

Vysoká škola ekonomická v Praze

Národohospodářská fakulta

Hlavní specializace: Regionální studia

VÝVOJ ZAHRANIČNÍ IMIGRACE
V ČESKU A JEJÍ REGIONÁLNĚ
EKONOMICKÉ STRÁNKY

diplomová práce

Autor: Bc. Jakub Ježek

Vedoucí práce: prof. Ing. Jaroslav Macháček, CSc.

Rok: 2016

Prohlašuji na svou čest, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně a s použitím uvedené literatury.

Bc. Jakub Ježek

V Praze, dne 22.8.2016

Poděkování

Rád bych poděkoval všem, jejichž pomoc a podpora přispěla k sepsání této diplomové práce. Děkuji vedoucímu práce, panu prof. Ing. Jaroslavu Macháčkovi, CSc. za odborné vedení, cenné připomínky a rady, které byly poskytnuty při zpracování práce.

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Zpracovatel : **Bc. Jakub Ježek**
Studijní program: **Ekonomie a hospodářská správa**
Obor: **Regionální studia**
Název tématu: **Vývoj zahraniční imigrace v Česku a její regionálně ekonomické stránky**

Zásady pro vypracování:

1. Cílem diplomové práce je zachytit vývoj zahraniční imigrace v České republice v letech 2009 – 2014. Práce se bude zaměřovat na prostorové rozmístění imigrantů dle krajů ČR, na problematiku integrace imigrantů v ČR a na ekonomickou aktivitu spojenou se zahraniční migrací- uplatnění imigrantů na trhu práce.
2. Teoretická část bude zaměřena na objasnění hlavních pojmů a souvislostí z oblasti zahraniční migrace, na legislativní rámec zahraniční migrace a také na strategické dokumenty a koncepce ČR spojené se zahraniční imigrací. Dále budou charakterizovány teoretické přístupy k zahraniční migraci (Tradiční neoklasický přístup k migraci, Nová ekonomie pracovní migrace, Přístup mezinárodních migračních systémů).
3. Praktická část bude zahrnovat analýzu statistických dat zahraniční imigrace v letech 2009-2014, především dat dostupných na Českém statistickém úřadě a dat získaných z Ministerstva vnitra. Dále bude analyzována ekonomická aktivita imigrantů v ČR, zejména jejich vstup na tuzemský trh práce v souvislosti s jejich úspěšným začleněním do společnosti, se zřetelem na nezaměstnanost, kriminalitu a národnostní členění imigrantů.
4. Z provedené analýzy budou charakterizovány pozitivní a negativní jevy spojené se zahraniční imigrací. Na základě těchto poznatků bude konfrontována imigrační politika ČR, konkrétně Koncepce integrace cizinců, Státní integrační program, strategie legální migrace, a případně budou formulována doporučení.

Rozsah práce: 70 stran

Seznam odborné literatury:

1. GABAL, Ivan a kolektiv. Etnické menšiny ve střední Evropě, konflikt nebo integrace. 1. Vyd. Praha: G plus G, rok 1999. ISBN 80-86103-23-4. 339 s.
2. HORÁKOVÁ, Milada. Mezinárodní migrace a migrace cizí pracovní síly. 1. vyd. Praha: VÚPSV, 2003. 97 s.
3. INTERNATIONAL Migration and Human Development; In Human Development Report, UNDP, New York, 2010
4. JANSKÁ, Eva, ČERMÁK, Zdeněk, WRIGHT, Richard. New Immigrant Destinations in a New Country of Immigration: Settlement Patterns of Non-natives in Czech Republic. 2014, vol. 20, no. 8.
5. MACHÁČEK, J., et al.: Amenitní migrace do venkovských oblastí České republiky. Nakladatelství Lesnická práce, s.r.o., 2011. ISBN: 978-80-87154-49-6. 196 s.
6. POOT, J., WALDORF, B., van WISSEN, L.: Migration and Human Capital; Edward Elgar Publishing, 2009, ISBN: 978 1 84720 084 6
7. VAVREJNOVÁ, Marie. Migrace obyvatelstva jako faktor ekonomického rozvoje: (zvláště v oblasti Evropské unie a České republiky). Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, 2011. Studie Národohospodářského ústavu Josefa Hlávky; 5/2011. ISBN 978-80-86729-66-4. 79 s.

Datum zadání diplomové práce: září 2015

Termín odevzdání diplomové práce: červen 2016

Bc. Jakub Ježek
Řešitel

prof. Ing. Jaroslav Macháček, CSc.
Vedoucí práce

doc. Ing. Petr Toth, Ph.D.
Vedoucí ústavu

doc. Ing. Miroslav Ševčík, CSc.
Děkan NF VŠE

Abstrakt

Diplomová práce se zaměřuje na vývoj zahraniční migrace v ČR zejména v letech 2009 - 2014. V první, teoretické části práce jsou objasněny hlavní pojmy a souvislosti z oblasti zahraniční migrace, legislativní rámec, strategické koncepty a důležité dokumenty spojené s migrací. Dále jsou charakterizovány teoretické přístupy k zahraniční migraci. Ve druhé části práce je zkoumáno prostorové rozmístění imigrantů v ČR. Praktická část práce se dále zaměřuje na integraci imigrantů v ČR v letech 2009 - 2014, jejich trestnou činnost a postavení na trhu práce a vybrané ukazatele zasazuje do kontextu statistik zaměřených na české občany. V neposlední řadě je hodnocena imigrační politika ČR, kde je zjištěno mírné zlepšení v oblasti integrační politiky za poslední roky.

Klíčová slova: zahraniční migrace, demografie, integrace, cizinci

JEL klasifikace: R110, R230, R580

Abstract

The Master's thesis is focused on the evolution of international immigration within the Czech Republic especially in the years 2009-2014. Basic terminology will be explored in the first theoretical part of the thesis, together with an explanation of migration theories and legislative framework, strategic concepts and documents related to migration. Furthermore, the theoretical approaches to the migration are characterized. The second part is examined the spatial distribution of immigrants in the Czech Republic. The second part is also focused on the integration of immigrants in the Czech Republic between 2009 - 2014, their crime activity and the labor market status. The conclusion of the thesis concludes the positive and negative effects related to foreign immigration. Furthermore, immigration policy of the Czech Republic is evaluated, where a slight improvement is observed in the recent years of integration policy ČR.

Keywords: immigration, demography, integration, foreigners

JEL Classification: R110, R230, R580

Seznam zkratek

DVPP	Další vzdělání pedagogických pracovníků
EHP	Evropský hospodářský prostor
EU	Evropská unie
ESVO	Evropské sdružení volného obchodu
HDP	Hrubý domácí produkt
MIPEX	Migrant Integration Policy Index
MPO	Ministerstvo průmyslu a obchodu
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
MV	Ministerstvo vnitra

Obsah

Úvod	1
1 Problematika migrace	3
1. 1 Základní pojmy a definice zahraniční imigrace	3
1. 2 Příčiny zahraniční imigrace.....	4
1. 3 Dopady zahraniční imigrace	6
1. 4 Migrační ukazatele	8
2 Teoretické přístupy k zahraniční migraci	11
2. 1 Push-Pull model	11
2. 2 Neoklasická migrační teorie – makroekonomický pohled.....	12
2. 3 Neoklasická migrační teorie – mikroekonomický pohled	14
2. 4 Nová migrační teorie.....	15
2. 5 Teorie migračních systémů	17
2. 6 Teorie dvojího trhu.....	18
2. 7 Teorie světového systému	19
2. 8 Teorie kumulativní příčinnosti	20
3 Migrační politika v České republice	22
3. 1 Definice migrační politiky	22
3. 2 Vývoj zahraniční migrační politiky v ČR	23
3. 3 Legislativní rámec zahraniční migrace v České republice.....	26
3. 4 Koncepty a strategické dokumenty zahraniční migrace v ČR	27
4 Analýza vývoje počtu cizinců v ČR	29
4. 1 Analýza vývoje počtu cizinců v ČR pocházejících z EU a ze třetích zemí	34
4. 2 Nelegální migrace v ČR v letech 2009 - 2014	37
4. 3 Analýza vývoje počtu státních občanství v ČR v období 2009 - 2014	39
5 Ekonomická aktivita cizinců v České republice	45
6 Analýza cizinců na území České republiky z pohledu trestné činnosti v letech 2009 - 2014	56
7 Integrace cizinců v ČR za období 2009 - 2014	61
7. 1 Integrace cizinců v roce 2009	61
7. 2 Integrace cizinců v roce 2010	64
7. 3 Integrace cizinců v roce 2011	66
7. 4 Integrace cizinců v roce 2012	68
7. 5 Integrace cizinců v roce 2013	70
7. 6 Integrace cizinců v roce 2014	72
8 Hodnocení České republiky na základě MIPEX	75
Závěr	76
Seznam literatury a ostatních zdrojů	81
Knížní monografie	81
Elektronické zdroje	82
Seznam tabulek, grafů a obrázků	84
Seznam grafů.....	84
Seznam tabulek	85

Úvod

Problematika migrace je v dnešní době velmi aktuální. Vlivem mnoha tisíců především muslimských uprchlíků, kteří v současné době proudí do Evropy z válek zasažených území v Sýrii a z dalších podobně nestabilních regionů, se migrace stává významným společenským problémem. Migrace se mnohověstevnatě projevuje v mnoha jevech, ať už jde o kulturu, náboženství, sociální politiku či trh práce. Aktuálnost dnešní migrační krize tak předurčuje celkovou problematiku imigrace k tomu, že se stává středem mnoha odborných, ale i laických diskuzí. Aby bylo zamezeno spojování tématu imigrace ČR se současnou migrační vlnou, bylo záměrně zvoleno období 2009 - 2014, neboť v tomto období nebyla Evropa vystavena výraznější migrační vlně.

Práce je rozdělena na dvě hlavní části, část teoretickou a část praktickou. V části teoretické se zaměřuji na základní definice a pojmy spojené se zahraniční imigrací, dále jsou zkoumány teoretické příčiny a dopady zahraniční imigrace. Druhá kapitola charakterizuje teoretické přístupy k imigraci ve formě rozdílných modelů a teorií, jako například Nová migrační teorie, Push-Pull model nebo Teorie dvojího trhu. Třetí kapitola je zaměřena na migrační politiku v České republice, především pak na strategické dokumenty a legislativní rámec.

Část praktická je rozdělena do pěti hlavních kapitol. Ve čtvrté kapitole je analyzován vývoj počtu cizinců v ČR s přihlédnutím k jejich národnosti, nebo věkové struktuře. Dále je zkoumán vývoj nelegální imigrace v České republice či počet přidělených státních občanství ČR. Další kapitola je zaměřena na charakteristiku ekonomické aktivity cizinců v ČR, zejména na zaměstnanost cizinců dle jednotlivých krajů, jejich postavení v zaměstnání nebo postavení v zaměstnání s rozlišením dle národností či pohlaví. Vybrané ukazatele jsou srovnány se shodnými ukazateli postihujícími pouze občany ČR. Ve třetí kapitole je analyzována trestná činnost cizinců na území ČR, ve které je především počet pravomocně odsouzených cizinců uveden do kontextu celkové trestné činnosti v ČR. Následující kapitola se zabývá integrací cizinců v ČR, se zřetelem na přístup k integraci cizinců na lokální a regionální úrovni. Tato kapitola je členěna na jednotlivé roky v souvislosti každoročně vydávaných zpráv o integraci cizinců Ministerstvem vnitra. Poslední kapitola je zaměřena na hodnocení České republiky na základě indexu Migrant Integration Policy Index (MIPEX).

Hlavním cílem práce je charakterizovat migrační politiku České Republiky, její legislativní rámec a její aktuální výsledky. Proto bude autor zkoumat vývoj celkového počtu cizinců na území ČR v letech 2009 - 2014, jejich národnostní složení, rozdělení do jednotlivých krajů ČR, postavení na trhu práce s rozlišením na podnikatele a zaměstnané a dále věkovou strukturu cizinců pobývajících na území ČR, jejich rozdělení dle pohlaví v kontextu demografie občanů České republiky. Vedlejším cílem práce je verifikovat hypotézu, že srovnání veřejných statistických údajů o počtu trestných činů spáchaných na území ČR ve sledovaném období 2009 - 2014 občany ČR a cizinců pobývajících na území ČR je pro závěry o srovnání počtu trestných činů obou skupin zavádějící.

1 Problematika migrace

Následující kapitola se bude zabývat obecnými teoriemi a zákonitostmi migrace. Budou rozebrány stěžejní pojmy a definice, kterých se tato problematika týká, a následně bude snaha o vyvození příčin migrace s důrazem na ekonomickou migraci. Budou zmíněny pozitivní i negativní dopady migrace. Dále se kapitola bude věnovat také charakteristikám, které se používají k poznání kvantitativních i kvalitativních znaků migrace.

1.1 Základní pojmy a definice zahraniční imigrace

Dříve, než se práce bude zabývat samotným vlivem a ekonomickými faktory migrace, je důležité definovat několik základních pojmů, kterých se téma týká. Migrace samotná je definována jako přesun obyvatelstva z jedné oblasti do druhé, s cílem začít v konečné destinaci žít. Emigrace pak znamená odchod lidí z nějakého území, imigrace příchod na nějaké území. Vavrejšnová k tomuto říká: *„Každý imigrant je současně emigrantem. Efekt, který způsobuje emigrace a imigrace v zemích odchodu emigrantů a příchodu imigrantů, je však rozdílný.“*¹

Imigranti jsou osoby přicházející ze zdrojové země, které směřují do destinační země. Vavrejšnová vnímá užší definici pojmu takto: *„Kritéria, která jsou nejčastěji používána při definování imigrace, jsou: místo narození (ius soli – právo země) a národnost (ius sanguinis – právo krve).“*²

Jinou definici používá ve své stati Národnostní menšiny v Evropě a ve světě britský profesor Christopher Lord. Podle něj se imigranti dají charakterizovat jako: *„Skupina obyvatel státu, tvořící početní menšinu v nedominantní pozici uvnitř státu, disponující etnickými, náboženskými nebo jazykovými charakteristikami, které jsou odlišné od charakteristik většiny obyvatel, mající vědomí vzájemné solidarity, motivované, byť jen implicitně, kolektivní vůlí přežít, a jejichž cílem je dosáhnout rovnosti s většinou, jak ve skutečnosti, tak podle zákona.“*³

¹ Vavrejšnová (2011), str. 5

² Tamtéž

³ Lord (1999)

Bližší definici pak brání rozdílné právní pohledy na problematiku – například v některých zemích se děti imigrantů automaticky stávají občany dané země, v některých nikoliv. Dále je odlišná také doba, za kterou má imigrant možnost získat nové občanství, například v České republice je cizinec může získat po pěti letech trvalého pobytu na našem území. Tato lhůta se obvykle pohybuje mezi třemi a deseti lety. Na tuto lhůtu bývají také uplatňovány výjimky související s kvalifikací imigrantů (například vědecké síly mají v řadě zemí větší šanci, že občanství získají dříve).

Z těchto faktů pak vyplývají rozdíly v započítávání osob jako imigrantů, které jsou navíc umocňovány odlišnými způsoby získávání dat a také ve způsobu zaznamenávání nelegální imigrace.

V České republice shromažďuje data o tomto fenoménu Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, který problematiku monitoruje a analyzuje již od roku 1991 a vydává také bulletin „Mezinárodní pracovní migrace v ČR“, jehož první číslo bylo publikováno v roce 1998 a je až do současnosti aktualizován v půlročních intervalech.⁴

1. 2 Příčiny zahraniční imigrace

Mezi příčiny imigrace lze zařadit celou řadu faktorů, například náboženskou netoleranci v domovské zemi, válečné konflikty, touha po změně, etnické a politické důvody a hledání azylu kvůli nim a další. Aniž bychom chtěli tyto důvody jakkoliv zlehčovat, hlavní motivací bývají obvykle ekonomické a sociální příčiny, které bychom mohli shrnout jako hledání lepších životních podmínek. Ty Vavrejšnová ve své práci definuje takto: *„Jsou vyjádřeny (myšleno lepší životní podmínky) v cílových zemích emigrantů především vyšší mzdovou úrovní, umožňující vyšší spotřebu a vyšší úspory (které jsou do velké míry převáděny do zemí původu zbytkům rodin), ale také lepší sociální zabezpečení, zejména v dosavadním evropském typu sociálních států. V mnoha případech však nejde přistěhovalcům jen o hledání lepších životních podmínek, ale o hledání možnosti přežití vůbec s ohledem na podmínky života v zemích původu, zejména neexistence pracovních příležitostí a vysoká nezaměstnanost.“*⁵

⁴ Výzkumný ústav práce a sociálních věcí (2015). Dostupné z <http://www.vupsv.cz>

⁵ Vavrejšnová (2011), str. 6

Hana Kabeleová ve svém článku shrnuje ekonomické důvody migrace takto: „Jde především o tyto čtyři: HDP na hlavu, nezaměstnanost, úroveň vzdělání a počty migrantů v té které zemi. Tyto ukazatele nejvíce podmiňují růst či pokles migrace.“⁶

Stojanov a Gladišová shrnují příčiny migrace do čtyř skupin: „Odborníci na migraci se na teoretické úrovni zabývají čtyřmi základními determinanty migrace obyvatel, když se snaží vysvětlit obecné příčiny migrace za poslední desetiletí:

- strukturální síly, které podporují emigraci ze zdrojových zemí (tzv. push faktory),
- strukturální síly, které podporují imigraci do cílových zemí (tzv. pull faktory),
- motivace, cíle a aspirace lidí, kteří reagují na tyto strukturální síly a stávají se migranty,
- sociální a hospodářské struktury, které přispívají ke spojení oblastí emigrace i imigrace.⁷

O emigraci však nerozhodují pouze ekonomické důvody jako výše sociálních podpor v cílové zemi či míra nezaměstnanosti. Emigrant musí také kalkulovat s dalšími faktory, od těch ryze ekonomických, jako je například výše nákladů na život v cílové zemi, možnost hrazení nákladů na studium jeho dětí, až po existenci či neexistenci podobné národnostní komunity v cílové zemi, jazyková vybavenost migrantů či přístup společnosti k nim. Tak jako tak je zřejmé, že teorie operující pouze s ekonomickými faktory nejsou schopny stoprocentně vysvětlit problematiku a příčiny migrace, nicméně tento fakt bude v této práci plně akceptován.

Faktory způsobující časově ohraničenou migraci (například stěhování za studiem či za účelem dosažení lepší pracovní kvalifikace) či specifické důvody pro migraci (například již zmíněné hledání azylu z etnických nebo politických důvodů) nebude tato práce reflektovat, neboť v prvním případě nevystihují podstatu problému a ve druhém tvoří procentuálně jen jeho malou část.

Je také na místě zmínit, že z výše uvedených důvodů se velká část migrantů vrací zpátky do rodných zemí a obměňuje, což souvisí také s reakcemi cílových zemí na problematiku. Například v některých zemích, kde byly zvlášť štědré výhody pro

⁶ Kabeleová (2003)

⁷ Stojanov a Gladišová (2011), str. 17

imigranty, začínají tamní politikové pod vlivem masivní migrace tyto výhody rušit či omezovat.

V současnosti je dle statistik serveru Migration Policy Institute ve světě celkem 231 522 000 migrantů, tedy 3,2 % světové populace, což je oproti roku 2011 nárůst o téměř 0,2 %.⁸

1.3 Dopady zahraniční imigrace

V období, kdy země prochází hospodářským boomem, její potřeba po pracovní síle rychle narůstá. Příkladů v historii nalezneme hodně, například příchody zahraničních pracovníků do Německa po druhé světové válce. Toto je hlavní pozitivní rys imigrace, která doplňuje klesající počty obyvatel a chybějící pracovníky v profesích, které místní obyvatelé odmítají vykonávat, typická jsou například sezonní místa ve stavebnictví a zemědělství či pomocné práce, případně nekvalifikované práce v průmyslově orientovaných společnostech.

Vavrejšová zde konstatuje: *„Demografický vývoj většiny evropských zemí vyžaduje řešení problému stárnutí obyvatelstva a klesajícího počtu jeho aktivní složky. Evropa se potýká s nízkou porodností, (...) která má za následek stagnaci počtu obyvatel a současně jeho stárnutí. Naproti tomu v okolních i vzdálenějších regionech středního a dálného východu a severní Afriky počet obyvatelstva roste a díky vyšší porodnosti nestárne. (...) Za této situace by mohla být emigrace i imigrace výhodná pro obě strany.“*⁹

Imigrace může být za určitých okolností také zdrojem kvalifikované pracovní síly, připomeňme si například odliv vědeckých pracovníků z Evropy v padesátých letech minulého století, kteří odcházeli do Ameriky. Tato imigrace probíhá zejména ve vyspělých zemích, které si mohou dovolit kvalitním vědeckým pracovníkům nabídnout nadstandardní životní a finanční podmínky, a také další rozvoj v jejich oboru (pro takové pracovníky slouží například zelené karty“, které s sebou nesou možnost získání trvalého pobytu či dokonce občanství). Vavrejšová ve své práci zaměřené na migraci odborníků k tématu říká: *„Mezinárodní mobilita odborníků a zahraniční pracovní*

⁸ Organice Migration Policy (2016). Dostupné z www.migrationpolicy.org.

⁹ Vavrejšová (2011), str. 11

migrace vysokokvalifikovaných pracovních sil jsou nedílným projevem globalizující se společnosti. Globální ekonomika vytváří pro mezinárodní pohyb odborníků konkrétní podmínky především jejich přesunem v rámci nadnárodních společností a různých mezinárodních korporací. Tyto aktivity spějí k jednotnému (globálnímu) trhu, na kterém je o vysokokvalifikované odborníky eminentní zájem (...) Motivační faktory migrace odborníků jsou na jedné straně shodné s impulsy k migraci u většinové populace (migrace této skupiny je rovněž jednak odpovědí na ekonomické příležitosti v zahraničí a jednak reakcí na migrační politiky v těchto zemích), na druhé straně mají řadu specifik.“¹⁰

Další pozitivní efekt migrace je patrný v zahraničním obchodu. Imigranti do své rodné země přináší informace o zemích, kde se pohybují, čímž snižují náklady na získávání těchto informací a rozšiřují obchodní spoje. Pracující migranti také platí daně, což se pozitivně odráží v hospodářství země. Vavrečnová dále uvádí: „*Mimořádný pozitivní efekt na životní úroveň a ekonomický rozvoj chudších zemí mají remittance, proudy peněz, které posílají miliony migrantů do svých mateřských zemí (...) Jejich negativním rysem je život velké části imigrantů pod hranicí bídy ve snaze tyto těžce vydělané peníze ušetřit a poslat domů, navíc v podmínkách, kdy jsou současně vykořisťováni zaměstnavateli i různými prostředníky, kteří parazitují na jejich práci.*“¹¹

Záporné efekty migrace se v zemích imigrace a emigrace projevují odlišně. Asi nejviditelnějším záporným rysem je komplikování situace na trhu práce – migranti představují pro domácí pracovníky do jisté míry konkurenci, což se projevuje zejména v obdobích hospodářského úpadku dané země. V takových případech roste proti migrantům nevraživost, která se někdy promítá i do státní sféry (například zákony zvýhodňující zaměstnávání domácích pracovníků či ztížené podmínky pro získávání práce pro migranty). Na to navazuje růst kriminality, respektive zvyšování počtu nelegálních migrantů, kteří nemohou nebo nechtějí akceptovat návrat do domovské země, čímž se prudce zhoršuje jejich postavení. Také hrozí, že vzhledem k nedostupnosti legálního zisku se uchýlí k metodám nelegálním (například obchod s drogami nebo s bílým masem).

¹⁰ Vavrečková (2006), str. 10-11

¹¹ Vavrečnová (2011), str. 12

Druhým často skloňovaným záporným rysem je zátěž na státní rozpočet vyplácením sociálních dávek, což se projevuje zejména v případě migrantů, kteří přicházejí s velkými rodinami a mnoha dětmi.

Záporné rysy migrace postihují také země, odkud migranti odcházejí, což se typicky týká například přesunu kvalifikovaných sil. Jejich odchod může významným způsobem brzdit rozvoj domovských zemí.

Jak kladné, tak záporné rysy migrace každopádně demonstrují propojenost mezi vývojem ekonomik jednotlivých zemí a migračními proudy. Zjednodušeně řečeno, rozvíjející se ekonomiky přisun nových pracovníků oceňují, kdežto pokles ekonomických aktivit migraci odpuzuje. Stojanov s Gladišovou k tématu ovšem říkají: *„Vztahy migrace s rozvojem jsou mimořádně komplexní a citlivé k celé řadě faktorů odlišných pro jednotlivá území a dané okolnosti, a proto je jen velmi obtížné formulovat jednoznačné závěry ve směru pozitivních nebo negativních přínosů. Odchod vzdělaných osob do zahraničí mohou některé země vnímat negativně, zatímco v případě jiných zemí může jít o jednu z významných rozvojových strategií s velmi dobře rozvinutou migrační infrastrukturou (např. rozdílné postoje afrických vlád a Filipín).“*¹²

1. 4 Migrační ukazatele

Migrační ukazatele definuje Daniel Seidenglanz takto: *„K poznání kvantitativních a kvalitativních znaků a souvislostí migrace se používá řada charakteristik (ukazatelů). Ve statistické praxi ČR a dalších vyspělých zemí existuje více nebo méně přesná evidence migračního pohybu obyvatelstva.“*¹³

Základním ukazatelem je suma osob, které se migrace účastní, tj. suma migrantů a emigrantů. Ukazatel se označuje také jako brutto migrace, hrubá migrace nebo objem migrace a může se dále dělit na hrubou emigraci a hrubou imigraci. Podle Seidenglanze má ale lepší vypovídací schopnost index mobilnosti (intenzita migračního obratu), který se definuje jako relativní podíl všech migrantů a středního stavu obyvatel daného území.

¹² Stojanov a Gladišová (2011), str. 10

¹³ Seidenglanz (2004), str. 1

Vypočítává se takto:¹⁴

$$Mi = \frac{I + E}{S} \cdot c$$

kde:

Mi = index mobilnosti (intenzita migračního obratu),

I = počet imigrantů,

E = počet emigrantů,

S = střední stav obyvatelstva daného regionu,

c = konstanta (c = 100 nebo 1000) – přepočet na 100 nebo 1000 obyvatel středního stavu, tzn. hodnoty v % nebo v ‰.

Podle hodnoty Mi pak můžeme hodnotit stupeň migrační mobility či naopak stability obyvatelstva. Prakticky totožným vzorcem pak můžeme spočítat samostatně hrubou míru imigrace a hrubou míru emigrace.

Konečným výsledkem migrace je tzv. migrační saldo (označované také jako netto migrace neboli čistá migrace). Jedná se o rozdíl mezi počtem imigrantů a emigrantů, jinými slovy jde o výsledek migrace. Na jeho základě můžeme zjistit, zda území migrací obyvatele získává nebo naopak ztrácí.

Relativní ukazatel migračního salda se vyjadřuje v porovnání se středním stavem obyvatelstva a nazývá se hrubá míra migračního salda (nebo také intenzita migračního salda). Vypočítává se takto:

$$IMS = \frac{MS}{S} \cdot c = \frac{I - E}{S} \cdot c = \frac{I}{S} \cdot c - \frac{E}{S} \cdot c$$

kde:

IMS = hrubá míra migračního salda,

I = počet imigrantů,

E = počet emigrantů,

S = střední stav obyvatelstva daného regionu,

c = konstanta (c = 100 nebo 1000) – přepočet na 100 nebo 1000 obyvatel středního stavu, tzn. hodnoty v % nebo v ‰,

¹⁴ Seidenglanz (2004), str. 1

MS = migrační saldo (netto migrace, čistá migrace).

Mezi další ukazatele patří index hrubé a čisté imigrace a emigrace. Významným ukazatelem je také tzv. efektivita migrace, významný ukazatel definovaný jako poměr migračního salda a objemu migrace. Efektivita migrace může nabývat hodnot od 0 % do 100 % a definuje, zda na daném území převažuje emigrace, imigrace či zda jsou obě složky migrace v rovnováze. Vypočítává se takto¹⁵:

$$Em = \frac{I - E}{I + E}$$

kde:

Em = efektivita migrace,

E = počet emigrantů,

I = počet imigrantů.

¹⁵ Seidenglanz (2004), str. 2

2 Teoretické přístupy k zahraniční migraci

Migrace je velmi zajímavým tématem hned z několika důvodů. Například, i když se jedná o rozhodování individuality na základě vlastních zkušeností a motivací, toto jednání je ovlivněno a také ovlivňuje řadu faktorů ekonomického, sociálního či kulturního rázu.

Migrační modely usilují o zachycení hlavních faktorů, které s migrací souvisejí. Některé jsou založeny především na tradičním matematicko-statistickém aparátu, jiné se snaží o použití širšího kontextu vědomostí a vzájemnou interakci všech vlivů, jež se fenoménu týkají. Při zpracování migračních modelů jsou hlavním nástrojem ekonomické ukazatele ve zdrojové i cílové zemi.

Borjas tvrdí, že komplexní migrační model by měl dokázat zodpovědět na tři otázky:

- předpovědět velikost a směr migračních toků,
- zohlednit asimilační proces migrantů,
- zhodnotit vliv migrantů na přijímací ekonomiku.¹⁶

Naprostá většina teorií nedokáže podle zmíněného autora odpovědět naráz komplexně na všechny tři otázky, což je jejich hlavní problém. Nicméně, vzhledem k tomu, že tato problematika se stává čím dál aktuálnější, je možné předpokládat i sledovat narůstající počet studií, které se migrací zabývají. S tématem také souvisí migrační politiky konkrétních států či uskupení, které se v dnešní době dynamicky proměňují a jejich složitost a snaha o zpracovanost neustále roste.

V ekonomických teoriích jde migrační přístupy rozdělit do dvou skupin – makroekonomické, které odpovídají na otázku, odkud a kam migranti míří, a mikroekonomické, jež se snaží popsat, proč k migraci vůbec dochází.

2.1 Push-Pull model

Řada migračních teorií pracuje s již zmíněnými push a pull faktory. Pull faktory jsou ty, které přitahují migranta do cílové země, push faktory ty, které jej vypuzují z domovského státu. Podle tohoto přístupu se příčiny migrace nachází v množině push

¹⁶ Borjas (1989)

faktorů ve zdrojové zemi migrace, které motivují obyvatele k vystěhování, a zároveň v na ni působící množině pull faktorů, které migranty lákají do cílových zemí.

Mezi push faktory patří vysoká nezaměstnanost, velká hustota osídlení, nízké platy a špatná ekonomická úroveň zdrojové země, případně faktory jako diskriminace některých skupin obyvatelstva nebo válečné konflikty. Pull faktory jsou pak dobré ekonomické podmínky, vyšší platy, atraktivní pracovní místa, sociálně-politické či kulturní okolnosti a další.

Problémem konceptu je, že nevysvětluje, proč z některých oblastí lidé migrují a z jiných nikoliv, a také nedokáže například vysvětlit směr migrací. Přesto se tento model stal základem neoklasické migrační teorie, která bude rozebrána v následujícím textu.

2. 2 Neoklasická migrační teorie – makroekonomický pohled

Pohled na migraci nabízí například neoklasická migrační teorie, která předpokládá efektivně fungující ekonomiky v zemích, kterých se migrace týká. Tato teorie vychází z klasických prací Adama Smithe z 18. století. Ilinitchi na toto téma říká: *„Předpokládá se, že reálné mzdy reagují rychle na převis poptávky či nabídky po práci, čímž okamžitě odstraňují vzniklé nerovnováhy na trhu práce. Zvýší-li se v oblasti A poptávka po práci, měly by následovat tři efekty. Nejdříve vzrostou reálné mzdy a tedy i nabízená práce ze strany pracovníků (za podmínky, že substituční efekt převažuje nad důchodovým efektem). Pozitivní šok zvyšující reálné mzdy se současně projeví zvýšenou mírou zaměstnanosti (roste tzv. participationrate). V neposlední řadě růst mezd vyvolá tendenci k přísunu migrantů do dané oblasti. Poslední dva efekty tlačí na snížení reálných mezd v oblasti A zpět k jejich rovnovážné úrovni, resp. dojde k relativnímu narovnání mezd v obou oblastech.“*¹⁷

Dá se říci, že tato teorie chápe migraci jako individuální rozhodnutí sloužící k maximalizaci zisku jedince.

¹⁷ Ilinitchi (2016), str. 7

Základní tezi této teorie jde vystihnout vzorcem¹⁸:

$$M_{ij} = f(W_i, W_j, C_{ij}),$$

kde:

M_{ij} = migrace mezi oblastmi i a j

W_i – mzda v oblasti i,

W_j – mzda v oblasti j,

C_{ij} – náklady migrace.

Pro vyjádření vztahu mezi pohybem lidí (migrace) a kapitálu (zejména přímé zahraniční investice) se používá Obergův základní zákon migrace, který říká, že různá úroveň mezd zapříčiněna rozdílným podílem pracovní síly a kapitálu způsobuje meziregionální migrační toky.¹⁹ V dlouhodobě monitorovaném období by pak trh sám o sobě měl zajistit rovnováhu, při které mají reálné mzdy podobnou úroveň v obou monitorovaných regionech.

Neoklasický přístup je sice do jisté míry schopný zdůvodnit migraci obyvatelstva a také ji částečně dokáže předpovídat, ale ignoruje faktory, které nemají přímou souvislost s pracovním trhem (v dnešní době typicky třeba válečné konflikty či etnické čistky).

Závěry neoklasické teorie shrnuje ve svém článku Massey a kolektiv²⁰:

- mezinárodní migrace pracovníků je způsobena rozdílnou úrovní reálných mezd mezi zeměmi;
- eliminace mzdového diferenciálu ukončí migraci pracovní síly; je-li mzdový diferenciál nulový, k migraci nedochází;
- mezinárodní pohyb lidského kapitálu (tj. kvalifikované pracovní síly) reaguje nikoliv na mzdový diferenciál, nýbrž na diferenciál v míře návratnosti lidského kapitálu, který může být jiný než diferenciál průměrných mezd. Migrace kvalifikovaných pracovníků může nabrat opačný směr než migrace nekvalifikovaných pracovníků;
- pracovní trhy jsou primárními mechanismy, které ovlivňují pohyb pracovníků, ostatní trhy mají na tento faktor jen malý vliv;

¹⁸ Taylor (2003), str. 642

¹⁹ Ilinitchi (2016), str. 8

²⁰ Massey (1993), str. 433

- státy mohou migrační toky ovlivňovat pomocí regulace pracovního trhu jak ve zdrojové, tak v cílové zemi.

Modifikací neoklasického makroekonomického přístupu je tzv. Todarův model, který místo reálné mzdy používá mzdu očekávanou a velmi důležitým faktorem je zde délka období, kdy migrant hledá zaměstnání. Ani tento model ovšem nevysvětluje samotnou příčinu migrace a také existenci migrace, kdy je diferenciál očekávaných příjmů na nulové úrovni.

Dalším kritickým momentem teorie je otázka, proč tak málo lidí migruje, vezmeme-li v úvahu obrovské rozdíly mezi příjmy, platy a životní úrovní obyvatelstva v různých zemích. Mezinárodní migranti tvoří jen několik procent celosvětové populace, z čehož vyplývá, že většina lidí nemigruje. Tato teorie také nedokáže sama o sobě vysvětlit, proč mají některé státy relativně vysokou migraci a jiné, strukturou a ekonomickými podmínkami podobné, nikoliv.

2. 3 Neoklasická migrační teorie – mikroekonomický pohled

Mikroekonomické modely se soustředí na individuum a snaží se zjistit, jaká je motivace jeho migrace. Základem tohoto modelu je myšlenka, že jedinec bude ze své zdrojové země putovat do cílové země za předpokladu, že jeho užitek z migrace překročí náklady migrace.²¹

Mezi náklady patří nejen materie, jako například samotné sumy vynaložené na cestování či rezervované prostředky na uspokojení základních potřeb, dokud nenajde migrant vlastní příjem, ale i nemateriální hodnoty. Těmi jsou myšleny například obtíže při příchodu do jinojazyčného území, psychologické náklady (rozloučení s rodinou a domovem atd.) a další. Užitek z migrace pak bývá obvykle kvantifikován, neboť jeho nepočitatelné složky lze do výzkumů jen obtížně zařazovat.

²¹ Ilinitchi (2016), str. 8

Závěry, které z těchto tezí plynou, pak vyjmenovává Massey a kol.²²

- mikroekonomický model nevysvětluje migraci pouze pomocí příjmového diferenciálu, ale také na základě diferenciálu míry zaměstnanosti (podobně jako Todarův model);
- u kvalifikovaných jedinců, jejichž schopnosti slibují lepší potenciál v cílové zemi než ve zdrojové, je migrace pravděpodobnější;
- individuální vlastnosti, sociální podmínky a technologie snižující náklady migrace zvyšují čisté výnosy z migrace a tedy i pravděpodobnost migrace;
- motivy motivace jsou u každé skupiny obyvatelstva jedné zdrojové země odlišné;
- celkové migrační toky mezi zeměmi jsou součtem přesunů na bázi analýzy prospěchů a užitků z migrace každého jednotlivce;
- mezinárodní pohyby neexistují v případě absence rozdílných měr zaměstnanosti a/nebo v případě stejných příjmů mezi zdrojovou a cílovou zemí;
- velikost rozdílu v očekávaných výnosech určuje velikost mezinárodních migračních toků;
- rozhodnutí migrovat je primárně určeno fungováním a stavem pracovních trhů, zbylé trhy je ovlivňují jen minimálně;
- jsou-li podmínky v přijímací zemi psychologicky přitažlivé pro případného migranta, mohou být náklady migrace ignorovány;
- vlády mohou kontrolovat imigraci především ovlivňováním očekávaných výdělků v cílové zemi (např. přísnější pravidla pro udělení pracovního víza); zvyšováním výdělků v zemi původu (projekty na podporu zaměstnanosti ve zdrojové zemi) či zvyšováním migračních nákladů.

2. 4 Nová migrační teorie

Nová migrační teorie nebo také „nová ekonomie pracovní migrace“ je souborem celé řady modelů, které se odlišují od „klasických“ teorií. Nechápe migraci jako individuální rozhodnutí jedince, nýbrž jako kolektivní rozhodnutí učiněné v rámci skupiny (typicky například rodina). Hlavní výhodou je, že domácnosti mají větší

²² Massey (1993), str. 435

možnost diverzifikovat své příjmy (někteří členové rodiny pracují doma, jiní v zahraničí).

Podle Blooma a Starkase také objevuje v migračních teoriích nový pojem „relativní chudoba“. Roste-li příjem některé domácnosti, jiná domácnost, jež s příjmem stagnuje, intenzivněji zažívá pocit chudoby a zvyšuje se její motivace k migraci. Odejde-li pak nejchudší vrstva obyvatel, na její pozici se dostane druhá nejchudší vrstva, což zase motivuje ke stěhování ji – takto může teoreticky dojít k řetězové reakci, jejímž důsledkem je masivní migrace.²³

Důležitým rysem nových teorií je zahrnutí zpětných vazeb migrantů na zemi původu, nejčastěji formou přesunu finančních prostředků do zdrojové země. Část těchto prostředků může představovat investici do ekonomiky, jejíž rozvoj může naopak přimět některé předchozí migranty k návratu.

I k těmto teoriím nabízí Massey své závěry:²⁴

- subjektem zájmu nejsou jednotlivci, ale větší celky, například rodiny;
- mzdový diferenciál není nutná podmínka migrace, domácnosti mohou mít důvody k migraci i za jeho absence;
- ekonomický růst ve zdrojové oblasti nemusí automaticky snižovat emigraci z dané oblasti;
- zmizení mzdového diferenciálu není zárukou konce migrace;
- stejný přírůstek mzdy bude mít rozdílné dopady na pravděpodobnost migrace u domácností v různých příjmových skupinách;
- vlády mohou migraci korigovat pomocí své politiky;
- vládní programy a ekonomické změny, které ovlivňují rozdělení příjmů ve společnosti, mění pocit relativní chudoby domácnosti a tím i pravděpodobnost migrace;
- vládní programy a ekonomické změny, které ovlivňují rozdělení příjmů ve společnosti, dopadají na mezinárodní migraci bez ohledu na velikost průměrného příjmu.

Zjednodušeně by se dalo říct, že migrace je spojena se selháním pracovního trhu a nedokonalostmi v něm i v ostatních trzích.

²³ Stark a Bloom (1985)

²⁴ Massey (1993), str. 435

2. 5 Teorie migračních systémů

Teorie migračních systémů je jedním z nejnovějších přístupů k problematice migrace. Klade důraz na mezinárodní vztahy, národní hospodářství, kolektivní jednání a institucionální faktory. Hlavní podklad pro definování tzv. mezinárodních migračních systémů je prostorová a časová dimenze migračních toků.

Teorii ve své práci podrobněji definuje socioložka Michaela Vojtková: *„Migrační systém je tvořen dvěma nebo více zeměmi vyměňujícími si navzájem mezi sebou nejen migranty, ale i zboží a kapitál. Tyto výměny jsou mezi zeměmi tvořícími jeden systém intenzivnější než mezi ostatními zeměmi. Analyzují se regionální migrační systémy jako například západní Evropa, severní Amerika, jižní Pacifik, západní Afrika. Jednotlivé regiony jsou propojeny různými vzájemnými vazbami, může se jednat i o geograficky vzdálenější oblasti.“*²⁵

Intenzita směny je tedy v rámci migračních systémů větší než intenzita směny se zeměmi, které stojí mimo migrační systémy. Aleš Lenomar na toto téma ve své práci říká: *„Také zde, zvláště v případě početnějších systémů, je možné hovořit o jádrech a perifériích, což predikuje směry migračních toků. Periferní země dodávají systému méně kvalifikované pracovníky a naopak.“*²⁶

V rámci analýzy praktické části této teorie jsou pak zkoumány oba konce migračního proudu, tedy zdrojové i cílové země migrantů. Také se podrobně vyhodnocují všechny vazby mezi těmito zeměmi. Nejde jen o ekonomické vztahy, ale také o mezistátní vztahy, kulturní vazby mezi systémy, rodinné a sociální vztahy atd.

Teorie paradoxně nepřikládá v rámci migrace klíčový vliv ekonomice daných zemí. Lenomar k tomu dodává: *„Teorie zdůrazňuje zejména fakt, že uvedená „dělba“ pracovních pozic mezi migranty nestojí ani tak na ekonomickém základě, jako spíše na etnických rasových předsudcích, které v rámci společenských stereotypů přiřazují migranty ke konkrétním pozicím s daným statusem.“*²⁷ Tímto se teorie migračních systémů liší od většiny dalších teorií, jež přikládají největší váhu právě ekonomickým vztahům a situacím ve zdrojových a cílových zemích.

²⁵ Vojtková (2005)

²⁶ Lenomar (2011), str. 32

²⁷ Tamtéž

2. 6 Teorie dvojího trhu

Mezi další teorie, které pracují s fenoménem migrace, by se dala zařadit teorie dvojího trhu (označovaná také jako teorie segmentovaného pracovního trhu nebo teorie duálního pracovního trhu). Teorie vychází z předpokladu, že ve vyspělé zemi je pracovní trh rozdělený na primární a sekundární pracovní sektor.

Primární sektor v sobě zahrnuje kvalifikované pracovníky – lidi, kteří mají určité schopnosti, kvalifikaci či vzdělání nebo dovednosti. Také mají určitou perspektivu, co se finančního a kariérního růstu týče. Tato zaměstnání nemůže zdaleka vykonávat každý, proto jsou profese zde obsažené poměrně stabilní a atraktivní jak po stránce nabídky zaměstnání, tak po stránce finančního ohodnocení.

Sekundární pracovní sektor je pak tvořen nekvalifikovanými pracovníky. Vyznačuje se nízkou atraktivitou pro zaměstnance v mnoha ohledech – finanční ohodnocení bývá obvykle nízké, v některých případech zaměstnanci čekají špatné pracovní podmínky, práce je nestabilní a kariérní růst zde v mnoha případech úplně absentuje.

Michaela Vojtková tuto teorii shrnuje následujícími slovy: *„Mezinárodní migrace je důsledkem neustálé poptávky po pracovních silách ve vyspělých průmyslových zemích. Příčinami tedy nejsou push faktory v zemích původu, ale pull faktory v cílových zemích, především neustálá a pro ekonomickou strukturu vyspělých zemí i nezbytná potřeba pracovních sil z jiných zemí.“*²⁸

Noví migranti pak nejsou v cílové zemi považováni za plnohodnotnou součást společnosti a sami sebe tak ani nevnímají. Nemají plán se zde usadit, jejich sociální status v této zemi je v podstatě ani nezajímá. Jejich prioritou je ze zaměstnání plynoucí příjem, který je i přes nekvalifikovanou práci často mnohokrát větší než příjmy v domovské zemi.

Uherek celou teorii shrnuje takto: *„Tyto dva trhy práce jsou pro moderní kapitalistickou společnost charakteristické a sám způsob produkce v industriální společnosti je vlastně příčinou migrace.“*²⁹ Stojanov a Gladišová dodávají: *„Teorie*

²⁸ Vojtková (2005)

²⁹ Uherek (2008)

segmentovaného pracovního trhu vnímá mezinárodní pracovní migraci jako přirozený důsledek ekonomické globalizace a liberalizace mezinárodního obchodu.“³⁰

2. 7 Teorie světového systému

Ústředním pojmem této teorie je „moderní světový systém“, případně „kapitalistická světová ekonomika“.³¹ Teorie je postavena na předpokladu existence nerovného světového řádu, kde národní nezávislé státy neexistují, a celý svět je v podstatě postaven na koloniálním systému, přičemž jednotlivé země se liší svou pozicí v něm (vyspělé země jsou v „jádru“, kdežto rozvojové „na periferii“).

Její klíčovou tezí je, že hlavním cílem kapitalistických farmářů je maximalizace jejich zisku, což vede k používání stále efektivnějších technologií (mechanizovaná produkce, pěstování tržně nejvýhodnějších plodin, používání pesticidů atd.). Efektivita produkce skutečně narůstá, ale tradiční systémy vlastnění půdy upadají a mnoho zemědělců a drobných vlastníků půdy přichází o práci. Stojanov a Gladišová říkají: *„Uvedené síly tlačí rolníky z lokálních trhů a vytváří mobilní pracovní sílu vysídlených lidí. Tato vykořeněná populace má sklon k migraci z venkova do měst, případně i za hranice domovského státu, čímž vytváří potřebné zásoby pracovní síly určené k práci na plantážích nebo v průmyslu. Zároveň nadnárodní firmy (ze zemí jádra) vstupují do rozvíjejících se oblastí (periferních regionů), aby zde stavěly montážní továrny, často v rámci zvláštních zón vytvořených sympatizujícími vládami a zaměřených na výrobu orientovanou na export.*“³²

V minulosti byla tato infiltrace spojená s koloniální nadvládou (periferie byla podřízena jádru), nyní je jistěna specifickými vztahy mezi bývalými jádry a koloniemi, konkrétně se vzájemnou závislostí. Teorie se soustředí na negativní aspekty ekonomických a sociálních procesů kapitalistického trhu a chápe migraci jako jejich negativní důsledek. Nebere tedy v úvahu pozitivní dopady migrace a je do jisté míry zjednodušená na proces vykořisťování periferních zemí jádrovými zeměmi.

³⁰ Stojanov a Gladišová (2011), str. 21

³¹ Wallerstein (1976)

³² Stojanov a Gladišová (2011), str. 19

2. 8 Teorie kumulativní přičinnosti

Tato teorie říká, že migrace způsobuje změny v individuální motivaci a sociálních strukturách tak, že sama o sobě zvyšuje pravděpodobnost další migrace. Příčiny migrace a každý migrační pohyb tedy s největší pravděpodobností vyvolají další migraci na delší dobu. Jakmile migrační proces jednou začne, má sebe udržovací tendenci.

Stojanov a Gladišová k tématu říkají: *„Protože je migrace selektivní, pohyb pracovníků z jedné oblasti do jiné sebou nese ztrátu lidského kapitálu pro vysílající místa a zisk pro přijímající, snižuje poptávku po práci u prvně uvedených a zvyšuje v případě druhých. Migrace působí následně na pracovní trh, kde se vytváří další pracovní místa, což vede opět k migraci a vzniku nových pracovních pozic, a tak dále. Tak má tedy migrace na makroekonomické úrovni tendence posilovat sama sebe a kumulovat spouštěcí mechanismy v čase.“*³³

V tomto kontextu dochází k rozvoji tzv. migrační kultury – v některých společnostech se migrace stane součástí hodnotového žebříčku sociálních skupin, čímž se pravděpodobnost další migrace ještě zvětšuje.

Zastánci této teorie vnímají migraci také především negativně. Přesun obyvatel z periferií do center může podporovat nedostatečné využívání jejich pracovního potenciálu, například emigrace mladých, zdravých a fyzicky schopných mužů z venkova, kteří pak chybí v zemědělství a řemeslné výrobě zdrojové země, čímž trpí její ekonomický rozvoj. Rozvojové země se tak, podobně jako v teorii světového systému, dostávají do stále silnější závislosti na vyspělých zemích, což způsobuje další migraci. Ta navíc nepřispívá ekonomice zdrojových zemí, neboť migranti jen zřídka investují svoje peníze ve zdrojových zemích a spíše je využívají k „dobře viditelné“ spotřebě (například pořizování luxusního bydlení, aut, módy atd).

Stojanov a Gladišová teorii nicméně shrnují takto: *„Na základě výše uvedených názorů je tedy migrace chápána jako destabilizující prvek, který prohlubuje zaostalost ekonomicky chudých zemí, tedy „problém“, který je třeba „řešit“ prostřednictvím restriktivních imigračních politik, rozvojové pomoci a dalších programů, což je dosud*

³³Stojanov a Gladišová (2011), str. 24

silně rozšířený názor mezi akademiky, médii a politiky. V tomto kontextu je však nutné si všimnout zásadních nedostatků této teorie, jako například chyba zacykleného uvažování v kruhu (migrace vzniká z důvodu bídy a bídu dále prohlubuje), určité logické nesrovnalosti (pokud migrace z venkova způsobuje odliv pracovní síly z těchto oblastí, jak je možné, že nedochází k opuštění zemědělské půdy nebo poklesu zemědělské produkce v ekonomicky rozvinutých zemích?) či chybějící heterogenita vybraných stanovisek (př. migranti ve své většině pocházejí z ekonomicky lépe situovaných rodin a ne z těch nejchudších).“³⁴

³⁴ Stojanov a Gladišová (2011), str. 26

3 Migrační politika v České republice

V historických dobách byla migrace vždycky dynamický a do jisté míry také chaotický proces, který kromě přesunu obyvatelstva často znamenal také problémy mezi migranty a domácím obyvatelstvem, které se nezřídka proměnily v brutální konflikty či dokonce více či méně úspěšné pokusy o genocidy některých národů.

Z důvodů ochrany obyvatelstva začaly vznikat migrační politiky, tedy uzákoněné regulace přesunu obyvatel. V některých státech fungují tyto politiky velmi benevolentně a snaží se hrát spíše roli pomocníka při integraci (což souvisí s prolínáním migrační a integrační politiky, jak bude uvedeno níže), v jiných státech jsou pravidla pro přijetí a pohyb cizinců velmi přísná.

V následujících kapitolách je definována a analyzována migrační politika se zaměřením na migrační politiku České republiky.

3.1 Definice migrační politiky

Proces migrace úzce souvisí s principem územní suverenity států. Zatímco v počátcích svých dějin byla migrace především o kolonizování nových území, po druhé světové válce nastal obrat a vyspělé země se začaly stávat zeměmi imigrace. V těchto souvislostech pak vznikly politiky, snažící se o přímou či nepřímou regulaci a řízení pohybu lidí přes mezinárodní hranice a území států, jehož nejsou občany. Tyto politiky bývají označovány jako migrační politiky.³⁵

Do oblasti migrační politiky spadá hned několik agend. Jsou to politiky imigrační (tedy regulace vstupu přistěhovalců na dané území) a integrační (tedy regulace začleňování imigrantů do společnosti) včetně potírání nelegální migrace, kontroly hranic včetně vydávání víz a pasů, ale také fenomény související s dočasným pobytem lidí mimo jejich domovskou zemi, jako jsou například studijní pobyty, turismus, stáže, přesun obyvatel za sezónními pracemi atd.

Specifickou oblastí je pak problematika mezinárodní ochrany, tedy dnes tak diskutovaný azyl. Jedná se o zvláštní část migrační politiky, která má svůj vlastní právní

³⁵ Baršová (2005), str. 9

rámec, institucionální a finanční mechanismy, a to jak v České republice, tak ve většině dalších zemí.

Cílem imigračních politik je stanovit, kteří cizinci a za jakých podmínek se mohou dlouhodobě usadit na území domovského státu. Šelešovský na toto téma říká: *„Toto vymezení zahrnuje spektrum přístupů států k imigraci, tedy od volného vstupu imigrantů do země až k úplnému odmítání imigrace. Na jedné straně spektra jsou upřednostněny nároky a zájmy lidí, kteří jsou občany státu, na druhé straně jsou nároky lidí odvozeny od příslušnosti k obecnému společenství lidstva (nezáleží, zda jsou či nejsou občany státu).“*³⁶

Na migrační politiky obvykle navazují integrační politiky, jejichž cílem je dát rámec pravidel procesu začleňování nových občanů – migrantů do společnosti v cílové zemi a také jej podpořit. Vedlejším, nicméně velmi důležitým cílem integračních politik je také zajištění podmínek sociální a politické soudržnosti společnosti.

V současné době dochází ke sbližování a prolínání obou politik. Šelešovský na toto téma říká: *„...ve zjednodušeném pohledu jsou v současné době v Evropské unii prosazovány integrační politiky, které respektují kulturní odlišnosti imigrantům do té míry, pokud nejsou v rozporu s politickými a sociálními principy domácích společností.“*³⁷

Imigrační i integrační politiky mají odlišné cíle, avšak v praxi bývají často propojeny.

3. 2 Vývoj zahraniční migrační politiky v ČR

Česká zahraniční politika do jisté míry reflektuje mezinárodní vztahy, v tomto případě především členství v Evropské unii. Sabine Bucher na toto téma říká: *„Do roku 1999 chyběla Evropské unii jednotná azylová a migrační politika z důvodu vysokého počtu nezaměstnaných a zejména ze strachu z pravicově extremistických stran. Poté se ale začaly mnohé evropské země zabývat problematikou imigrace s ohledem na pokles počtu narozených dětí a prodlužování délky života, které se nedají bez imigrace vyřešit.“*

³⁶ Šelešovský (2009), str. 13

³⁷ Šelešovský (2009), str. 14

*Podobně tomu bylo v případě České republiky, která se začala zabývat migrační politikou v důsledku vyššího počtu migrantů.*³⁸

Česká republika patřila v historii až do 90. let 20. století převážně k zemím emigrace a s výjimkou dvou návratových vln po světových válkách v podstatě nezažila žádné masové přesuny na své území. Po revoluci v roce 1989 ale začalo cizinců rapidně přibývat a dodnes jich na našem území přibývá. Zatímco v roce 1993 jsme na našem území evidovali 78 tisíc cizinců, z toho 31 tisíc trvale usídlených, v roce 2015 tato statistika již činí 465 tisíc cizinců, z toho 260 tisíc trvale usídlených.

Co se týká vývoje migrační politiky v historii samostatné České republiky, Baršová jej rozděluje do pěti období.³⁹ První období (1990 - 1996), porevoluční, je označováno jako liberální a je definováno nahrazováním starých struktur novými. Migrační politiky nepatřila mezi priority státu ani nebyla příliš diskutovaným tématem. Následující období (1996 - 1999) je naopak označováno jako restriktivní a je ovlivněno narůstajícím počtem cizinců a také snahou Česka vstoupit do Evropské unie. V tomto období byl také přijat cizinecký zákon (k 1. lednu 2000). Období konsolidační (2000 - 2006) pokračovalo v kontrole migrace – proces se institucionalizuje, pravidla vstupu a pobytu na našem území jsou zpřesňována, české a unijní právo se začíná sjednocovat. Neoliberální období (2005 - 2007) bylo příznačné nízkou mírou nezaměstnanosti a dynamickým ekonomickým růstem země. V důsledku toho docházelo k nedostatku pracovních sil zejména na nekvalifikovaných postech, a tedy i k příchodu cizinců na tyto pozice. V současnosti Česká republika prochází neorestriktivním obdobím souvisejícím s prožitou ekonomickou krizí, ve kterém jsou tendence o kontrolování a zmenšování počtu cizinců u nás. Domácí politika se odvolává na závazky vůči vlastním obyvatelům, kteří v důsledku krize přišli o zaměstnání. Stále častěji se také poukazuje na kriminalitu a obecně rizika spojená s cizineckými komunitami, stejně jako vládnoucí elity do jisté míry reflektují obavy obyvatelstva z přicházející migrační vlny.

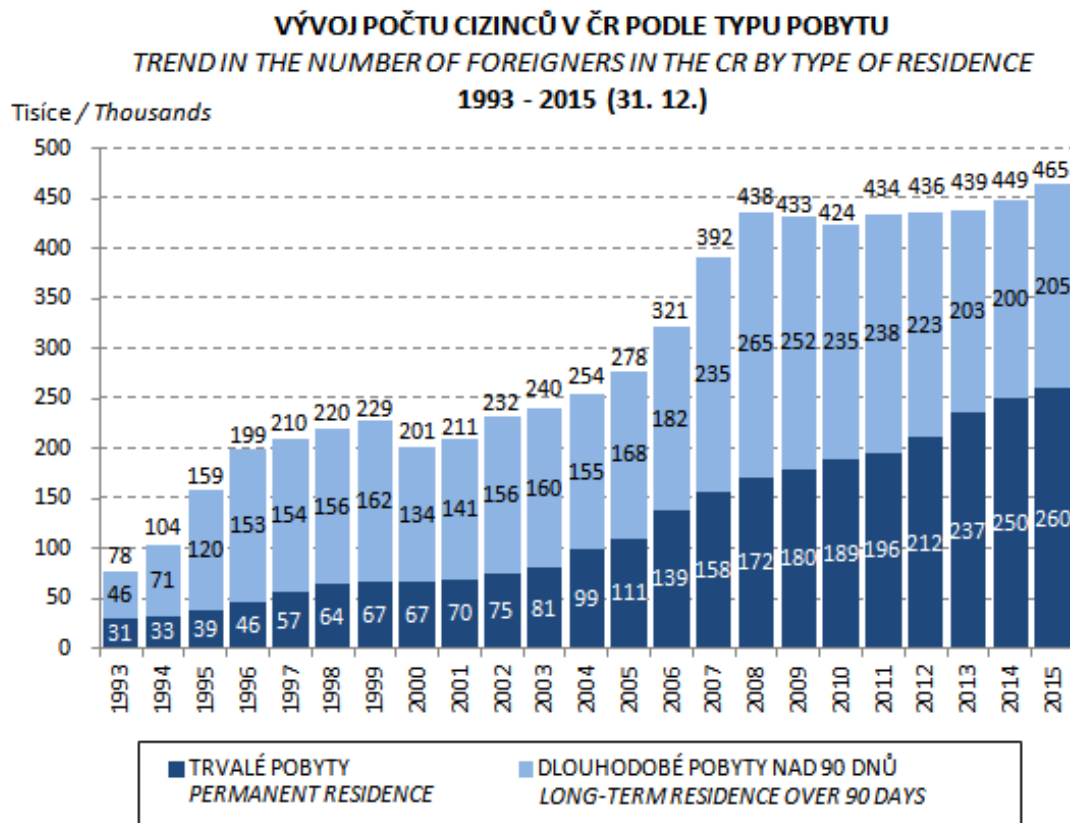
I přesto, že některá období označujeme jako restriktivní, dle výše uvedené statistiky je patrné, že i v takové době narůstal počet cizinců na našem území. Do jisté míry je to dáno právními mantinely, které definují Evropská unie a také mezinárodní

³⁸ Bucher (2014), str. 23

³⁹ Baršová (2005), str. 9

práva a úmluvy. Vývoj počtů cizinců na našem území přehledně demonstruje graf Českého statistického úřadu⁴⁰:

Graf 1: Vývoj počtu cizinců v ČR podle typu pobytu

Zdroj: ČSÚ (2016)

Podle údajů Českého statistického úřadu pochází necelá polovina cizinců u nás ze zemí Evropské unie, nejvíce ze Slovenska, Polska a Německa. Více než 56 000 cizinců na našem území pochází z Vietnamu, což je ovšem kuriozita – jinak sem kromě přistěhovalců ze zbytku EU přichází především obyvatelé bývalých sovětských republik, evidujeme více než sto tisíc Ukrajinců a také více než 35 000 Rusů. Naopak si můžeme povšimnout úbytku cizinců ze zemí třetího světa, což Kušniráková s Čížinským komentují takto: „Nabízí se vysvětlení čistě ekonomické, tedy že poklesla poptávka po pracovní síle, cizinci jakožto „náračníkové“ zaměstnanci ztratili práci jako první a v důsledku toho z Česka odcestovali.“⁴¹ Kušniráková s Čížinským nicméně dále konstatují, že počet faktorů na tomto se podílejících je mnohem větší a roli hraje i

⁴⁰ ČSÚ (2016). Dostupné z <https://www.czso.cz/csu/cizinci/cizinci-pocet-cizincu>

⁴¹ Kušniráková a Čížinský (2012), str. 502

zpřísněná legislativa, jejímž důsledkem je například intenzivnější kontrola výše příjmů a zdrojů příjmů cizinců, způsobu jejich podnikání atd.

Závěrem se dá říci, že česká migrační politika je proměnlivá a do velké míry závislá na probíhajícím ekonomickém období. V době poklesu se snaží být restriktivní a aktivně podněcuje cizince k odchodu. V případě cizinců s trvalým pobytem se Ministerstvo vnitra snaží ustálit plán integrace usazených cizinců. Kušniráková s Čížinským téma uzavírají těmito slovy: *„I přes nesoulad mezi jednotlivými státními orgány je nasměrování migrační politiky v rukou úředníků doposud poměrně stabilní, a to i přes otřesy na politické scéně.“*⁴²

3.3 Legislativní rámec zahraniční migrace v České republice

Pro udání legislativního rámce zahraniční migrace v ČR je nejprve třeba definovat pojem „cizinec“. V České republice je tento pojem definován dle §1 zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců v platném znění, že cizincem je fyzická osoba, která nemá české státní občanství. V případě více občanství pak platí, že cizincem je člověk, z jehož občanství – má-li jich více – není ani jedno české. Cizincem je také občan Evropské unie, pobývajícím v Česku. Pobyt, vstup a vycestování na naše území mají v kompetenci Policie ČR, Ministerstvo vnitra ČR a Ministerstvo zahraničních věcí ČR.

Od vstupu do EU došlo k určitým změnám, co se týká nahlížení na cizince. Od 1. května 2004 jsou u nás cizinci děleni do kategorií podle země, ze které přišli. Do první kategorie spadají občané zemí EU, Norska, Švýcarska, Islandu a Lichtenštejnska a jejich rodinní příslušníci. Do druhé kategorie se počítají občané ze zemí mimo Evropskou unii, kteří jsou někdy označováni jako „občané třetích zemí“, přičemž se dále dělí na základě délky pobytu. Sem patří také migranti, kteří mají platný azyl. Martina Dvořáková ve své práci k tématu říká: *„Lze rozeznat ještě třetí kategorii cizinců pobývajících v ČR a to bez ohledu na hranice EU, jsou to registrovaní žadatelé o azyl (není možné zakázat občanu EU, aby o azyl požádal) a cizinci pobývajícím v ČR v rámci*

⁴² Kušniráková a Čížinský (2012), str. 512

*dočasné ochrany a nelegálně pobývajících cizinci v ČR (např. cizinci pobývajících v ČR po vypršení platnosti víz a povolení k pobytu či bez potřebných víz nebo povolení apod.).*⁴³

Jádro legislativy ve vztahu vůči migrantům v sobě zahrnuje dokumenty, mezi které patří například zákony České republiky, vyhlášky ministerstev v příslušné gesci, mezinárodní smlouvy a dohody, na které naše země přistoupila, pokyny a sdělení dalších souvisejících institucí atd. Konkrétní dokumenty, které migrační politiku u nás ovlivňují, jsou analyzovány v následující kapitole.

3. 4 Koncepty a strategické dokumenty zahraniční migrace v ČR

Základní výčet legislativy a dokumentů v oblasti migrace a mezinárodní ochrany v ČR je tento:⁴⁴

- Zákon č. 326/1999 Sb. o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 325/1999 Sb. o azylu, ve znění pozdějších předpisů.
- Sdělení č. 208/1993 o Úmluvě o právním postavení uprchlíků a Protokolu týkajícím se právního postavení uprchlíků.
- Zákon č. 221/2003 Sb. o dočasné ochraně cizinců, ve znění pozdějších předpisů.
- Nařízení Rady (ES) č. 539/2001, kterým se stanoví seznam třetích zemí, jejichž státní příslušníci musí mít při překračování vnějších hranic vízum, jakož i seznam třetích zemí, jejichž státní příslušníci jsou od této povinnosti osvobozeni.
- Nařízení EP a Rady (ES) č. 810/2009 o kodexu Společenství o vízech (vízový kodex).
- Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 562/2006 ze dne 15. března 2006, kterým se stanoví kodex Společenství o pravidlech upravujících přeshraniční pohyb osob (Schengenský hraniční kodex).
- Oficiální migrační a azylová politika České republiky.

⁴³ Dvořáková (2006)

⁴⁴ ČSÚ (2015), Legislativa a dokumenty v oblasti migrace a mezinárodní ochrany. Dostupné z <https://www.czso.cz/csu/cizinci/legislativa-a-dokumenty-v-oblasti-migrace-a-mezinarodni-ochrany>

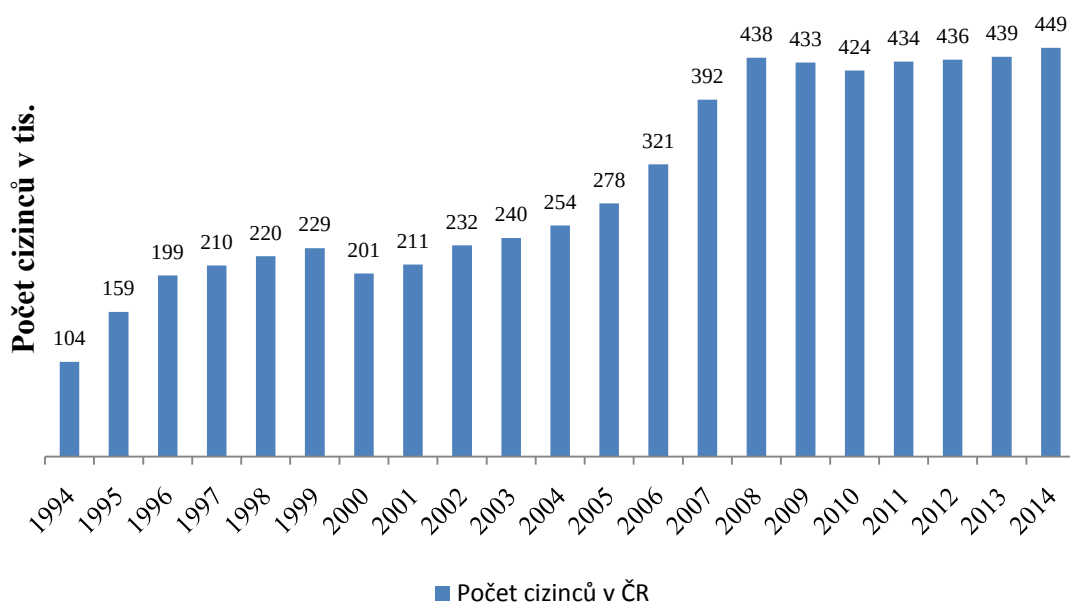
Dokumentů, které se tématem zabývají a zasahují do legislativního rámce, je pochopitelně více, jmenujme například dokumenty zabývající se zaměstnáváním cizinců (například Zák. č. 435/2004 Sb. o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů či Směrnice Rady 2009/50/ES o podmínkách pro vstup a pobyt státních příslušníků třetích zemí za účelem výkonu zaměstnání vyžadujícího vysokou kvalifikaci), vzděláváním cizinců (například Zák. č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, § 20 Vzdělávání cizinců či Vyhláška MŠMT č. 137/1993 Sb. kterou se stanoví kritéria pro prokazování znalosti českého jazyka žadatelů o udělení státního občanství České republiky), kriminalitou a nelegální migrací např. zák. č. 216/2002 Sb. o ochraně státních hranic ČR, ve znění pozdějších předpisů a o změně některých zákonů (zákon o ochraně státních hranic) či o zdravotní péči o cizince (v rámci například zák. č. 258/2000 Sb. o ochraně veřejného zdraví, ve znění pozdějších předpisů).

4 Analýza vývoje počtu cizinců v ČR

Vývoj počtu cizinců v ČR přirozeně závisí na mnoha proměnných jako je například geopolitická situace v Evropě či v celém světě, ale také především na hospodářském vývoji jak samotné ČR, tak zemí ze kterých imigranti přicházejí.

Česká republika je od roku 2004 členským státem Evropské unie, mezi jejíž hlavní cíle patří vybudovat společný volný trh s volným pohybem osob, zboží a služeb. Pohyb osob se tak v rámci členských zemí EU stal snazším, než v případě osob směřujících ze třetích zemí do členských zemí EU.

Graf 2: Vývoj počtu cizinců v ČR v letech 1994 - 2014

Zdroj: ČSÚ 2016, vlastní zpracování

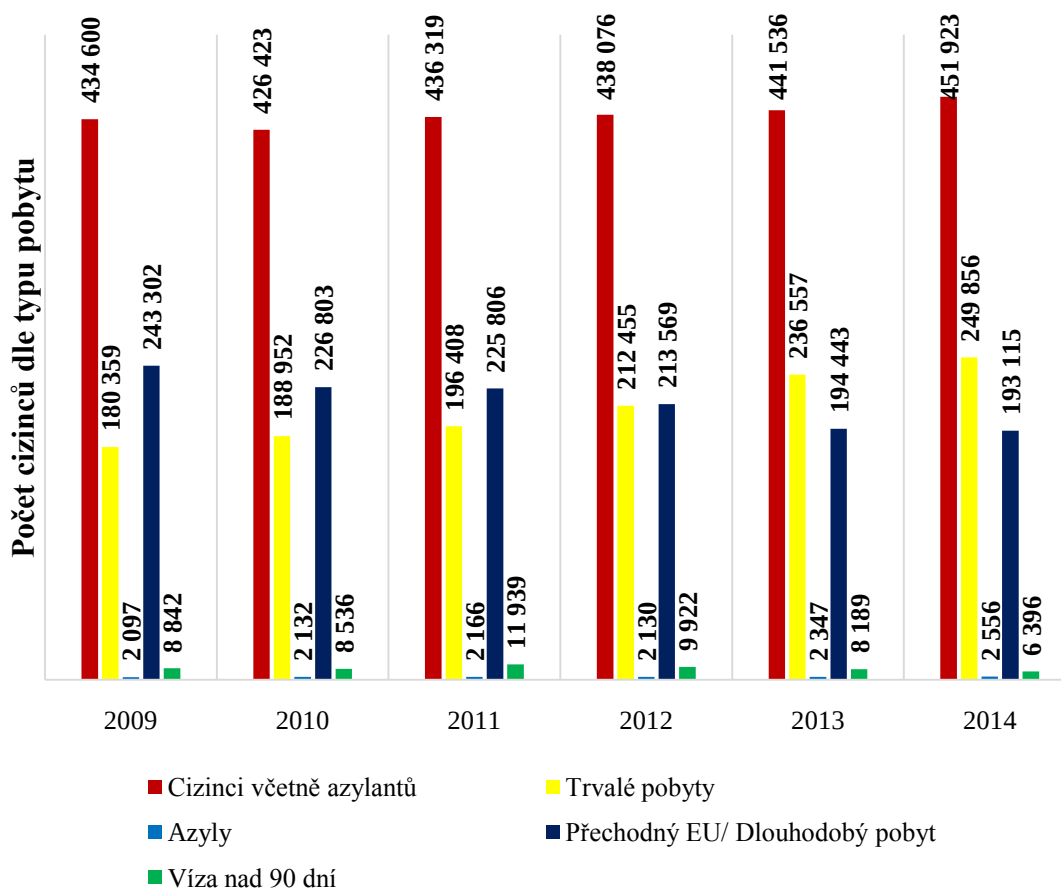
Z grafu č. 2 vyplývá, že v ČR bylo v roce 2014 přibližně 449 tis. cizinců. Ředitelství služby cizinecké policie uvedlo, že ke dni 31. 12. 2014 byl nárůst cizinců (bez azylantů) oproti roku 2004 téměř 200 tisíc. Vývoj počtu cizinců pobývajících na území ČR nicméně nepotvrdil, že členství v Evropské unii vedlo k vyššímu tempu růstu počtu cizinců v ČR v důsledku volného pohybu osob mezi členskými státy EU. Zatímco v letech 1994 - 2004, kdy ČR nebyla členskou zemí EU, rostl počet cizinců v ČR průměrným meziročním tempem 10,45 %⁴⁵, tak v následující dekádě 2004 - 2014 činilo

⁴⁵ ČSÚ 2016, vlastní výpočet

průměrné meziroční tempo pouze 6,14 %⁴⁶. Z výše uvedených výpočtů vyplývá, že členství ČR v EU nemělo významný pozitivní vliv na meziroční tempo růstu celkového počtu cizinců v ČR. ČR je svou hospodářskou úrovní a samotnou strukturou ekonomiky spíše atraktivní pro imigranty z východní Evropy představující v mnoha případech levnou pracovní sílu.

Podíl cizinců v ČR tvořil v roce 2014 4,2 %⁴⁷ z celkového počtu obyvatel České republiky. Počty cizinců nejvíce rostly do roku 2008, v následných letech tento počet mírně klesal, stagnoval a až v roce 2013 došlo k nárůstu. Tento vývoj byl z velké části ovlivněn hospodářskou krizí, která v roce 2008 a v následujících letech zasáhla ČR. V roce 2014 je již patrný rychlejší nárůst počtu cizinců.

Graf 3: Počet cizinců v ČR podle typu pobytu v letech 2009 - 2014

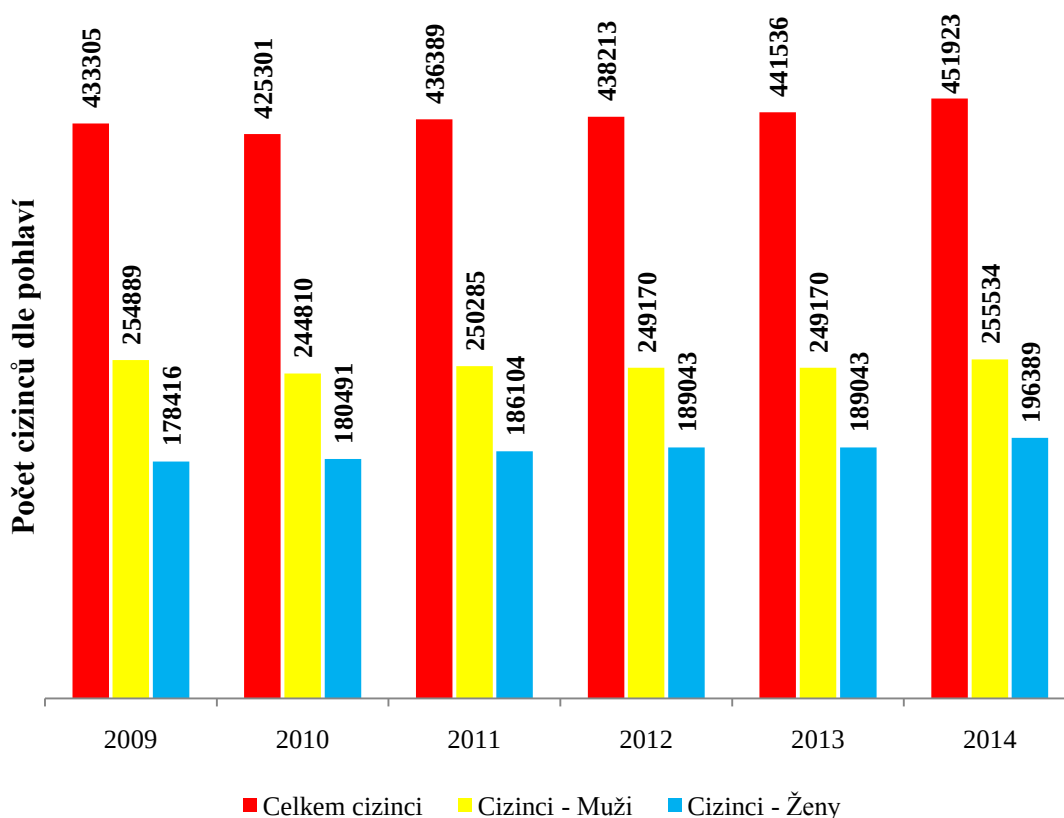
Zdroj: ČSÚ 2016, vlastní úprava

⁴⁶ ČSÚ 2016, vlastní výpočet

⁴⁷ ČSÚ 2016, Vývoj počtu cizinců v letech 2004-2014

Na grafu č. 3 lze pozorovat trend nárůstu počtu trvalých pobytů cizinců v ČR v poměru k celkovému počtu cizinců. Ke konci roku 2014 tvořil počet cizinců s trvalým pobytem již 55,6 % cizinců, což je ve srovnání s rokem 2004 nárůst o 16 p. b. K výraznějšímu růstu jejich celkovému počtu došlo až od roku 2010, do roku 2009 se pohyboval přibližně kolem 41 %.⁴⁸ Trvalý pobyt poukazuje na určitou stabilizaci populace cizinců a jejich snahy o usazování v ČR. Jistotu představuje především pro cizince ze států mimo EU, jelikož pobytem nejsou vázáni na konkrétní činnost/aktivitu, kdy po uplynutí činnosti by bylo jejich následné legální setrvání na území ČR v ohrožení. Trvalý pobyt a s ním také veškerá související sociální práva v totožné míře jako občané České republiky, mohou cizinci získat po pěti letech pobytu.

Graf 4: Počet cizinců v ČR podle pohlaví v 2009 - 2014

Zdroj: ČSÚ 2016, vlastní úprava

Na grafu č. 4 je patrné, že ve sledovaném období jednoznačně převažují mezi cizinci na území ČR muži nad ženami. Poměr mezi počtem mužů a počtem žen nevykazuje žádné významné změny a je stabilní. Například v roce 2014 tvořila mužská

⁴⁸ ČSÚ 2016, Vývoj počtu cizinců v letech 2004-2014

část 56,5 % z celkového počtu cizinců oproti 43,5 % ženské části. V roce 2009 byli muži zastoupeni z 59 % a ženy ze 41 %. Tento poměr je značně vyšší ve prospěch mužů, neboť mezi cizinci převažují muži v ekonomicky aktivním věku, jak je patrné např. na grafu č. 5 a grafu č. 6. Genderové a věkové rozložení ve skupině cizinců je tak odlišné od těchto charakteristik v celkové populaci ČR, jak bude ukázáno na dalších stranách.

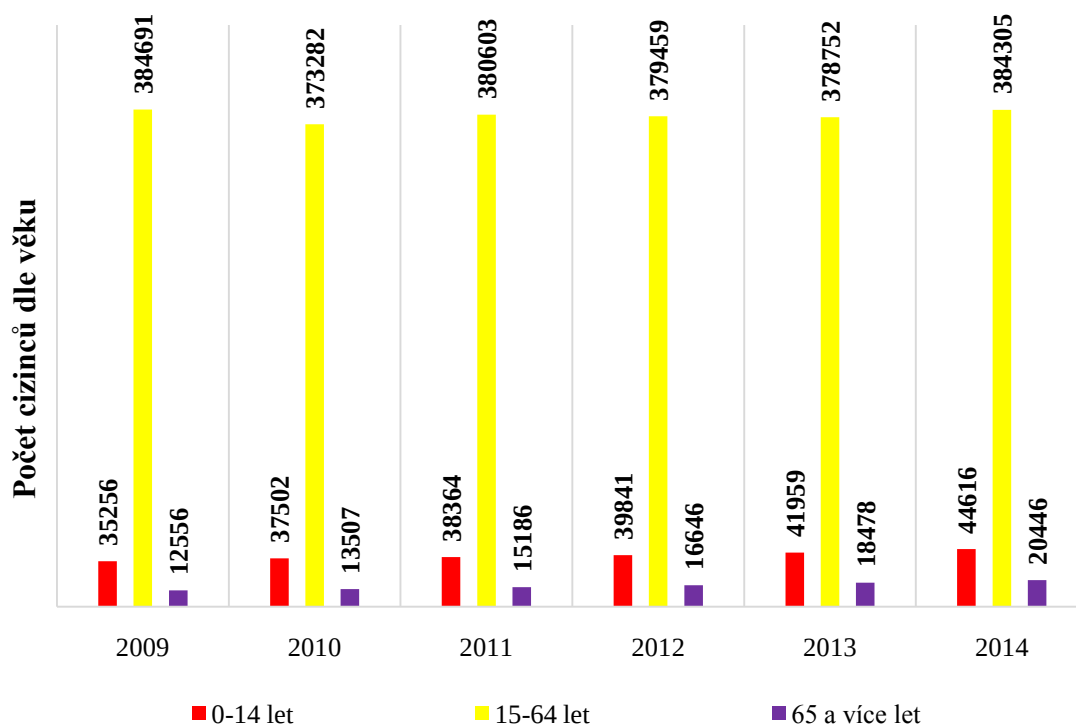
Tabulka 1: Počet cizinců v ČR podle krajů v letech 2009 - 2014

Kraj	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Praha	148 123	148 447	160 783	162 715	161 006	166 332
Středočeský kraj	58 490	57 757	57 522	56 810	57 850	59 860
Jihočeský kraj	15 415	15 037	14 894	14 838	15 200	15 366
Plzeňský kraj	27 562	25 175	23 884	23 866	25 166	25 958
Karlovarský kraj	19 643	19 617	19 411	18 388	18 854	18 873
Ústecký kraj	31 994	30 578	30 607	30 461	31 520	31 878
Liberecký kraj	17 309	16 776	16 660	16 604	16 819	17 048
Královéhradecký kraj	15 244	14 798	14 078	13 269	13 312	13 266
Pardubický kraj	11 972	12 063	11 495	11 115	11 301	11 559
Kraj Vysočina	8 583	8 023	7 873	7 752	7 775	7 806
Jihomoravský kraj	36 907	35 953	36 386	36 690	37 804	38 588
Olomoucký kraj	9 440	9 465	9 765	9 807	10 041	10 110
Zlínský kraj	8 133	8 032	8 009	7 968	8 003	8 106
Moravskoslezský kraj	23 687	22 570	22 786	23 117	23 702	23 924
Celkem	432502	424291	434153	433400	438353	448674

Zdroj: ČSÚ 2016, vlastní zpracování

Tabulka č. 1 ukazuje na počet cizinců žijících v ČR podle jednotlivých krajů za období 2009 - 2014. Největší počet cizinců žije v hlavním městě Praha. Jejich počet od roku 2009 narůstal na celkových 166 332 cizinců v roce 2014. V roce 2014 pak na území hlavního města Prahy bylo evidováno 37,1 % cizinců z celkového počtu všech cizinců žijících na území ČR. Kraj s druhým nejvyšším počtem evidovaných cizinců je dlouhodobě Středočeský kraj, kde působilo 59 860 cizinců v roce 2014, což tvořilo 13,3 % z celkového počtu cizinců. Důvodem vysokého podílu cizinců žijících na území hlavního města Prahy je jeho ekonomická atraktivita, kdy Praha je nejbohatším krajem v ČR a patří mezi nejbohatší regiony v Evropě. Z toho vyplývá také vysoká atraktivita Středočeského kraje, v jehož středu se nachází Praha. Naopak krajem s nejnižším počtem cizinců patří kraj Vysočina se 7806 cizinci v roce 2014, což tvořilo 1,7 % z celkového počtu cizinců.

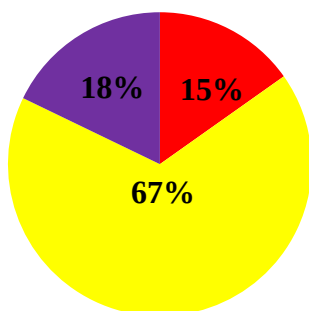
Graf 5: Počet cizinců v ČR v období 2009 - 2014 podle věku

Zdroj: ČSÚ 2016, vlastní zpracování

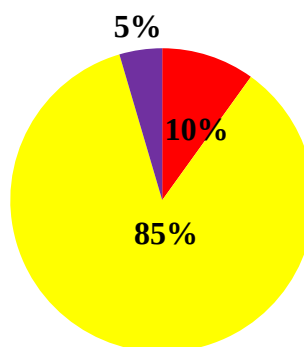
Graf 6: Demografické složení cizinců a Čechů v ČR v roce 2014

Demografické složení obyvatel ČR v roce 2014

■ 0-14 let ■ 15-64 let ■ 65 a více let

Demografické složení cizinců na území ČR v roce 2014

■ 0-14 let ■ 15-64 let ■ 65 a více let

Zdroj: ČSÚ 2016, vlastní zpracování

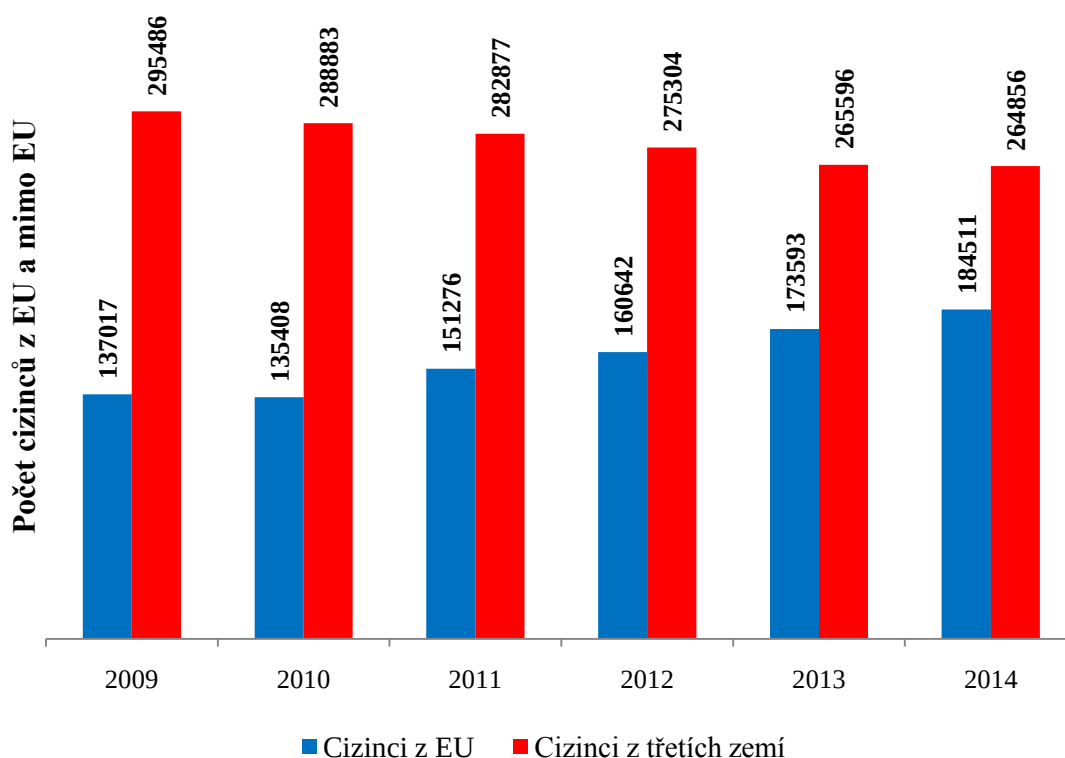
Na grafu č. 5 je zobrazena demografická struktura cizinců v ČR mezi lety 2009 - 2014. Z grafu je patrné, že dominantní podíl na celkovém počtu cizinců je tvořen ekonomicky aktivními jednotlivci ve věku 15 - 64 let. V roce 2014 celkem 384 305 cizinců zastupovalo tuto kategorii. Celkový vývoj mezi lety 2009 - 2014 byl stabilní a nevykazoval žádné významné změny.

Podíl věkové skupiny 15 - 64 let na celkovém počtu cizinců v ČR v roce 2014 tvořil 85 %. Takovéto demografické rozložení obyvatelstva je značně odlišné od celkového demografického uspořádání všech obyvatel v ČR. Tato skutečnost je nejlépe patrná na grafu č. 6, kde je pro porovnání zobrazeno demografické složení obyvatel ČR v roce 2014, na němž je patrné, že věková skupina obyvatel 15 - 64 let se podílela na celkovém počtu obyvatel 67 %. Z grafu tak jasně vyplývá, že cizinci žijící na území ČR jsou především ekonomičtí imigranti, kteří se přesunuli do ČR z důvodu pracovních příležitostí. Dobře patrný je tento trend také na procentuálním zastoupení věkové skupiny 65 a více let. Zatímco v ČR tvoří tato skupina přibližně 18 % z celkového počtu obyvatelstva ČR, tak u cizinců se podílí tato věková skupina pouze 5 % z celkového počtu cizinců v ČR za rok 2014.

4. 1 Analýza vývoje počtu cizinců v ČR pocházejících z EU a ze třetích zemí

Česká republika je klasickým příkladem malé otevřené ekonomiky, která je do značné míry závislá na svých dominantních obchodních partnerech. V případě ČR je to Německo. Samotná atraktivita ČR je tak navázána především na ekonomickou výkonnost a na její hospodářský růst. Je otázka, zda v budoucnosti sehraje svoji roli také geografické umístění ČR a její relativní vnitropolitická stabilita a bezpečnost, což jsou také důležité proměnné pro cizince migrující za prací či lepší kvalitou života.

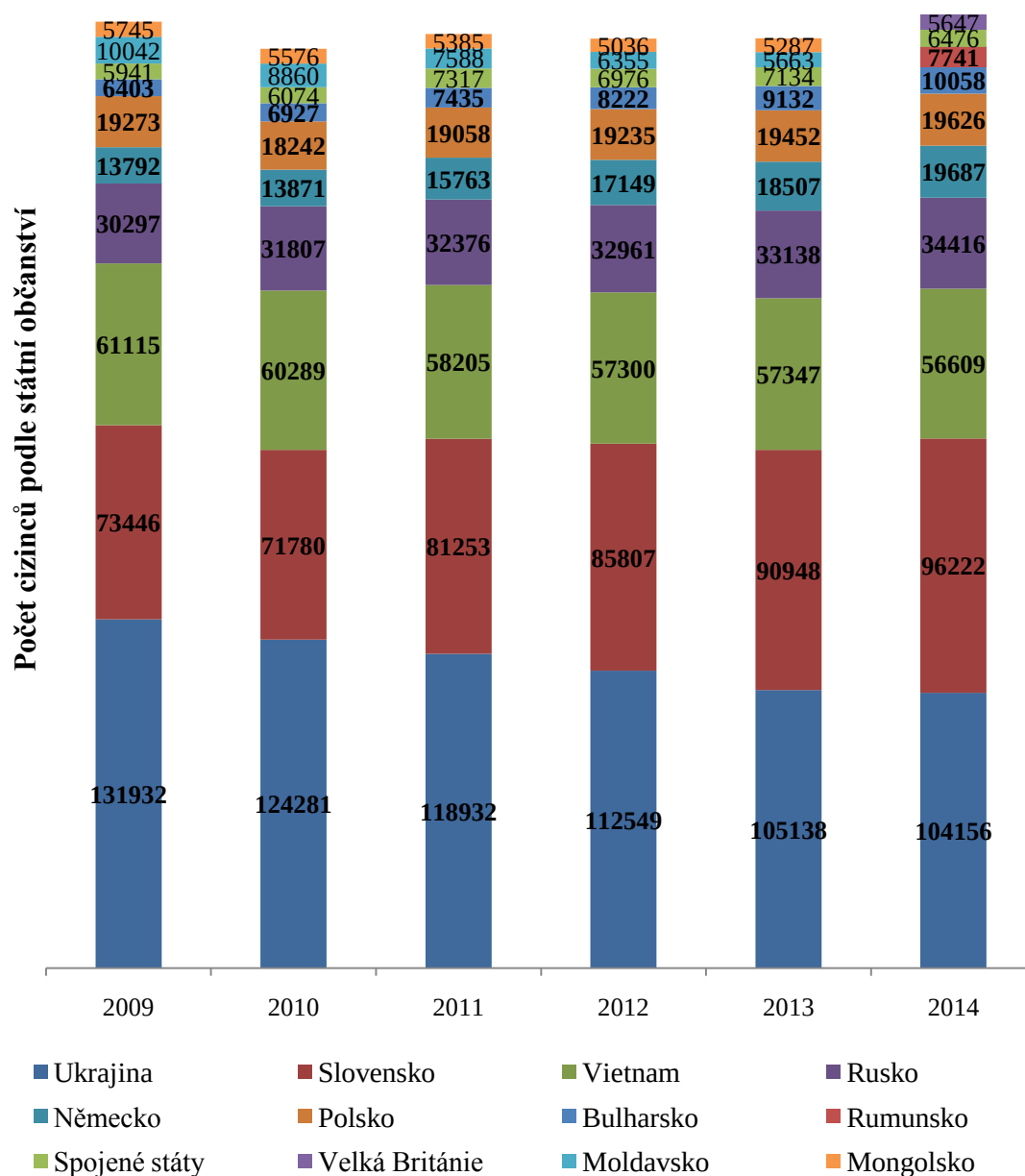
Graf 7: Počet cizinců ze zemí EU a ze třetích zemí v ČR v letech 2008 - 2014

Zdroj: ČSÚ 2016, vlastní zpracování

Na grafu č. 7 lze pozorovat vývoj počtu cizinců pobývajících v ČR, přičemž jsou rozlišeni na občany z členských zemí EU a mimo EU, tedy ze zbytku světa. Od roku 2009 lze sledovat každoroční pozvolný pokles počtu cizinců ze třetích zemí, což bylo způsobené především snižujícím se počtem Ukrajinců, jak bude patrné z grafu č. 8. Tento úbytek byl však beze zbytku vyrovnán přírůstkem cizinců pocházejících z EU. Jak bylo popsáno již na předchozích grafech, tak celkový počet cizinců ve sledovaném období mírně vzrostl, přičemž tento růst byl tažen především občany pocházejícími ze členských zemí EU.

Graf 8: TOP 10 nejpočetnějších skupin cizinců v ČR v letech 2009 - 2014

Zdroj: ČSÚ 2016, vlastní zpracování

Na grafu č. 8 je graficky znázorněn vývoj počtu cizinců žijících na území ČR a to vždy dle deseti zemí s nejvíce občany na území ČR v daný rok. Např. Ukrajina, Slovensko či Polsko patří každý rok k zemím s nejvíce občany žijícími v ČR, ale např. Rumunsko či Velká Británie se objevily v žebříčku až v roce 2014. Nejpočetněji je v ČR zastoupena Ukrajina, kdy v roce 2009 žilo na českém území 131 932 Ukrajinců. Jejich počet však každoročně klesá, přičemž v roce 2014 jich žilo v ČR již pouze

104 156. Jejich počet od roku 2009 do roku 2014 poklesl o nezanedbatelných 21 %. Naopak počet slovenských občanů od roku 2010 stabilně roste. Zatímco v roce 2010 žilo v ČR 71 780 Slováků, tak v roce 2014 jich již bylo 96 222. Jejich počet tak vzrostl o výrazných 34 %. Třetí nejpočetněji zastoupenou národností v ČR jsou Vietnamci. Jejich počet se ve sledovaném období mírně snížil z 61 115 v roce 2009 na 56 609 Vietnamců v roce 2014. Za vybrané období tak jejich počet klesl přibližně o 7 %. Za nejvýraznější lze však označit přírůstek bulharských a německých občanů v ČR, jejichž počet vzrostl od roku 2009 do roku 2014 o celých 57 % v případě Bulharů a 42 % v případě Němců. Za zmínku stojí také občané Rumunska a Velké Británie, kteří svým počtem vyřadili v roce 2014 ze žebříčku nejčastěji zastoupených zemí na území ČR Moldavsko a Mongolsko.

4. 2 Nelegální migrace v ČR v letech 2009 - 2014

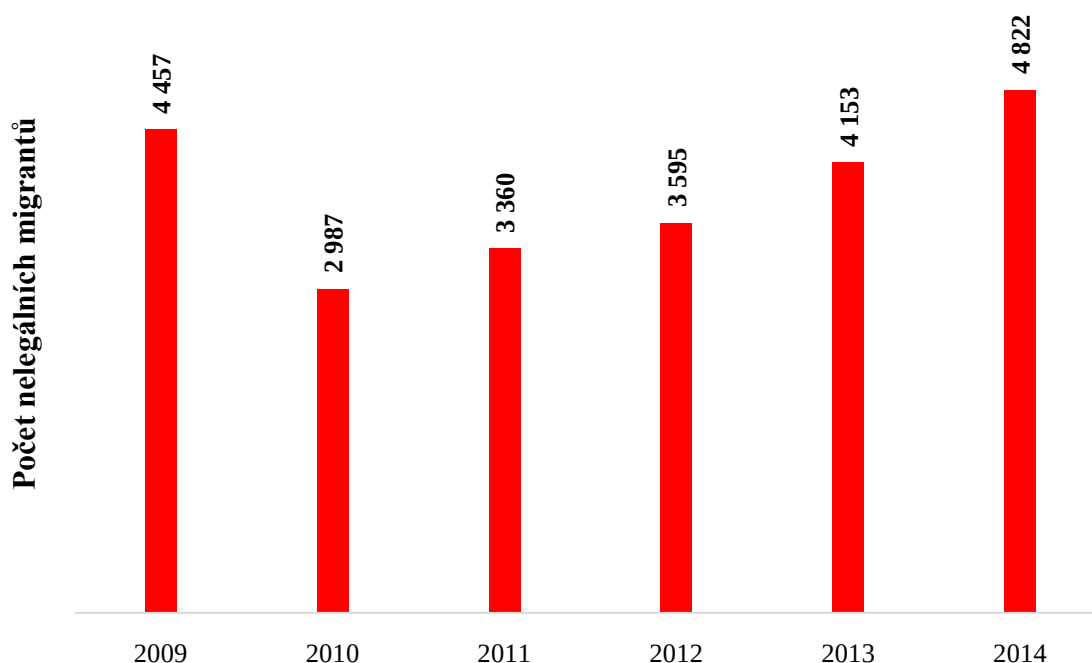
Česká republika je zejména využívána jako tranzitní prostor pro nelegální migraci do dalších evropských zemí, i když v posledních letech se výrazněji prosazuje i jako země cílová. V souvislosti se vstupem České republiky do evropského schengenského prostoru se změnila legislativa a podmínky pro vstup cizinců na území České republiky. Tato situace vedla ke zrušení nepřetržité kontroly cizinců, kteří vstupovali do České republiky ze sousedních států, a těžiště kontrol bylo položeno na mezinárodní letiště, která se stala jediným místem s vnější schengenskou hranicí, kde je prováděna hraniční kontrola. Od roku 2008 jsou tedy v České republice sledovány dvě základní kategorie nelegální migrace. Mezi první kategorii patří nelegální překročení vnější schengenské hranice ČR a druhá kategorie je nelegální pobyt cizinců na území České republiky.

V boji proti nelegální migraci přispělo také zavedení sankcí leteckému dopravci, v případě, že dopraví cizince na území České republiky bez cestovního dokladu nebo víza. Například v roce 2010 Cizinecká policie odhalila 384 správních deliktů, při nichž uložila 632 pokut ve výši přes 100 mil. Kč⁴⁹.

⁴⁹ Materiál MVČR - Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky 2009-2014

Nezastupitelnou úlohu má rovněž kontrolní činnost na území České republiky, kdy je prověřován legální pobyt kontrolovaných cizinců na území ČR. Tato činnost je vykonávána zejména Službou cizinecké policie České republiky ve spolupráci s úřady práce, živnostenských úřadů, Celní správy a dalších kontrolních orgánů zaměřené na zjišťování nelegálně či neohlášeně zaměstnávaných cizinců, ale i cizinců porušujících povinnosti uložené živnostenským zákonem. Lze říci, že kontroly zahraničních osob a jejich případné sankcionování za porušení právních předpisů České republiky má své opodstatnění a jejich cílem není pouze represe, ale mají i preventivní charakter.

Graf 9: Celková nelegální migrace cizinců v ČR v letech 2009 - 2014

Zdroj: ČSÚ 2016, vlastní zpracování

Graf č. 9 ukazuje celkový počet nelegální migrace cizinců v letech 2009 - 2014. Nejvyšší počet byl zaznamenán v roce 2014 s celkovým počtem 4822 nelegálních migrantů, z tohoto počtu bylo zadrženo 181 migrantů, kteří se pokusili nelegálně překročit vnější schengenskou hranici, a zbývajících 4641 cizinců bylo zadrženo za nelegální pobyt na území ČR. Vývoj počtu nelegálních migrantů kopíruje s počtem cizinců pobývajících na území České republiky v letech 2009 - 2014. Můžeme tedy říci, že situace v oblasti nelegální migrace je v České republice stabilní.

Jediná nejvýraznější změna v nelegální migraci je zaznamenána v roce 2010, kdy oproti roku 2009 poklesl počet zjištěných nelegálních migrantů o téměř 33 %. K tomuto poklesu přispěl i výraznější odchod občanů Ukrajiny z území České republiky, kdy v roce 2010 odešlo 7605 Ukrajinců z ČR. Ukrajinci již tradičně patří mezi nejpočetnější skupinu zadržených osob za nelegální pobyt a ze statistik MVČR je zřejmé, že počet zadržených Ukrajinců v tomto období meziročně poklesl o téměř 37 % z 1502 osob na 953 osob⁵⁰.

4.3 Analýza vývoje počtu státních občanství v ČR v období 2009 - 2014

Státní občanství v České republice uděluje Ministerstvo vnitra, přičemž žadat o české občanství může pouze státní občan cizího státu nebo osoba bez státního občanství s trvalým pobytem na území České republiky. Žadatel o státní občanství České republiky musí splnit podmínky pro řádné schválení žádosti. Žadatel tedy musí být plně integrován do české společnosti, nesmí ohrozit bezpečnost státu, jeho svrchovanost a územní celistvost, demokratické základy, životy, zdraví, nebo majetkové hodnoty. Dále musí žadatel splnit tyto podmínky⁵¹:

- žadatel má na území ČR povolen trvalý pobyt,
- žadatel se na území skutečně zdržuje,
- žadatel starší 15 let musí být trestně bezúhonný,
- žadatel musí prokázat znalost z českého jazyka a českých reálií,
- žadatel musí prokázat výši a zdroje svých příjmů.

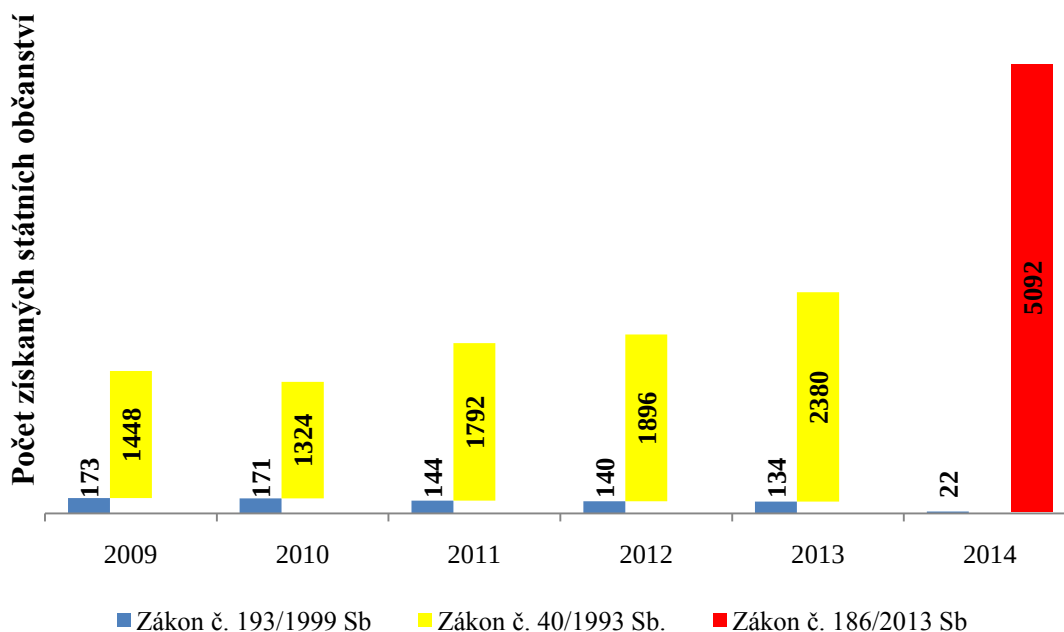
Dne 1. ledna 2014 nabyl účinnosti zákon č. 186/2013 Sb., o státním občanství České republiky a o změně některých zákonů, který upravuje nabývání, pozbývání, prokazování a zjišťování státního občanství České republiky. Tento zákon mění řadu legislativních vyhlášek a zavádí nové právní instituty. Zásadní změna je například, že zákon již nepožaduje, aby se žadatelé o udělení státního občanství České republiky vzdali svého dosavadního státního občanství, a nový zákon jim nyní umožňuje vlastnit více státních občanství. Zákon také uplatňuje zásadu předcházení vzniku bezdomovectví nebo zavádí jako jednu z podmínek pro udělení státního občanství

⁵⁰ Data k nelegální migraci byla získána ze statistik MVČR.

⁵¹ [www.MVCR.cz](http://www.mvcr.cz/clanek/udeleni-statniho-obcanstvi-ceske-republiky.aspx) (online 2016) dostupné na <http://www.mvcr.cz/clanek/udeleni-statniho-obcanstvi-ceske-republiky.aspx>

prokázání znalosti českých reálií. Dále zákon zjednodušuje způsoby nabytí státního občanství pro osoby, které se zdržují na území České republiky od deseti let svého věku, tzv. druhou generaci cizinců. Prohlášení lze činit mezi 18 až 21 rokem věku, díky přechodnému ustanovení § 73 zákona o státním občanství měly možnost do konce roku 2014 nabýt státní občanství České republiky i osoby starší⁵².

Graf 10: Počet získaných státních občanství v ČR v období 2009 - 2014

Zdroj: ČSÚ 2016, vlastní zpracování

Graf č. 10 rozděluje přidělení státního občanství dle hlavních zákonů o státním občanství. Výše uvedené zákony tvoří zákon č.193/1999 Sb.⁵³, dále zákon č.40/1993 Sb. o nabývání a pozbývání českého občanství České republiky, kdy tento zákon byl od roku 2014 nahrazen zákonem č. 186/2013 Sb.⁵⁴

⁵² Zákon č. 186/2013 Sb. o státním občanství České republiky a o změně některých zákonů (zákon o státním občanství České republiky)

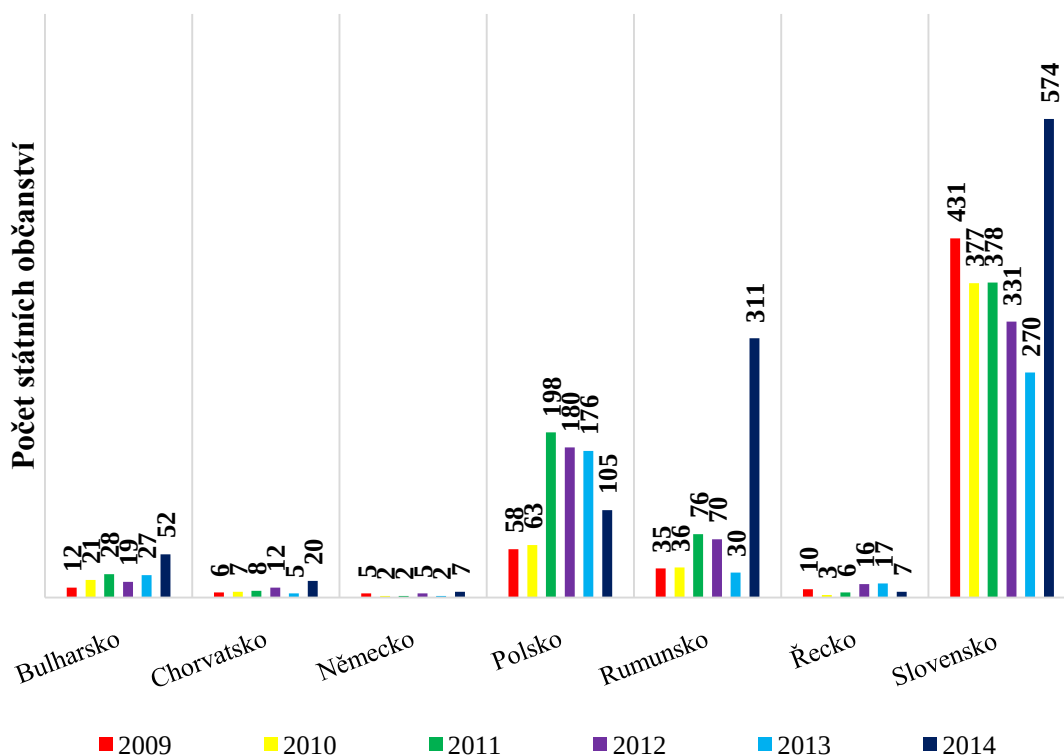
⁵³ Zákon č.193/1999 Sb. ze dne 29. července 1999 o státním občanství některých bývalých československých státních občanů. Parlament ve snaze zmírnit následky některých křivd, k nimž došlo v období let 1948 až 1989, vědom si, že zahraniční Češi a krajané přispívají k udržování a pěstování národního kulturního dědictví, jakož i k prohlubování vztahů sounáležitosti s Českou republikou a že český exil vyvíjel v emigraci významnou duchovní, politickou a kulturní činnost ve prospěch obnovení svobody a demokracie ve své vlasti a tato činnost si zasluhuje mimořádného uznání, se usnesl na tomto zákoně České republiky.

⁵⁴ Zákon č. 186/2013 Sb. o státním občanství České republiky a o změně některých zákonů (zákon o státním občanství České republiky). Tento zákon upravuje způsoby nabývání a pozbývání státního občanství České republiky, prokazování a zjišťování státního občanství České republiky, vydávání

Jak je z grafu č. 10 patrné, v roce 2014 došlo k prudkému navýšení udělených státních občanství ČR, kterých bylo přiděleno 5114. Jednalo se o více než 200% nárůst oproti roku 2013. Důvodem byla nová právní úprava, která plně opouští princip jediného státního občanství a naopak se zcela přiklání k možnosti existence dvojího (či vícero) státního občanství.

Ve srovnání s Evropou však dlouhodobě patříme k zemím, které vykazují nejnižší počty udělených státních občanství. Jsme až na 24. místě žebříčku EU 28. Například srovnatelné Portugalsko udílí 6krát více občanství, Německo až 53krát více⁵⁵. Graf také zobrazuje klesající trend nabývání státního občanství tzv. prohlášením podle zákona č.193/1999 Sb. V roce 2009 udělilo Ministerstvo vnitra České republiky podle tohoto zákona 173 státních občanství, ale v roce 2014 jich bylo uděleno zanedbatelných 22 státních občanství České republiky.

Graf 11: Počet státních občanství v ČR udělených cizincům z vybraných zemí EU v letech 2009 - 2014

Zdroj: ČSÚ 2016, vlastní zpracování

osvědčení o státním občanství České republiky, vedení evidence fyzických osob, které nabyly nebo pozbyly státní občanství České republiky, a přestupky na úseku státního občanství.

⁵⁵ Cizinci v ČR, tisková konference Českého statistického úřadu ze dne 15. 2. 2016

Dle grafu č. 11 získali nejvíce státních občanství ČR v rámci EU v rozmezí let 2009 - 2014 občané Slovenské republiky. Počet udělených občanství ČR těmto občanům je ve srovnání s ostatními zeměmi EU podstatně vyšší, pouze Rumunsko se v roce 2014 mírně Slovensku přiblížilo. Celkem ve sledovaném období získali občané Slovenské republiky 2361 státních občanství ČR, na druhém místě se řadí Polsko s celkovým počtem 780, dále je Rumunsko s počtem 558, Bulharsko s počtem 159, Řecko s počtem 59, Chorvatsko s počtem 58 a na posledním místě je Německo s počtem 29 získaných občanství ČR. U Slovenských občanů je to dáno především tím, že velká část těchto občanů do ČR přešlo v rámci zaměstnání a státní občanství získalo díky sňatku.

Tabulka 2: Počet přidělených státních občanství ČR v letech 2009 - 2014 podle jednotlivých zemí

Země	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Slovensko	431	377	378	331	270	574
Ukrajina	520	396	501	518	948	2 075
Rusko	58	68	68	173	162	463
Rumunsko	35	36	76	70	30	311
Vietnam	44	53	86	80	166	298
Moldávie	23	15	32	25	41	175
Arménie	16	21	47	74	46	144
Bělorusko	20	31	38	49	53	137
Kazachstán	21	25	48	30	65	122
Polsko	58	63	198	180	176	105
Bosna a Hercegovina	9	9	16	27	11	59
Srbsko	17	7	11	9	26	57
Bulharsko	12	21	28	19	27	52
Sýrie	6	4	8	19	23	28
Alžírsko	8	10	17	22	22	26
Jemen	4	6	12	16	15	22
Chorvatsko	6	7	8	12	5	20
Makedonie	11	2	9	6	14	20
Ázerbájdžán	7	-	1	3	2	16
Egypt	3	8	3	14	5	13
Gruzie	4	5	11	12	12	12
Afghánistán	14	9	4	1	10	11
Jordánsko	1	3	5	1	2	9
Pákistán	1	1	1	2	3	9
Maroko	3	3	6	5	2	8
Angola	7	7	1	1	4	7
Írán	7	3	5	1	6	7
Německo	5	2	2	5	2	7
Řecko	10	3	6	16	17	7
Irák	3	6	3	16	16	6
Konžská republika	-	-	-	1	5	6
Albánie	1	2	-	3	2	5
Kuba	1	3	4	3	6	3
Súdán	2	1	-	-	1	3
Peru	4	1	1	1	1	-
Senegal	-	1	1	1	-	-
Bez státní příslušnosti	9	27	17	7	31	10
Ostatní	67	88	140	143	153	265

Zdroj: ČSÚ 2016, vlastní zpracování

Z tabulky č. 2 je patrné, že nejvíce státních občanství České republiky v roce 2014 bylo přiděleno občanům z Ukrajiny v celkovém počtu 2075 státních občanství, na druhé místo se řadí občané Slovenské republiky s celkovým počtem 577 státních

občanství a třetí místo patří občanům Ruska s celkovým počtem 463 udělených občanství. Nejvyšší meziroční nárůst státních občanství České republiky v letech 2013 - 2014 byl zaznamenán u občanů Rumunska, kdy jejich počet meziročně stoupl o 1037 % z 30 udělených státních občanství ČR v roce 2013 na 311 v roce 2014. Nejpočetnější skupinou v roce 2014 byli již tradičně občané Ukrajiny s počtem 2075 udělených státních občanství. Dle tabulky lze v letech 2009 - 2014 také pozorovat rostoucí trend udělovaných státních občanství ČR cizincům pocházejících ze třetích zemí.

5 Ekonomická aktivita cizinců v České republice

Pracovní příležitosti a podnikání vždy byly a stále jsou zásadním faktorem, který cizince přitahuje do České republiky. Dle kvalifikovaného odhadu Ministerstva práce a sociálních věcí, koncem roku 2014 bylo evidováno celkem 344,6 tis. cizinců, kteří měli souvislosti s ekonomickými aktivitami, z tohoto počtu jich bylo 261 tis. jako zaměstnanci evidováni na Úřadu práce.⁵⁶

Ministerstvo průmyslu a obchodu má v evidenci 83,5 tis. cizinců, kteří vlastní živnostenské oprávnění. V roce 2007 bylo na úřadech práce evidováno 144 tis. zaměstnanců v ČR ze zemí členských států, v roce 2011 byl evidován totožný počet a v roce 2014 již počet narostl a kvalifikovaný odhad udává 196 tis cizinců z EU. Co se týká počtů cizinců ze třetích zemí v postavení zaměstnanců, tak jich evidovaly úřady práce v roce 2008 143,6 tis., v roce 2011 došlo k rapidnímu poklesu na 63,5 tis., v roce 2012 počet velmi mírně narostl na 64,5 tis. cizinců z třetích zemí. K největšímu poklesu v období 2008 - 2011 dochází u pracovníků z Ukrajiny, kdy počet klesl o 45,8 tis., dále se jedná o občany Mongolska, Vietnamu a Moldavska. Tato skutečnost má souvislost s poklesem pobytu cizinců z těchto zemí, jak je již výše uvedeno.⁵⁷

U cizinců ze třetích zemí lze zaznamenat pokles vydaných pracovních povolení, především u pracovníků méně kvalifikované profese, kteří byli nahrazeni cizinci ze zemí EU, jelikož ti pracovní povolení potřebné k pobytu nepotřebují.

⁵⁶ Integrovaný portál MPSV (2016). Dostupné z http://portal.mpsv.cz/sz/stat/zam_ciz_stat_prisl

⁵⁷ Dokument MPO (2016). Dostupné z <http://www.mpo.cz/dokument151024.html>

Tabulka 3: Celková zaměstnanost cizinců v jednotlivých krajích ČR v letech 2006 - 2011

Kraj	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Hlavní město Praha	80 395	95 443	114 784	107 578	100 537	110 555
Středočeský kraj	36 803	44 893	54 261	49 902	42 926	42 543
Jihočeský kraj	9 651	12 381	13 178	10 496	10 558	10 814
Karlovarský kraj	8 492	9 754	11 293	9 936	9 728	9 498
Ústecký kraj	10 825	13 283	15 649	14 161	14 434	14 374
Liberecký kraj	10 349	12 049	12 515	11 492	11 601	11 587
Královéhradecký kraj	10 004	13 305	14 723	12 007	11 906	11 559
Pardubický kraj	9 837	16 597	18 604	11 520	11 670	11 258
Vysočina	6 557	8 482	9 157	5 888	5 854	5 809
Jihomoravský kraj	24 252	27 839	35 609	33 203	34 316	29 207
Olomoucký kraj	5 044	6 166	6 575	5 459	5 670	6 043
Zlínský kraj	6 001	6 978	7 957	6 863	7 156	7 431
Moravskoslezský kraj	15 380	16 343	18 675	17 243	18 185	19 428
Celkem	250 797	309 027	361 709	318 462	306 350	310 921

Zdroj: ČSÚ 2016, vlastní zpracování

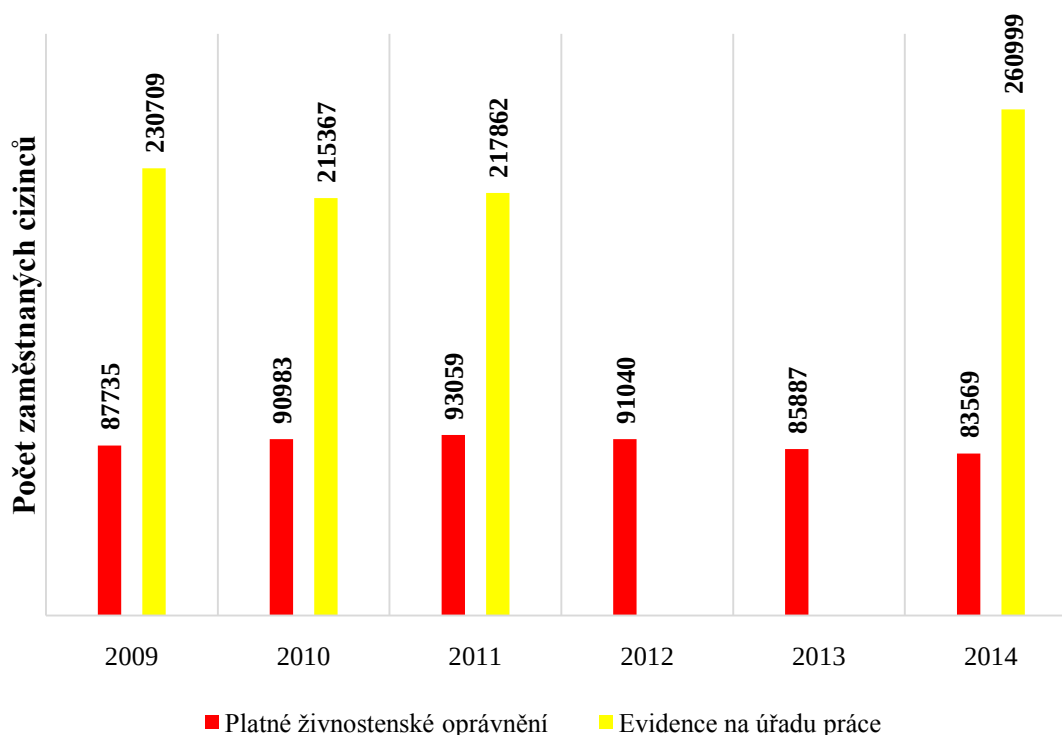
Tabulka č. 3 poukazuje na celkovou zaměstnanost cizinců v jednotlivých krajích v ČR v letech 2006 - 2011. Z důvodu integrace informačních systémů MPSV nejsou údaje za cizince evidované úřady práce od roku 2012 k dispozici.

Praha se díky své velikosti a celkovému počtu obyvatel řadí na první místo v počtu zaměstnaných cizinců. V roce 2008, těsně před všemi dopady hospodářské krize, bylo v České republice zaměstnáno 361 709 cizinců a přímo v Hlavním městě jich bylo zaměstnáno 114 784, což představuje téměř 32 % z celkového počtu zaměstnaných cizinců v ČR. Nejméně zaměstnaných cizinců v roce 2008 vykazoval Olomoucký kraj s 6 575 cizinci a na celkové zaměstnanosti cizinců v ČR se tento kraj v roce 2008 podílel 1,8 %.

V letech 2009 - 2010 je pozorován stále trvající pokles zaměstnaných cizinců na území České republiky. Naopak v roce 2011, kdy hospodářská krize začala pomalu odznívat, je patrný mírný nárůst zaměstnaných cizinců v České republice. Celkový počet zaměstnaných cizinců v ČR dosáhl 310 921, což je o 50 788 cizinců méně oproti roku 2008. Nejpočetnější skupina pracujících cizinců byla opět v hlavním městě Praze při počtu 110 555 cizinců, následována Středočeským krajem s 42 543 pracujícími cizinci a poslední příčku nově obsadil kraj Vysočina s počtem 5809 zaměstnaných cizinců. Dle následujícího grafu č. 12 celková zaměstnanost cizinců v ČR nedosahovala

ani v roce 2014 takové zaměstnanosti jako v roce 2008. V roce 2014 bylo zaměstnáno 344 568 cizinců, což je o 17 141 méně než v roce 2008.

Graf 12: Zaměstnanost cizinců v ČR podle postavení v zaměstnání za období 2009 - 2014

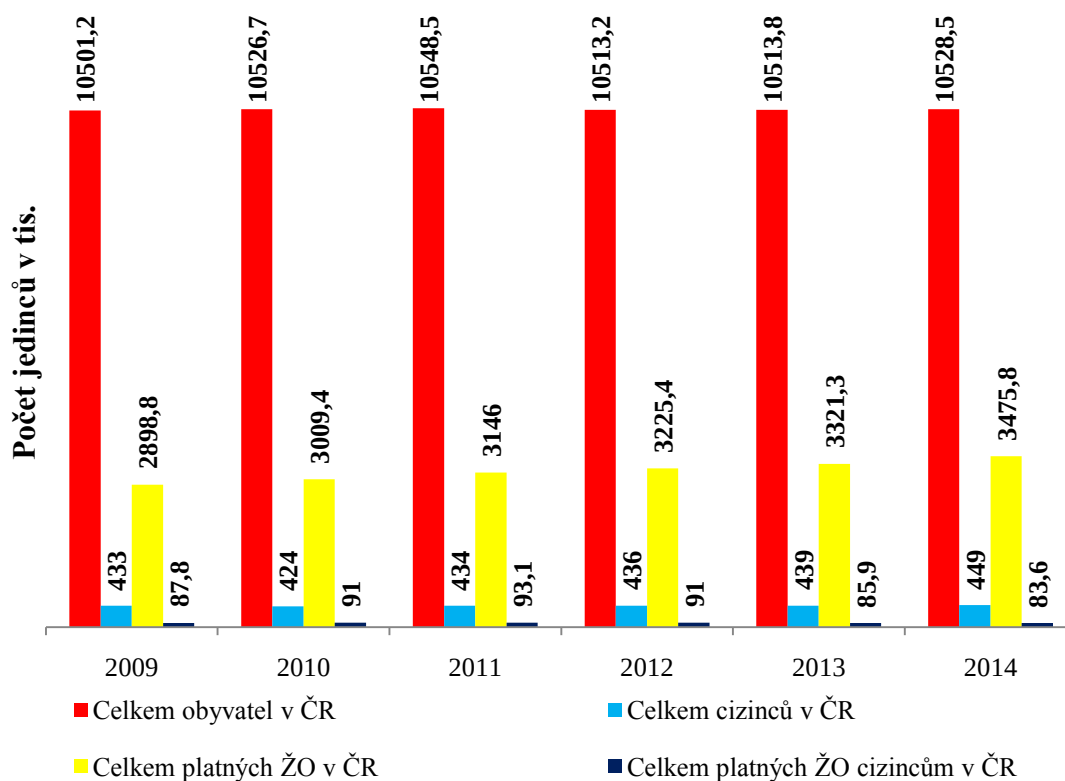
Zdroj: ČSÚ 2016, vlastní zpracování

Graf č. 12 znázorňuje počet cizinců s platným živnostenským oprávněním a počet cizinců, kteří jsou evidováni na úřadu práce a to v období od roku 2009 - 2014. Evidence zaměstnaných cizinců na úřadech práce silně převyšuje nad vydanými platnými živnostenskými oprávněními. V roce 2014 je rozdíl největší, kdy cizinců evidovaných na úřadech práce je trojnásobně více než počet cizinců s platným živnostenským oprávněním. Přesná čísla Český statistický úřad uvádí pouze do roku 2011 a pro rok 2014.

Značná část podnikatelské činnosti spadá pod režim zákona o živnostenském podnikání, podle kterého má cizinec ohlašující živnost nebo žádající o koncesi, má-li trvalý pobyt na území České republiky, stejné postavení jako občan České republiky s trvalým pobytem v České republice a je tzv. českou osobou. Osoby, kterým byl udělen azyl, mohou v podstatě provozovat živnost za stejných podmínek a ve stejném rozsahu

jako české osoby. Cizinec, který nemá bydliště na území České republiky, je z pohledu úpravy živnostenského zákona zahraniční fyzickou osobou.

Graf 13: Srovnání platných živnostenských oprávnění pro cizince a občany ČR v letech 2009 - 2014

Zdroj: MPO 2016 - Registr živnostenského podnikání, vlastní zpracování

Dle grafu č. 13 je patrné, že v roce 2014 bylo evidováno 3475 800 platných živnostenských oprávnění v České republice. Z toho to počtu tvořilo 83 600 živnostenských oprávnění patřící cizincům. Porovnáme-li podíl platných ŽO cizincům v České republice na celkovém počtu cizinců s podílem platných ŽO pouze občanům České republiky na celkovém počtu obyvatel v ČR (bez cizinců), tak bylo zjištěno, že 18,6 % cizinců vlastnilo živnostenské oprávnění v roce 2014 a naopak Čechů s živnostenským oprávněním bylo přes 33 % z celkového počtu obyvatel ČR (bez cizinců).

Z grafu také vyplývá klesající počet platných živnostenských oprávnění patřících cizincům v letech 2011 - 2014 oproti rostoucímu celkovému počtu všech cizinců pobývajících na území České republiky. V souvislosti s chybějícími daty v letech 2012 a

2013 se můžeme pouze domnívat, že cizinci preferují být zaměstnanci před vlastní podnikatelskou činností.

Tabulka 4: Cizinci s živnostenským oprávněním v jednotlivých krajích v letech 2009 - 2014

Kraj	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Praha	22 834	23 894	28 437	30 397	29 234	28 771
Středočeský kraj	10 797	11 366	11 123	10 672	9 836	9 421
Jihočeský kraj	3 662	3 831	3 727	3 485	3 223	2 975
Plzeňský kraj	9 288	8 907	7 511	6 492	5 841	5 594
Karlovarský kraj	6 225	6 025	5 739	5 430	5 334	5 280
Ústecký kraj	8 135	7 873	7 540	7 334	7 608	7 872
Liberecký kraj	3 507	3 712	3 428	3 074	2 780	2 650
Královéhradecký kraj	2 977	3 376	3 289	2 959	2 704	2 526
Pardubický kraj	2 391	2 797	2 610	2 575	2 355	2 156
Kraj Vysočina	2 142	2 243	2 092	1 792	1 605	1 523
Jihomoravský kraj	6 922	7 918	9 002	8 588	7 288	6 888
Olomoucký kraj	1 906	2 097	2 169	2 075	2 032	2 009
Zlínský kraj	1 749	1 924	1 981	1 892	1 839	1 836
Moravskoslezský kraj	5 218	5 020	4 411	4 275	4 208	4 068
Celkem	87 753	90 983	93 059	91 040	85 887	83 569

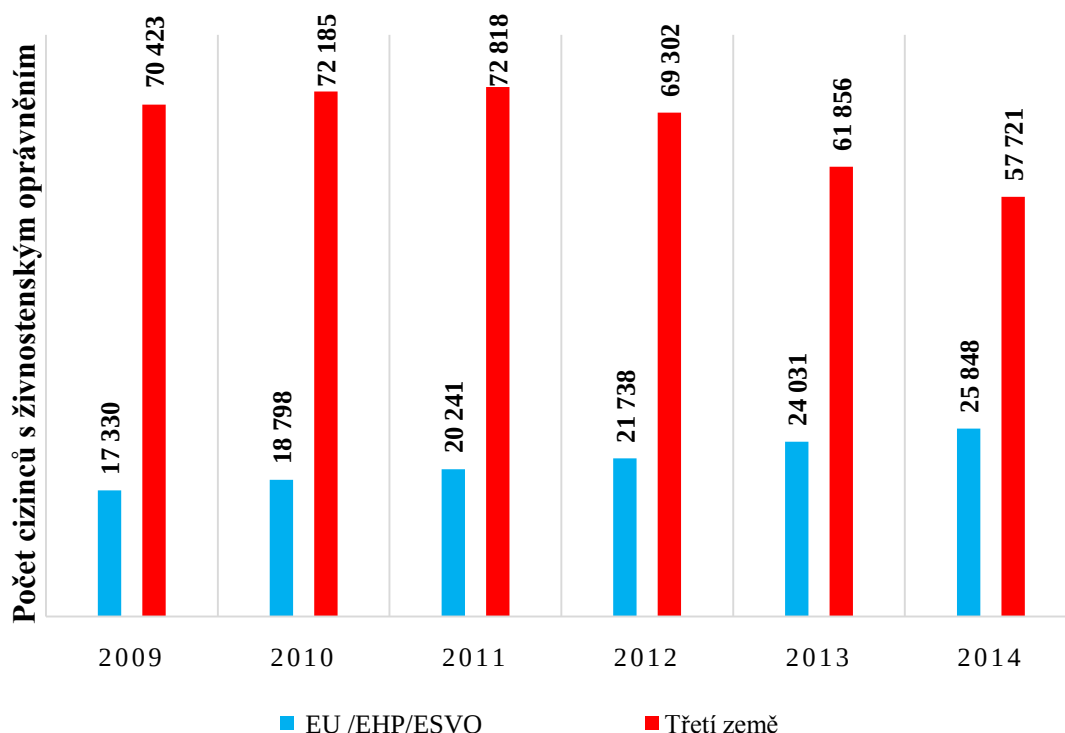
Zdroj: ČSÚ 2016, vlastní zpracování

Dle tabulky č. 4 je již tradičně nejvíce cizinců s platným živnostenským oprávněním v hlavním městě Praha, evidováno bylo 28 771 ŽO v roce 2014. S porovnáním v roce 2009 bylo evidováno 22 834 ŽO v Praze, což znamená růst o 26 % mezi lety 2009 - 2014. S velkým rozdílem je za hlavním městem Prahy Středočeský kraj, kde v roce 2014 bylo 9421 cizinců s platným živnostenským oprávněním. Ve srovnání s rokem 2009 je pozorován pokles o 12,8 %. V kraji Vysočina bylo zaznamenáno v roce 2014 1523 cizinců s platným živnostenským oprávněním, což je zároveň nejnižší počet ze všech krajů v České republice.

Z tabulky lze také pozorovat, vyjma hlavního města Prahy, klesající trend cizinců s živnostenským oprávněním ve zbývajících krajích ČR v letech 2009 - 2014. V roce 2014 bylo evidováno 85 % cizinců s volnou živností a pouze 13 % cizinců s živností řemeslnou.⁵⁸

⁵⁸ Registr živnostenského podnikání (online 2016) dostupné z <http://www.rzp.cz/statistiky>

Graf 14: Cizinci s živnostenským oprávněním s rozlišením na cizince z EU a třetích zemí za období 2009 - 2014

Zdroj: ČSÚ 2016, vlastní zpracování

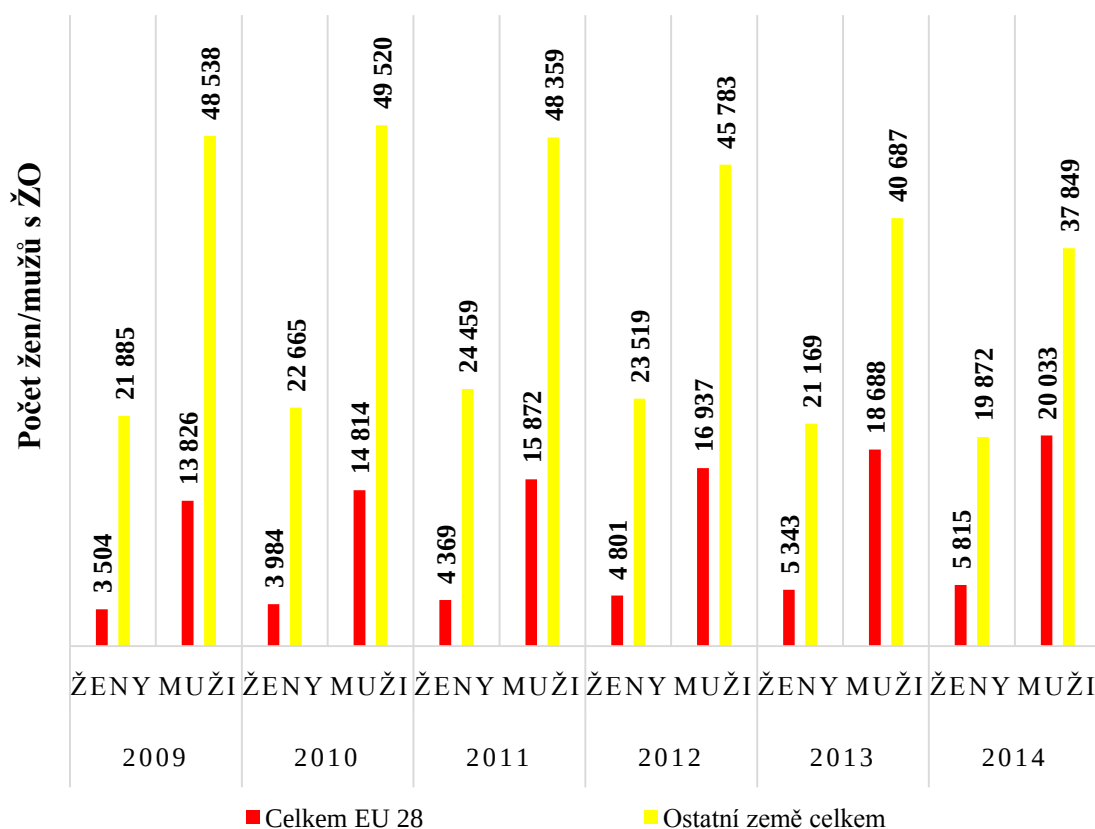
Graf č. 14 ukazuje rozdíl mezi počty cizinců s živnostenským oprávněním podle zemí, tedy cizince ze zemí EU a cizince z třetích zemí. Cizinci z třetích zemí silně převyšují cizince ze zemí EU mající živnostenské oprávnění, největší rozdíl byl zaznamenán v roce 2010, kdy cizinců ze třetích zemí s živnostenským oprávněním bylo 53 387 více než cizinců ze zemí EU mající toto oprávnění. Nejmenší rozdíl byl zaznamenán v roce 2014, kdy rozdíl počtu cizinců ze třetích zemí byl 31 873 vyšší oproti cizincům ze zemí EU vlastnící živnostenské oprávnění.

V roce 2014 byli evidováni v TOP 5 cizinci s platným živnostenským oprávněním ze zemí Vietnamu, Ukrajiny, Slovenska, Německa a Ruska. Mezi podnikajícími cizinci bylo v České republice nejvíce státních příslušníků Vietnamu s počtem 23 964 osob, i když se jejich počet oproti roku 2013 snížil o 1 121 osob. Druhou nejčetnější zastoupenou skupinou, u které došlo rovněž ke snížení počtu, tvořili státní příslušníci Ukrajiny s počtem 23 639 osob, zde byl evidován pokles o 3 375 osob oproti roku 2013. Tyto dvě státní příslušnosti si vyměnili pořadí oproti roku 2013. Třetí pozici v roce 2014 obsadili státní příslušníci Slovenska s počtem 13 493 osob. U slovenských občanů byl pozorován nárůst o 605 osob mezi lety 2013 - 2014. Uvedené

tři státní příslušnosti představovaly 73,1 % mezi všemi podnikajícími cizinci v ČR v roce 2014. Od roku 2012 je ale pozorován pokles jejich podílu z celkového počtu podnikajících cizinců. V roce 2013 byl jejich podíl 75,7 %, v roce 2012 dosáhl podíl hodnoty 78,6 %. S odstupem následovali státní příslušníci Německa s počtem 3 040 osob a státní příslušníci Ruska s počtem 2 150 osob mající platné živnostenské oprávnění v roce 2014.⁵⁹

Přibližně jedna třetina cizinců v ČR podniká v maloobchodu, poté ve stavebnictví a také ve vzdělávací činnosti, oproti tomu pouze 3 % cizinců podniká v oblasti pohostinství nebo v ubytovacích službách. Podnikání v oblasti obchodu převažuje u vietnamských cizinců, v oblasti stavebnictví u ukrajinských cizinců a vzdělávací činnost (jedná se především o překladatelskou činnost) u cizinců pocházejících z Ruska.⁶⁰

Graf 15: Cizinci s živnostenským oprávněním podle pohlaví za období 2009 - 2014

Zdroj: ČSÚ 2016, vlastní zpracování

⁵⁹ Registr živnostenského podnikání (online 2016) dostupné z <http://www.rzp.cz/statistiky>

⁶⁰ Registr živnostenského podnikání (online 2016) dostupné z <http://www.rzp.cz/statistiky>

Graf č. 15 sleduje počet cizinců s živnostenským oprávněním rozdělený podle pohlaví a země (EU a třetích zemí) v období 2009 - 2014. V každém roce převažuje počet mužů nad ženami mající toto oprávnění, ať již jsou ze zemí EU nebo třetích zemí. Počet žen z třetích zemí převyšuje nad počtem žen z EU, stejně tak tomu je i mužů. Nejnižší rozdíl celkově mezi muži a ženami mající živnostenské oprávnění byl evidován v roce 2014, kdy celkově mělo živnostenské oprávnění 57 882 mužů a 25 687 žen. Oproti tomu nejvyšší rozdíl byl zaznamenán v roce 2010, kdy celkový počet mužů s živnostenským oprávněním byl 64 334 a celkový počet žen 26 649. V roce 2014 mezi podnikateli – cizinci byly ženy zastoupeny necelou jednou třetinou, tedy 30,7 %. S porovnáním s rokem předcházejícím vyplývá, že podíl žen mezi podnikateli – cizinci zůstal téměř na stejné hodnotě, tedy v roce 2013 byl podíl 30,9 %.

Až 85 % všech cizinců mající živnostenské oprávnění bylo ve věku 25 - 64 let. Mladí lidé (cizinci) do 25 let téměř vůbec nepodnikali, ani např. v rámci různých start up v nových technologiích. V průběhu let 2009 - 2014 byl u cizinců zaznamenaný podnikatelský zisk u 95 % - 98 % všech daňových přiznání, ve srovnání s českými podnikali je to o desetinu méně.⁶¹

⁶¹Materiál MVČR- Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky 2009-2014

Tabulka 5: Zaměstnaní cizinci evidovaní na úřadech práce v jednotlivých krajích ČR v letech 2004 - 2011

Kraj	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Praha	34 519	50 912	62 282	76 524	94 102	84 744	76 643	82 118
Středočeský kraj	17 021	23 845	28 958	37 340	45 572	39 105	31 560	31 420
Jihočeský kraj	4 564	5 337	6 709	9 393	9 909	6 834	6 727	7 087
Plzeňský kraj	5 856	10 075	12 399	20 103	22 195	13 426	12 902	13 304
Karlovarský kraj	2 224	3 240	3 237	4 052	4 719	3 711	3 703	3 759
Ústecký kraj	2 430	4 001	4 668	6 581	7 636	6 026	6 561	6 834
Liberecký kraj	4 481	6 627	7 737	9 294	9 391	7 985	7 889	8 159
Královéhradecký kraj	4 335	6 300	7 715	10 831	12 116	9 030	8 530	8 270
Pardubický kraj	3 053	5 897	8 161	14 876	16 736	9 129	8 873	8 648
Kraj Vysočina	3 152	4 392	5 207	7 014	7 363	3 746	3 611	3 717
Jihomoravský kraj	9 970	13 689	18 590	21 938	29 524	26 281	26 398	20 205
Olomoucký kraj	2 554	2 986	3 468	4 426	4 773	3 553	3 573	3 874
Zlínský kraj	3 526	4 087	4 477	5 419	6 334	5 114	5 232	5 450
Moravskoslezský kraj	10 299	10 348	11 467	12 451	14 181	12 025	13 165	15 017
Celkem	107 984	151 736	185 075	240 242	284 551	230 709	215 367	217 862

Zdroj: ČSÚ 2016, vlastní zpracování⁶²

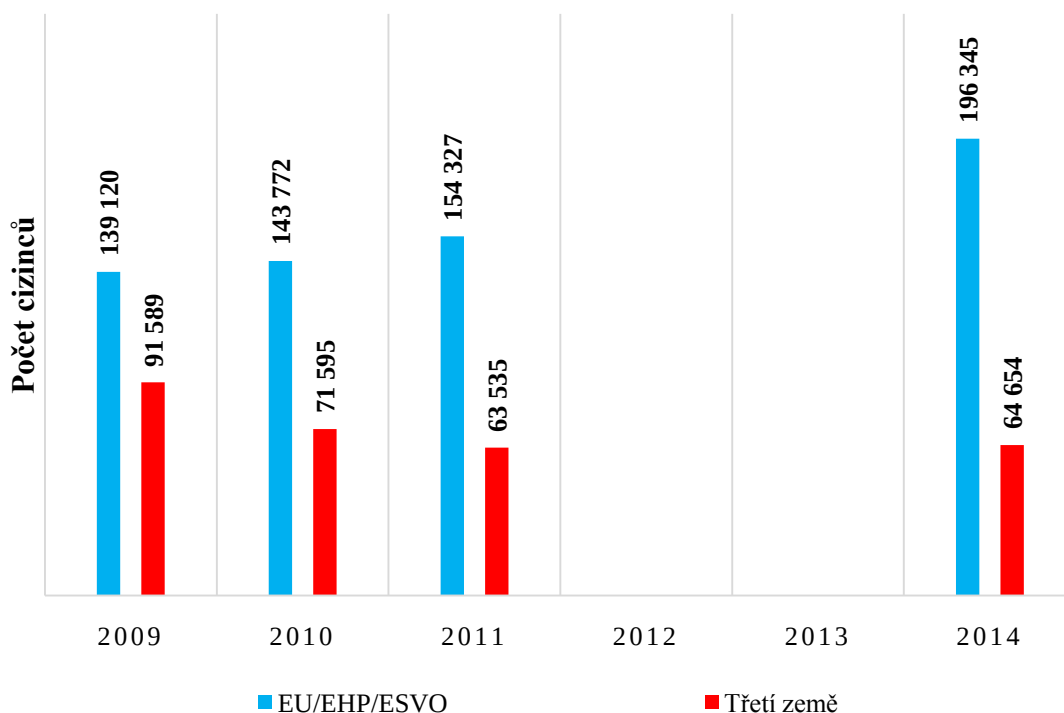
V tabulce č. 5 je uveden počet cizinců evidovaných na úřadech práce dle jednotlivých krajů za období 2004 - 2011. Nejvyšší počet evidovaných cizinců na úřadu práce byl ještě před plným dopadem hospodářské krize v roce 2008, kdy bylo registrováno 284 551 cizinců. Z porovnání s rokem 2014, kdy se česká ekonomika již plně vypořádala s hospodářskou krizí, bylo evidováno 260 999 cizinců registrovaných na úřadu práce. Počet těchto cizinců tedy klesl o 8,3 % mezi lety 2008 - 2014. Nejrazantnější propad byl zaznamenán v roce 2010, kdy počet cizinců na úřadu práce dosáhl hodnoty 215 367.

Nejvyšší počet cizinců evidovaných na úřadu práce ve sledovaném období byl v hlavním městě Praha, a to v roce 2008 s počtem 94 102. Podíl Prahy na celkovém počtu registrovaných cizinců na úřadu práce byl 33 %. Naopak nejmenší počet těchto cizinců byl sledován v Olomouckém kraji s počtem 4 773. V letech 2009 a 2010 je pozorován úbytek cizinců registrovaných na úřadě práce ve všech krajích. Tento trend je spojen s celkovým vývojem cizinců na území České republiky, který byl zejména

⁶² S ohledem na změny informačních systémů v průběhu let 2012 a 2013 má Ministerstvo práce a sociálních věcí k dispozici pouze kvalifikované odhady počtu zahraničních pracovníků vykonávajících na území České republiky práci v postavení zaměstnanců. V roce 2014 byl celkový počet cizinců registrovaných na úřadu práce 260 999.

zapříčiněný hospodářskou krizí. Od roku 2011 je předpokládán rostoucí počet cizinců registrovaných na úřadu práce v souvislosti se zvyšujícím se počtem cizinců v ČR.

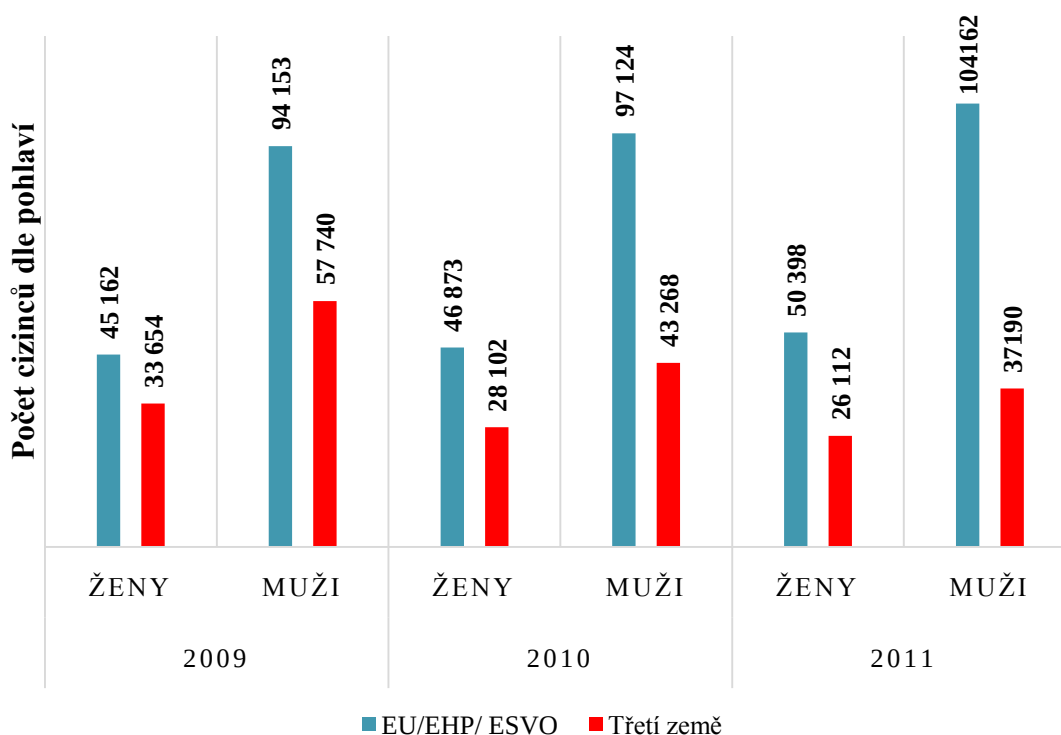
Graf 16: Cizinci evidovaní na úřadech práce podle země původu v letech 2009 - 2014

Zdroj: ČSÚ 2016, vlastní zpracování

Graf č. 16 ukazuje počet cizinců evidovaných na úřadech práce podle země původu za období 2009 - 2014, kdy za rok 2012 a 2013 nejsou tyto data k dispozici. Cizinci pocházející ze zemí EU převládají nad cizinci ze třetích zemí. Nejmenší rozdíl mezi těmito cizinci byl v roce 2009, kdy rozdílný počet byl 47 531, oproti tomu nejvyšší rozdíl byl zaznamenán v roce 2014, kdy rozdílný počet byl 131 691 cizinců evidovaných na úřadech práce.

Graf 17: Cizinci evidovaní na úřadech práce podle pohlaví v letech 2009 - 2011

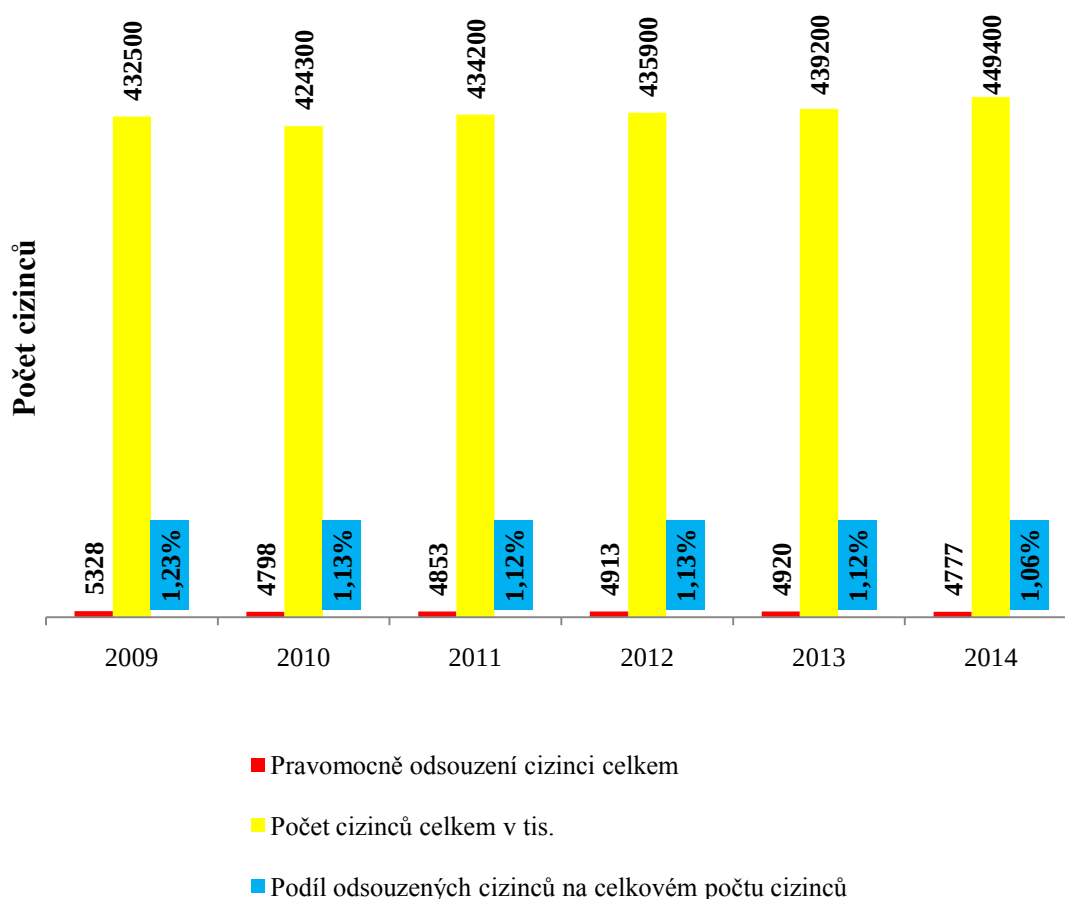
Zdroj: ČSÚ 2016, vlastní zpracování

Graf č. 17 poukazuje na rozdílný počet žen a mužů ze zemí jak EU, tak i třetích zemí evidovaných na úřadech práce. Tyto přesná data uvádí Český statistický úřad pouze do roku 2011. Počet žen a mužů pocházejících ze zemí EU převyšuje nad počty žen a mužů ze třetích zemí. Mezi ženami byl evidován nejmenší rozdíl v roce 2009, kdy počet žen ze zemí EU převyšoval o 11 508 oproti ženám ze třetích zemí. Nejvyšší rozdíl byl evidován v roce 2011, když počet žen ze zemí EU převyšoval nad ženami z třetích zemí o 24 286. U mužů tento rozdíl je o poznání vyšší, nejmenší byl zaznamenán v roce 2009, kdy muži ze zemí EU převyšovali nad muži ze třetích zemí o 36 413. Nejpočetnější rozdíl byl sledován v roce 2011, kdy muži ze zemí EU převyšovali nad muži ze třetích zemí o 66 972.

6 Analýza cizinců na území České republiky z pohledu trestné činnosti v letech 2009 - 2014

V této kapitole je sledován vývoj trestné činnosti u cizinců na území České republiky, který je srovnán s vývojem trestné činnosti u občanů ČR. Je přirozené, že cizinci pobývající na území ČR se stejně jako občané ČR dopouštějí trestných činů, za něž jsou také odsouzeni. Je však otázka, zda se cizinci nepodílí větším procentem na trestné činnosti v poměru k jejich celkovému počtu. Z následujících dat vyplývá, že tomu tak skutečně je.

Graf 18: Pravomocně odsouzení cizinci na území České republiky v letech 2009 - 2014

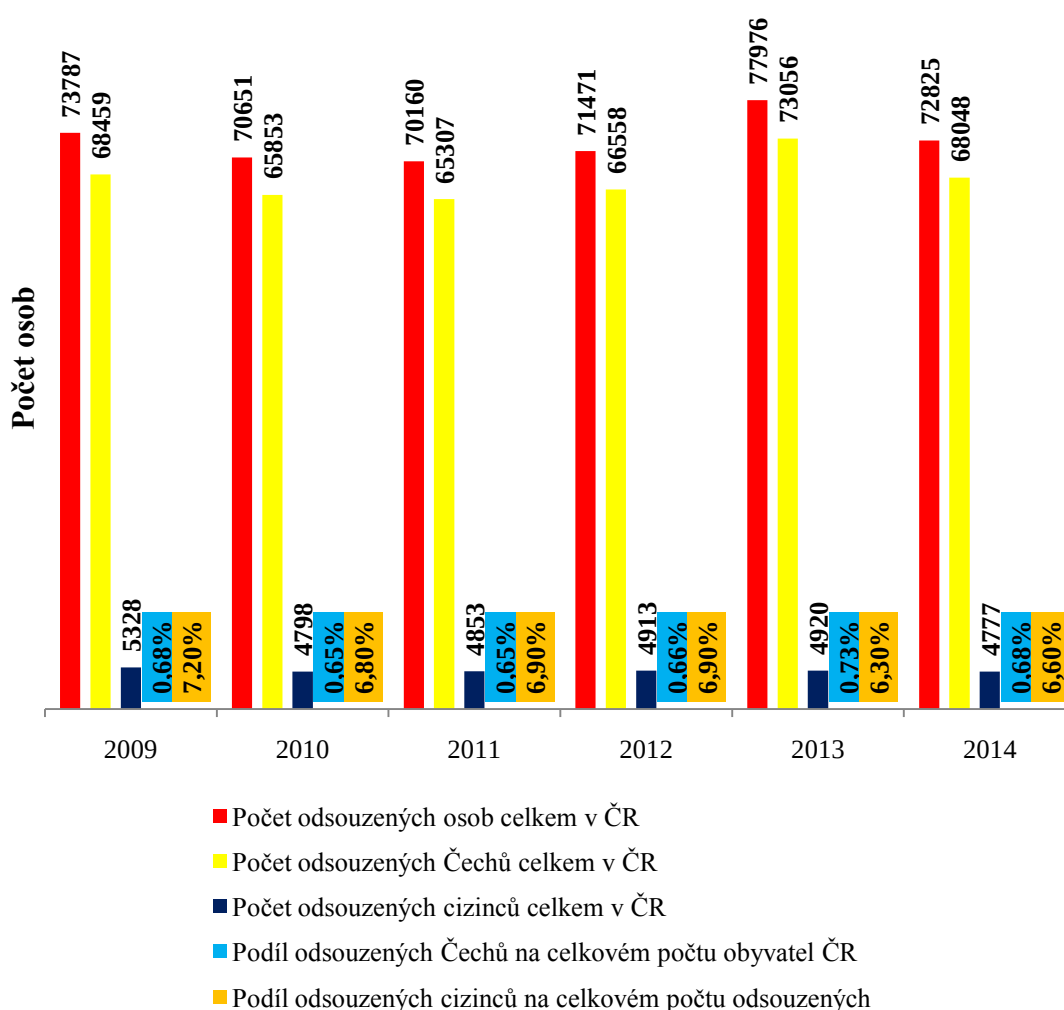

Zdroj: Statistiky Ministerstva spravedlnosti (2016), vlastní zpracování

Na grafu č. 18 lze pozorovat podíl odsouzených cizinců v jednotlivých letech na jejich celkovém počtu. Nejvyšší počet pravomocně odsouzených cizinců můžeme sledovat v roce 2009, kdy bylo takto odsouzeno celkem 5328 cizinců, což tvořilo 1,23 % z celkového počtu cizinců na území ČR. V následujících letech došlo k poklesu

počtu pravomocně odsouzených cizinců, a to nejen v důsledku nižšího celkového počtu cizinců v roce 2010. V tomto roce sice klesl celkový počet cizinců v ČR o přibližně 2 % oproti roku 2009, nicméně počet pravomocně odsouzených cizinců meziročně poklesl o přibližně 10 %. Od roku 2011 lze pozorovat nárůst celkového počtu cizinců, avšak nikoli zvyšující se podíl pravomocně odsouzených cizinců. Naopak v roce 2014, kdy byl zaznamenán nejvyšší celkový počet cizinců na území ČR, byl také pozorován nejnižší počet pravomocně odsouzených cizinců. Jejich podíl byl tím pádem také nejnižší ve sledovaném období, a sice 1,06 %.

Graf 19: Vývoj počtu odsouzených na území České republiky v letech 2009 - 2014

Zdroj: Statistiky Ministerstva spravedlnosti (2016), vlastní zpracování

Na grafu č. 19 je znázorněno porovnání procentuálního podílu kriminality cizinců a občanů ČR s jejich celkovými počty. Z grafického znázornění jasně vyplývá, že podíl pravomocně odsouzených občanů ČR na jejich celkovém počtu je nižší, než je

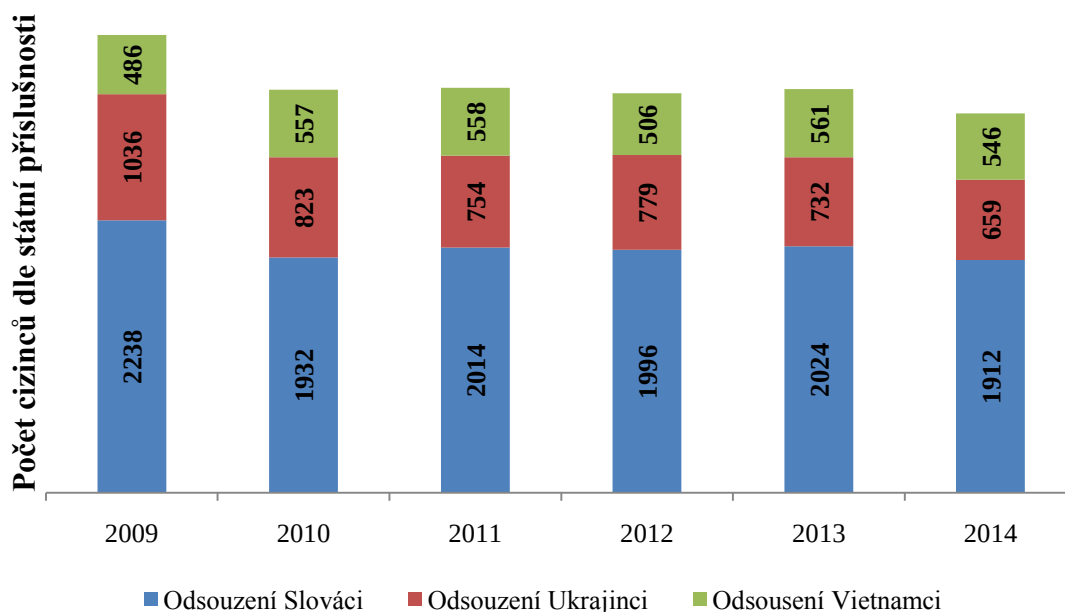
tento podíl v případě cizinců (viz graf č. 18). Nejnižší podíl pravomocně odsouzených Čechů na jejich celkovém počtu lze sledovat v letech 2010 a 2011, kdy byl tento podíl 0,65 %. Naopak nejvyšší podíl lze spatřit v roce 2013, kdy bylo celkem 0,73 % všech Čechů pravomocně odsouzeno. Nejvýraznější meziroční nárůst pravomocně odsouzených Čechů můžeme pozorovat mezi roky 2012 a 2013, kdy tento počet vzrostl téměř o 10 %. Pro porovnání lze uvést, že v tomto období nedošlo téměř k žádnému navýšení počtu pravomocně odsouzených cizinců. Zatímco u cizinců lze pozorovat klesající trend u podílu pravomocně odsouzených cizinců, tak v případě Čechů se tento podíl ve sledovaném období pohybuje na přibližně stejné úrovni s výkyvem v roce 2013.

Z grafu č. 19 vyplývá, že cizinci v poměru k jejich celkovému počtu jsou častěji pravomocně odsouzeni za páčání trestné činnosti než občané ČR. Na tento fakt je však nutné nahlížet v kontextu celkového demografického složení obou porovnávaných skupin. Jak je patrné v kapitole č. 4 – Analýza vývoje počtu cizinců v ČR (graf č. 5), tak věková skladba členů obou skupin je značně odlišná. Zatímco v roce 2014 bylo z celkového počtu cizinců na území ČR 85 % v produktivním věku, tak u Čechů tento podíl dosahoval pouze 67 %. Je zřejmé, že drtivá většina pravomocně odsouzených náleží právě k této demografické skupině. Je-li tedy ve skupině cizinců vyšší procento těch, kteří bývají nejčastěji pravomocně odsouzeni (ekonomicky aktivní jedinci), pak je také přirozeně vyšší podíl pravomocně odsouzených na celkovém počtu členů této skupiny.

Dále je také nutné celkový pohled na výše uvedenou statistiku doplnit o fakta týkající se počtu mužů a žen v jednotlivých skupinách, neboť mezi pravomocně odsouzenými osobami v ČR jednoznačně převažují muži. Poměr mužů a žen byl například v roce 2014 mezi občany ČR následující – 51 % žen a 49 % mužů. V kontrastu s tím stojí tento poměr u skupiny cizinců, kde bylo v roce 2014 přibližně 57 % mužů oproti 43 % žen. Opět lze tedy konstatovat, že je-li mezi skupinou cizinců větší podíl mužů než žen, je pravděpodobnější vyšší podíl pravomocně odsouzených cizinců na jejich celkovém počtu.⁶³

⁶³ Český statistický úřad 2016, vlastní výpočet

Graf 20: TOP 3 odsouzených cizinců dle státní příslušnosti na území České republiky v letech 2009 - 2014

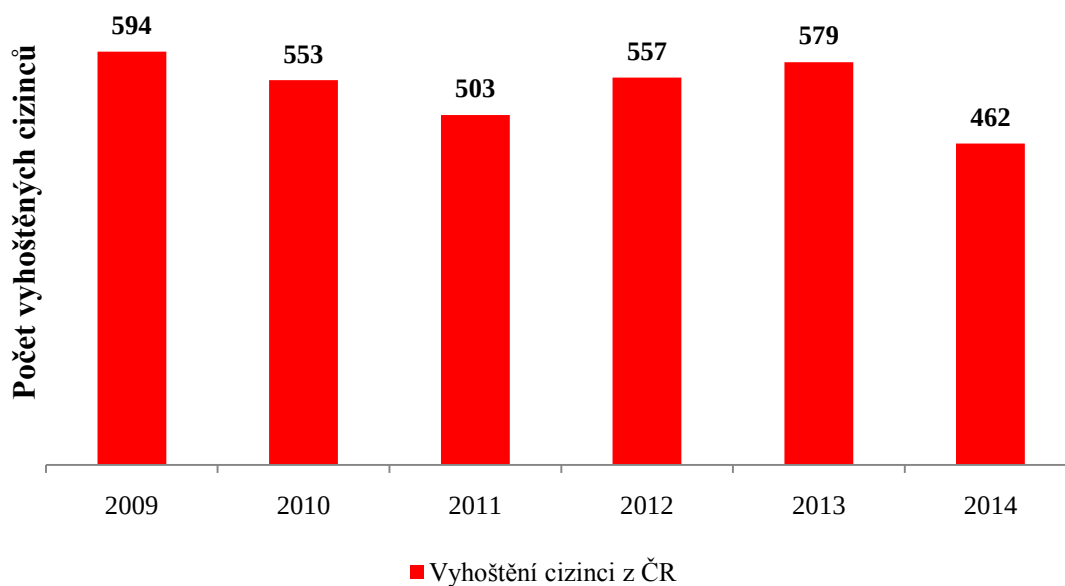

Zdroj: ČSÚ (2016), vlastní zpracování

Graf č. 20 zobrazuje tři nejčastěji pravomocně odsouzené národnosti na území České republiky. Je patrné, že nejpočetnější skupinou pravomocně odsouzených cizinců jsou občané Slovenska, kteří ve sledovaném období tvořili průměrně 40 % z celkového počtu pravomocně odsouzených cizinců, Ukrajinci s 659 odsouzenými tvořili pouze 14 % všech odsouzených. Pro doplnění lze uvést, že v roce 2014 bylo v ČR evidováno 96 222 Slováků a 104 156 Ukrajinců.

Třetí nejpočetněji zastoupenou skupinou jsou občané Vietnamu. Celkově lze také u těchto tří národností pozorovat ve sledovaném období klesající trend v počtu pravomocně odsouzených. Tento trend v podstatě kopíruje trend vývoje celkového počtu pravomocně odsouzených cizinců na území ČR mezi lety 2009 - 2014. Vývoj počtu pravomocně odsouzených cizinců u těchto tří skupin také koreluje s jejich celkovým počtem na území ČR ve sledovaném období. Mezi tři nejčastěji trestané národnosti, tak v podstatě patří tři nejpočetněji zastoupené národnosti na území ČR, přičemž znatelně převažují Slováci, kterých však po celé sledované období bylo na území ČR vždy méně než Ukrajinců.

Graf 21: Uložené tresty cizincům vyhoštěním v letech 2009 - 2014

Zdroj: ČSÚ (2016), vlastní zpracování

Graf č. 21 ukazuje na počet vyhoštěných cizinců z ČR v letech 2009 - 2014. Nejvíce bylo vyhoštěno cizinců v roce 2009, kdy jejich počet představoval 594, oproti tomu nejnižší počet byl v roce 2014, kdy jejich počet byl 462 vyhoštěných cizinců. Nejpočetnější skupinou cizinců u trestu vyhoštění podle ustanovení § 80 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění, jako trest samostatný nebo vedle jiného trestu, mají občané Slovenska, Ukrajiny a Vietnamu.

7 Integrace cizinců v ČR za období 2009 - 2014

Podpora integrace dlouhodobě legálně pobývajících cizinců na území České republiky je od roku 1999 součástí aktivní politiky vlády. V letech 2000 - 2003 zajišťovalo realizaci agendy Koncepce integrace cizinců na území České republiky Ministerstvo vnitra. Poté byla celá agenda v roce 2004 převedena na Ministerstvo práce a sociálních věcí a od roku 2008 byla agenda koordinace Koncepce převedena zpět na Ministerstvo vnitra.⁶⁴ Hlavním důvodem bylo opětovné propojení imigrační a integrační politiky, které umožňuje vyšší flexibilitu při zavádění potřebných opatření.

Imigrace musí být bezprostředně následována integračními opatřeními, která cizincům napomohou začlenit se do společnosti. Cílem je efektivní řízená legální imigrace do České republiky přímo podpořená integračními opatřeními. Toto propojení se v roce 2009 osvědčilo zejména v souvislosti s hospodářskou krizí, která mimo jiné ovlivnila rozmístění cizinců v rámci jednotlivých regionů České republiky. Ztráta pracovních míst vedla u cizinců ke zvýšené migraci v rámci České republiky, kdy cizinci směřovali zejména z menších regionů do velkých měst s větší koncentrací cizinců a vyšší nabídkou pracovního uplatnění.

Vedle problémů bezpečnostně-imigračních se začaly ve větší míře vyskytovat rovněž problémy integračně-sociální spojené s rizikem sociálního vyloučení některých skupin cizinců pobývajících na území ČR. Dalším potenciálním rizikem je nárůst xenofobních nálad mezi většinovou populací a s tím spojené extremistické projevy, a to zejména v oblastech s vyšším podílem cizinců nebo v oblastech, kde žijí kulturně významně odlišné skupiny cizinců.⁶⁵

7. 1 Integrace cizinců v roce 2009

Hlavní priority Koncepce integrace cizinců na území České republiky v roce 2009 byly rozděleny do čtyř klíčových oblastí, kterými byly vzájemné vztahy cizinců a

⁶⁴ Usnesení vlády č. 1252 ze dne 10. prosince 2003 o převodu agendy spojené s koordinací realizace Koncepce integrace cizinců z Ministerstva vnitra na Ministerstvo práce a sociálních věcí

Usnesení vlády č. 979 ze dne 23. července 2008 o převodu některých činností vykonávaných Ministerstvem práce a sociálních věcí na Ministerstvo vnitra

⁶⁵ Materiál MVČR- Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky 2009-2014

členů majoritní společnosti, znalost českého jazyka, socio-kulturní orientace cizince ve společnosti a ekonomická soběstačnost cizinců.

Nově musí cizinci žádající o trvalý pobyt předložit osvědčení o znalosti českého jazyka na úrovni A1 dle Společného evropského referenčního rámce pro jazyky. První pokus zkoušky hradí za cizince stát a další opravné pokusy si už hradí cizinec. Od července 2008 jsou pro cizince zpřístupněny speciální informační webové stránky ke zkoušce z českého jazyka www.cestina-pro-cizince.cz. Během roku 2009 bylo vyzkoušeno z českého jazyka 3761 uchazečů o trvalý pobyt.⁶⁶

Dále byl v roce 2009 kladen velký důraz na posílení informovanosti cizinců, ale také úředníků zabývajících se integrací cizinců v ČR. Příkladem může být průběžně aktualizovaná stránka k integraci cizinců www.cizinci.cz, která vznikla jako společný projekt Ministerstva práce a sociálních věcí a Ministerstva vnitra. V roce 2009 byly vydány Ministerstvem vnitra dvě informační publikace, a to Informační publikace pro cizince, která byla zpracována v šesti jazykových mutacích a Informace pro cizince s trvalým pobytem v ČR.

Ministerstvo práce a sociálních věcí vydalo také informační leták pro cizince o změnách vyplývajících z novely zákona o zaměstnanosti, a ze změny zákona o pobytu cizinců, které nabyly účinnosti od 1.1.2009. Leták byl distribuován na úřady práce, krajské úřady, nestátní neziskové organizace, Integrační centra a další místa. V roce 2009 bylo věnováno mnoho úsilí na informovanost cizinců v oblasti integrace i dalšími ministerstvy ČR a neziskovými organizacemi.

Novým klíčovým nástrojem realizace politiky integrace cizinců na regionální úrovni jsou regionální Centra na podporu integrace cizinců (Integrační centra). Vznik těchto center byl podpořen na základě výběrového projektu řízení v rámci Evropského fondu pro integraci. Nově vzniklá Integrační centra jsou střediskem integračních aktivit v regionu a zajišťují poskytování informací, poradenství, kurzy socio-kulturní orientace cizinců ve společnosti. Dále integrační centra přispívají k vytváření platform pro spolupráci v oblasti integrace cizinců v regionu s cílem umožnit zapojení veškerých subjektů, které mohou přispět k úspěšné realizaci politiky integrace. V roce 2009 byla

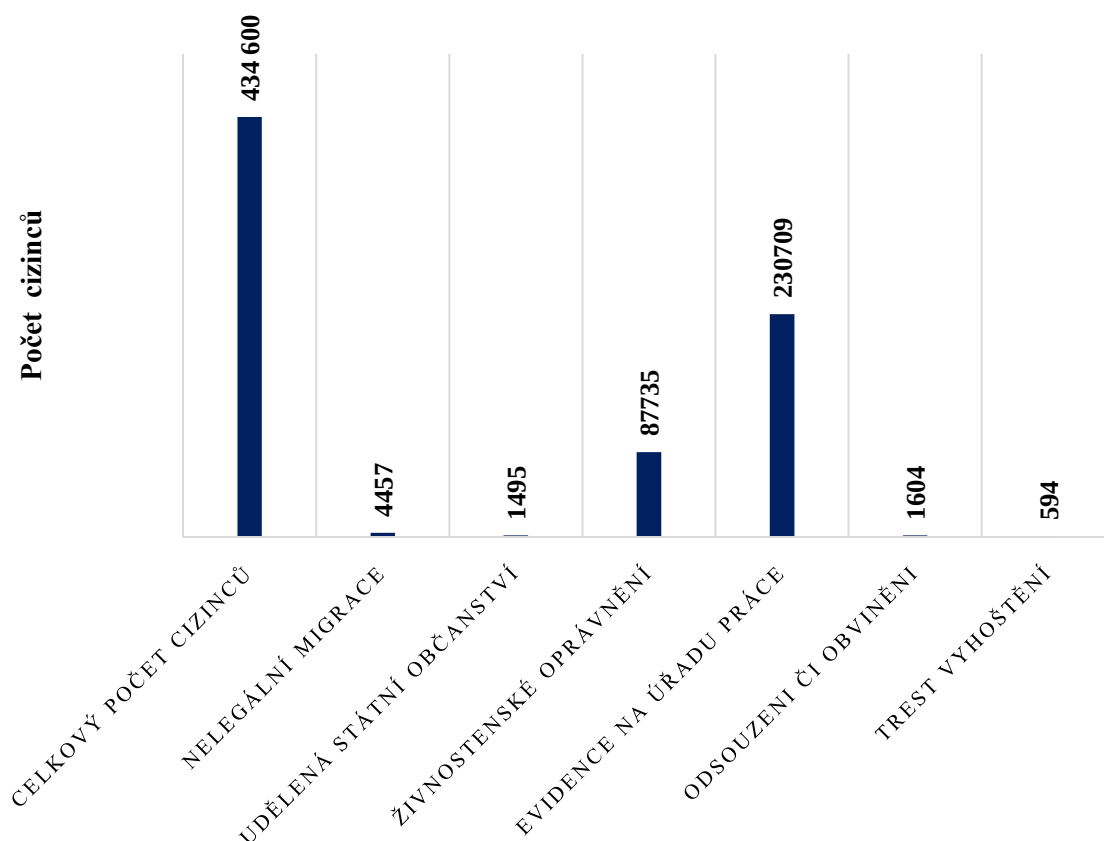
⁶⁶Materiál MVČR- Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky 2009

zřízena Integrační centra v krajích Jihomoravském, Ústeckém Plzeňském, Moravskoslezském, Zlínském a Pardubickém.

V roce 2009 byla realizace Koncepce ze státního rozpočtu České republiky zajištěna částkou 23,5 mil. Kč. Dalším hlavním zdrojem pro financování integrace cizinců byl Evropský fond pro integraci státních příslušníků třetích zemí 2007 - 2013, ze kterého byla v roce 2009 uvolněna částka téměř 27,5 mil. Kč.⁶⁷

Česká republika v hodnoceném roce také pokračovala v úzké spolupráci s mezinárodními organizacemi a podílela se na řadě mezinárodních aktivit souvisejících s jednotlivými aspekty migrace.

Graf 22: Shrnutí vývoje cizinců na území České republiky v roce 2009

Zdroj: ČSÚ 2016, vlastní zpracování

⁶⁷ Statistika Ministerstva vnitra ČR dostupné z <http://www.mvcr.cz/migrace/web-statistiky.aspx>

7.2 Integrace cizinců v roce 2010

V letech 2006 - 2008 směřovalo na území České republiky vysoký počet cizinců a meziroční přírůstky celkového počtu cizinců s povoleným pobytem dosahovaly 40 tisíc cizinců v uvedeném období. I proto se Česká republika stala primárně imigrační zemí. Hospodářská krize však na konci roku 2008 a zejména v roce 2009 přinesla výrazné omezení pracovního uplatnění a s tím spojenou dočasnou stagnaci imigrace do České republiky. S krizí začaly být viditelné některé problémy spojené s migrací i integrací cizinců na území České republiky.

V roce 2010 proto vláda úspěšně navázala na již započatou realizaci Koncepce integrace cizinců na území České republiky v roce 2009. Politika integrace se proto v roce 2010 zaměřila na systematické monitorování a vyhodnocování situace cizinců v České republice. Zvýšil se důraz na realizaci integračních opatření v lokalitách s velkou koncentrací cizinců. Významně byla posílena informovanost cizinců a opatření ke zvýšení efektivity integračních opatření. Integrační politika se v roce 2010 výrazněji zaměřila na integraci 2. generace imigrantů – dětí a mládeže.

Činnost Ministerstva vnitra se v rámci integrace cizinců v roce 2010 zaměřila na podporu projektů na lokální úrovni. Jedním z nových nástrojů této integrace se staly emergentní projekty, které jsou nástrojem řešení aktuální či potencionální krizové situace ve městech s významnou koncentrací cizinců. Emergentní projekty poskytly prvotní impuls městům pro vytvoření jejich vlastní integrační strategie. Tyto projekty byly v roce 2010 vytvořeny například v Havlíčkově Brodě, Pardubicích a v městských částech Prahy 12, 13, 14.

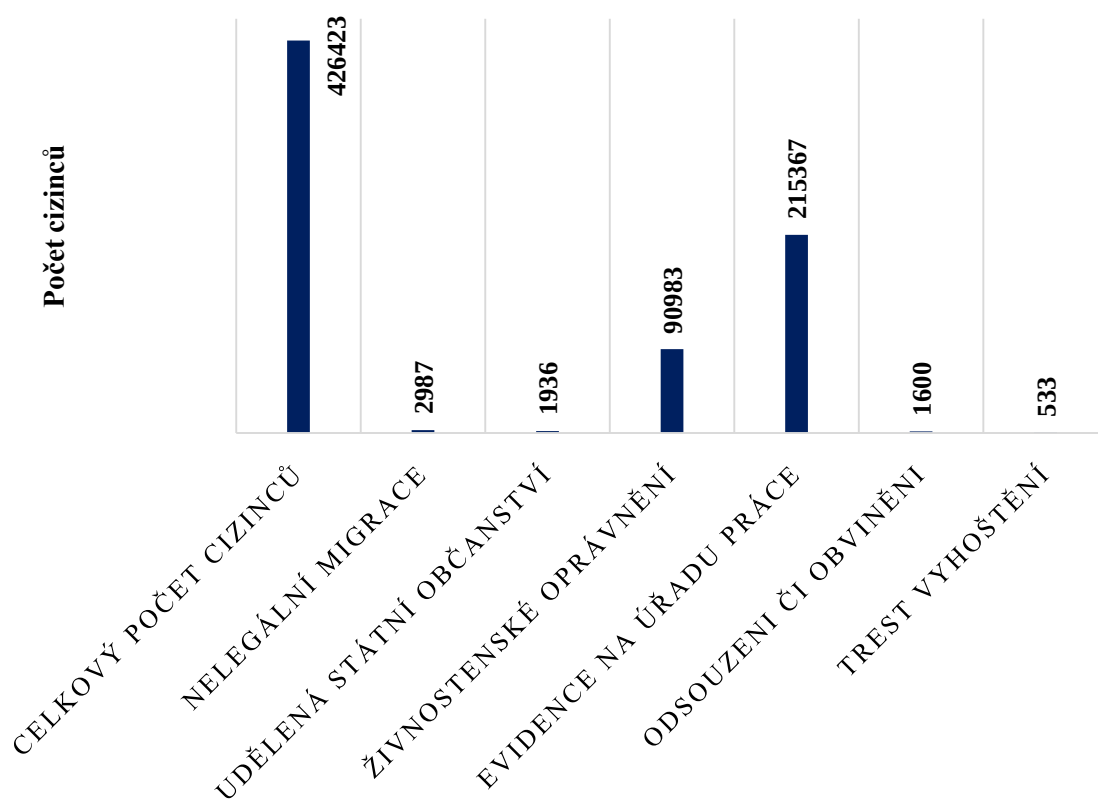
Na regionální úrovni Ministerstvo vnitra podpořilo zřízení a provoz dalších regionálních Center na podporu integrace cizinců, která nově v roce 2010 vznikla v krajích Jihočeském, Karlovarském, Libereckém a Olomouckém. V boji proti extremismu zadalo Ministerstvo vnitra také projekt Prevence extremismu ve vztahu k cizincům žijících v ČR, rasismu a xenofobie na základních a středních školách.

Dále bylo pokračováno ve zkouškách z českého jazyka pro udělení trvalého pobytu. V roce 2010 zkoušku z českého jazyka z důvodu žádosti o trvalý pobyt v ČR absolvovalo celkem 3945 cizinců, 2980 jich složilo zkoušku úspěšně. Ministerstvo práce a sociálních věcí podporovalo integraci cizinců v oblasti informovanosti a

prevence nelegálního zaměstnávání, zabezpečování kurzů českého jazyka v rámci rekvalifikačních kurzů pro cizince, zveřejnění seznamu dlouhodobě neobsaditelných pracovních míst na portálu MPSV, výzkumné činnosti v oblasti integrace cizinců a dále například sjednávání dvoustranných smluv o sociálním zabezpečení.⁶⁸

V roce 2010 bylo na integraci cizinců na území ČR vynaloženo 25 mil. Kč, což je o 1,5 mil. Kč více než v roce 2009. Z Evropského fondu pro integraci státních příslušníků třetích zemí 2007 - 2013 bylo v roce 2010 uvolněno více než 56 mil. Kč pro financování integrace cizinců. Oproti roku 2009 se jedná o nárůst o 203 %. Tento fond podporoval vznik a provoz regionálních Integračních center v jednotlivých krajích, zlepšení podmínek nezletilých cizinců bez doprovodu, poskytnutí asistenčních služeb příslušníkům třetích zemí a dalších projektů.⁶⁹

Graf 23: Shrnutí vývoje cizinců na území České republiky v roce 2010

Zdroj: ČSÚ 2016, vlastní zpracování

⁶⁸ Materiál MVČR- Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky 2010

⁶⁹ Statistika Ministerstva vnitra ČR dostupné z <http://www.mvcr.cz/migrace/web-statistiky.aspx>

7.3 Integrace cizinců v roce 2011

Ačkoliv v roce 2011 docházelo ke stagnaci nově příchozích cizinců, otázka integrace cizinců již na území pobývajících stále nabývala na důležitosti. Právě důsledky ekonomické krize a s tím související opatření, která mají dopad na celou společnost, ukazují, že je nadále nutné prohlubovat aktivní integrační politiku, tak aby nedocházelo k sociálnímu napětí a aby sami cizinci byli schopni reagovat adekvátně na změny ve společnosti.

V roce 2011 byl aktualizovaný základní dokument integrační politiky, a to nově s doplněným názvem Koncepce integrace cizinců na území České republiky – Společné soužití. Aktualizovaná Koncepce integrace cizinců – Společné soužití definuje postup České republiky v oblasti integrace cizinců do budoucna a reaguje na vývoj a aktuální potřeby v souvislosti s integrací cizinců. Koncepce směřuje na dosažení bezproblémového soužití jak nově příchozích, tak již pobývajících cizinců na území České republiky s místními obyvateli.

V roce 2011 Ministerstvo vnitra pokračovalo s podporou emergentních projektů, a Integračních center. Centra v tomto roce zaznamenala nárůst počtu klientů na 7824, kterým bylo poskytnuto přes 65 000 služeb. Mezi nejvyhledávanější služby patří kurzy českého jazyka a informačně-poradenská činnost. Byly také aktualizovány Informační publikace pro cizince a webová stránka www.cizinci.cz. Mezi další opatření k podpoře integrace cizinců v roce 2011 bylo zpracování metodiky terénní práce – streetwork, který zajišťují terénní pracovníci v přirozeném prostředí cizinců jako nástroj pro zkvalitnění informovanosti cizinců. V roce 2011 bylo také pokračováno ve zkoušení z českého jazyka. Prozkoušeno bylo 7319 cizinců žádajících o trvalý pobyt na území České republiky, z tohoto počtu uspělo pouze 5218 osob.⁷⁰

V rámci všech dotčených útvarů Ministerstva práce a sociálních věcí byl i v roce 2011 uplatňován integrační mainstreaming, neboli zahrnutí integrace do všech politik ovlivňujících další stránky života cizinců i života společnosti. MPSV se opět v roce 2011 zaměřilo na zvyšování informovanosti cizinců a prevence nelegálního zaměstnávání, vedení seznamu dlouhodobě neobsažitelných míst, kurzy českého jazyka v rámci rekvalifikačních kurzů pro cizince. V roce 2011 se rekvalifikačních kurzů

⁷⁰Materiál MVČR- Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky 2011

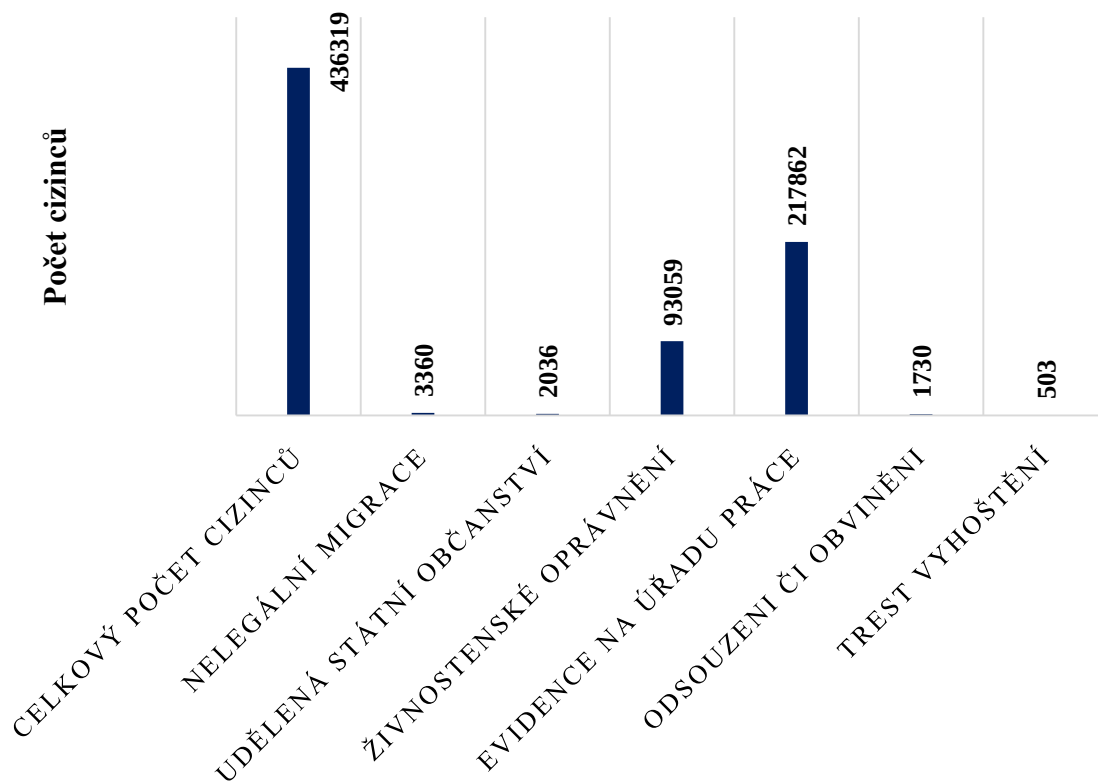
zúčastnilo 767 cizincům. Dále se MPSV věnovalo problematice nezletilých cizinců bez doprovodu a podpoře nestátních neziskových organizací.⁷¹

Na financování integrace cizinců v ČR bylo v roce 2011 vyčleněno vládou 10 mil. Kč v členění:⁷²

- a) Ministerstvo vnitra – 7,7 mil. Kč.
- b) Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy – 1,5 mil. Kč.
- c) Ministerstvo pro místní rozvoj – 0,4 mil. Kč.
- d) Ministerstvo kultury – 0,15 mil. Kč.
- e) Český statistický úřad – 0,25 mil. Kč.

V rámci Evropského fondu pro integraci státních příslušníků třetích zemí 2007 - 2013 byla vyčleněna na projekty částka 61,6 mil. Kč. Mimo tyto zdroje došlo k vyčlenění dalších větších částek na podporu integrace cizinců například z finančních prostředků MPSV, které vydalo 11,4 mil. Kč.⁷³

Graf 24: Shrnutí vývoje cizinců na území České republiky v roce 2011

Zdroj: ČSÚ 2016, vlastní zpracování

⁷¹ Materiál MVČR- Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky 2011

⁷² Materiál MVČR- Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky 2011

⁷³ Statistika Ministerstva vnitra ČR dostupné z <http://www.mvcr.cz/migrace/web-statistiky.aspx>

7.4 Integrace cizinců v roce 2012

Klíčová skupina pro politiku integrace cizinců v roce 2012 čítala celkem 276 820 cizinců třetích zemí s povoleným pobytem na území České republiky. Počet cizinců ze třetích zemí, kteří v ČR pobývají pouze přechodně, nadále meziročně klesal. Naopak počet těchto cizinců s trvalým pobytem na území ČR v roce 2012 rostl. Za příčinou poklesu přechodných pobytů u cizinců ze třetích zemí jednoznačně stály omezené možnosti uplatnění na trhu práce. Ačkoli docházelo ke stagnaci v oblasti nově přichozích cizinců, otázka integrace cizinců již pobývajících na území stále nabývala na důležitosti. Politika integrace pokračovala ve stejném režimu jako v minulém roce. Hlavní prioritou Koncepce v roce 2012 bylo směřovat veškeré integrační aktivity k dosažení přínosného a bezproblémového soužití nově přichozích i již pobývajících cizinců s místním obyvatelstvem.⁷⁴

Lokální emergentní projekty se v roce 2012 opět realizovaly v MČ Praha 12, 13 a 14, Havlíčkově Brodě, a nově se do projektu přihlásila obec Jesenice a MČ Praha 3. Po roční pauze navázaly na své emergentní projekty z předchozích let Plzeň a MČ Libuš. Na regionální úrovni nově zahájilo činnost Integrační centrum Praha se sídlem v hlavním městě. Centra pro integraci cizinců evidovaly v roce 2012 opět nárůst klientů. Jejich služeb využilo přes 8800 cizinců a bylo celkem poskytnuto přes 50 000 služeb. V tomto roce patřilo mezi nejvyužívanější služby sociální a právní poradenství a kurzy českého jazyka.⁷⁵

V roce 2012 Ministerstvo vnitra podpořilo zpracování třístupňového systému informací pro cizince. Tento systém předpokládá, že cizinci obdrží předodjezdové informace již na úřadech v zemích původu, nadále budou povinně absolvovat úvodní adaptačně integrační kurzy a následně jim bude poskytnut instruktážní film s informačním letákem, který usnadní cizinců vyřizování všech pobytových záležitostí.

Dále bylo navázáno na práci v terénu – streetwork, která se již osvědčila v roce 2011. Od září 2008 do 31. října 2012 zkoušku z českého jazyka pro udělení trvalého pobytu úspěšně absolvovalo 31 051 cizinců, průměrná úspěšnost u zkoušky byla přibližně 80 %. V roce 2012 byl zaznamenán prudký nárůst počtu cizinců, kteří absolvovali tuto zkoušku. Bezmála 12 000 zkoušek cizincům z českého jazyka bylo

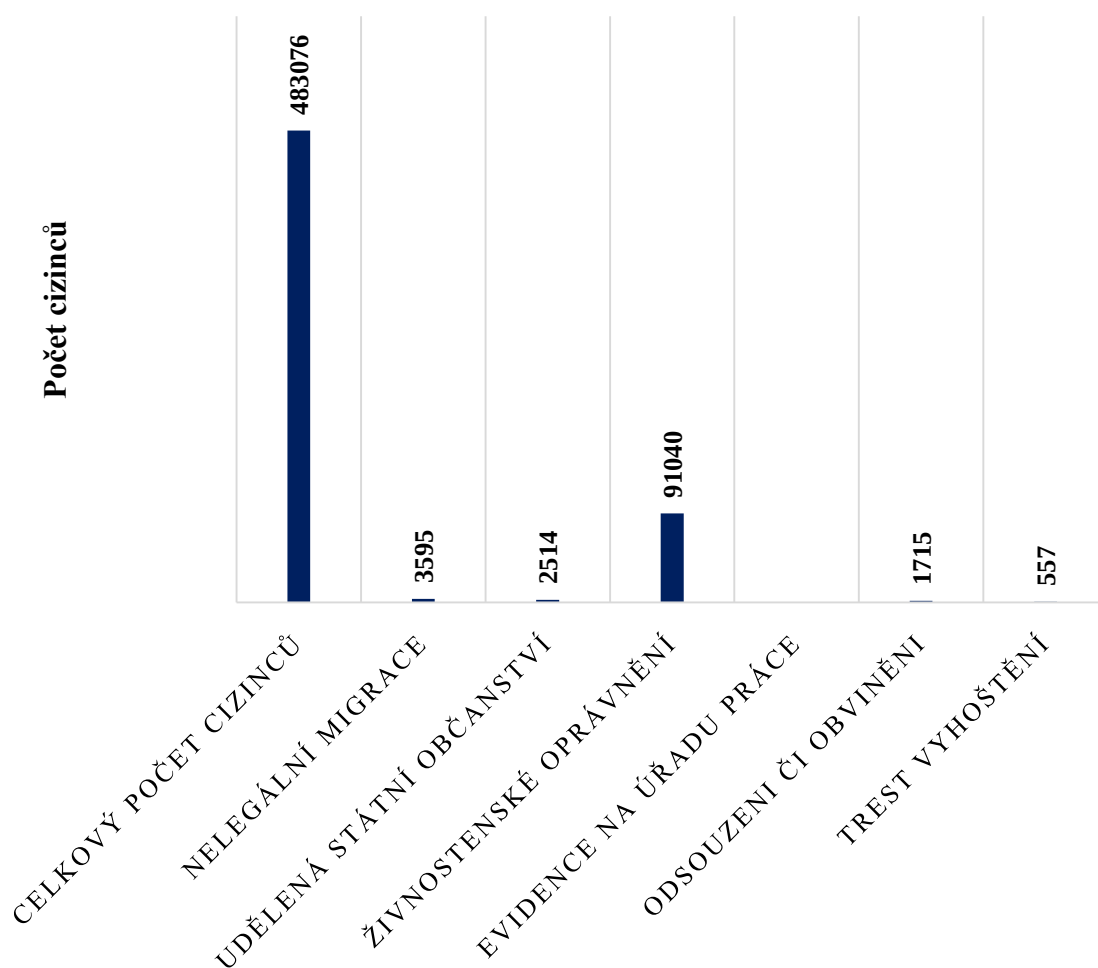
⁷⁴ Materiál MVČR- Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky 2012

⁷⁵ Materiál MVČR- Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky 2011

v roce 2012 uhrazeno a zřízeno Ministerstvem vnitra ve spolupráci s Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy.⁷⁶

Na politiku integrace v České republice byly v roce 2012 kladeny vysoké nároky a do celé politiky integrace byly zapojeny téměř všechny rezorty vlády ČR. Toto tvrzení podkládá i navýšení částky ze státního rozpočtu na integraci cizinců za rok 2012. Z rozpočtu bylo vyhrazeno 25 mil. Kč a z dalšího hlavního zdroje Evropského fondu pro integraci bylo vyčleněno přes 63 mil. Kč. I mimo výše uvedené zdroje došlo k vyčlenění dalších částek na podporu integrace cizinců v roce 2012.⁷⁷

Graf 25: Shrnutí vývoje cizinců na území České republiky v roce 2012

Zdroj: ČSÚ 2016, vlastní zpracování

⁷⁶ Materiál MVČR- Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky 2012

⁷⁷ Statistika Ministerstva vnitra ČR dostupné z <http://www.mvcr.cz/migrace/web-statistiky.aspx>

7.5 Integrace cizinců v roce 2013

V roce 2013 lze považovat již za stabilní trend nárůst cizinců s trvalým pobytem, kteří mají zájem o trvalé usídlení v České republice. Po úplném odeznění ekonomické krize lze očekávat i opětovný nárůst počtu cizinců s přechodným pobytem, kteří pobývají na území České republiky zejména z důvodu pracovních příležitostí.

Cíle Koncepce integrace cizinců na území České republiky – Společné soužití pro rok 2013 se nijak zvlášť nelišili od cílů z let minulých. K projektům na lokální úrovni se nově přihlásilo statutární město Chomutov, které realizovalo projekt s názvem Otevřený Chomutov. Tyto projekty jsou považovány za nedílnou součást podpory integrace cizinců na lokální úrovni a každoročně těchto projektů přibývá. Významným přínosem těchto projektů je především skutečnost, že odpovědnost za integraci v místě dokázala převzít místní samospráva ve spolupráci všech aktérů v místě integrace, kteří jsou schopni flexibilně reagovat na zjištěné problémy. V roce 2013 vyhradilo Ministerstvo vnitra na lokální projekty přes 5 mil. Kč a všechny obce zapojené do projektů se podílely nejméně 10 % nákladů.⁷⁸

I na regionální úrovni projektů integrace došlo k rozšíření dvou Center na podporu integrace ze třetích zemí. V roce 2013 nově zahájilo činnost Integrované centrum pro cizince v Královéhradeckém kraji a Pracoviště na podporu integrace cizinců pro kraj Vysočina. Tyto centra i nadále poskytují cizincům poradenství ambulantní i terénní, zejména je kladen důraz na sociální práci v terénu, kurzy češtiny a socio-kulturní orientaci cizinců ve společnosti atd. Za významné lze považovat pořádání kulturních, sportovních a komunitních akcí, které usilují o aktivizaci komunit cizinců a vzájemné poznání mezi cizinci a majoritou. V roce 2013 evidovala Integrovaná centra 5404 klientů. Ministerstvo vnitra v roce 2013 podpořilo také i projekty nestátních neziskových organizací částkou přes 7 mil. Kč.⁷⁹

Ministerstvo práce a sociálních věcí v roce 2013 pokračovalo v plnění úkolů, které byly schváleny aktualizovanou Koncepcí. Opět byl uplatňován integrační mainstreaming, který zahrnoval integraci do všech politik ovlivňující další stránky života cizinců i života společnosti. Ministerstvo pro místní rozvoj realizovalo v roce 2013 dva projekty. První nesl název Vztahy mezi majoritou, vietnamskou menšinou a

⁷⁸ Materiál MVČR- Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky 2013

⁷⁹ Materiál MVČR- Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky 2013

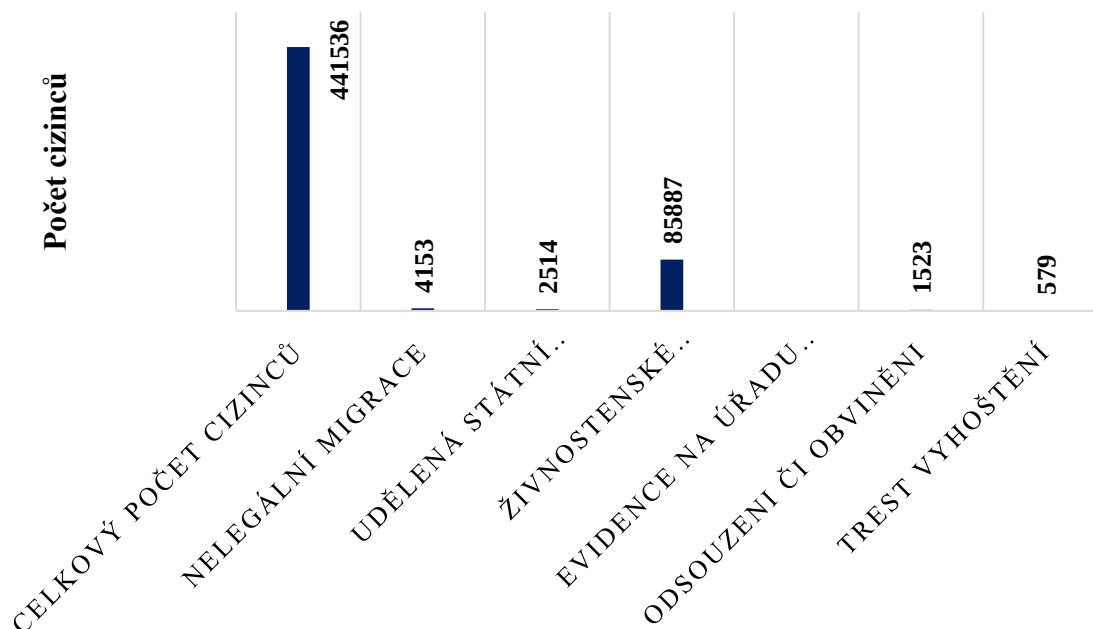
dalšími národnostními skupinami v MČ Praha – Libuš. Druhý projekt byl zpracován na téma Mezi etnické vztahy Petrovice.⁸⁰

V roce 2013 byla vládou České republiky na integraci cizinců vyčleněna stejná částka jako v roce 2012 tj. 25 mil. Kč. Mezi rezorty se tato částka rozdělila takto:⁸¹

- Ministerstvo vnitra – 18,3 mil. Kč,
- Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy – 3 mil. Kč,
- Ministerstvo zdravotnictví – 2,8 mil. Kč,
- Ministerstvo pro místní rozvoj – 0,45 mil. Kč,
- Ministerstvo kultury – 0,23 mil. Kč.

Evropský fond pro integraci státních příslušníků třetích zemí 2007 - 2013 prostřednictvím Ministerstva vnitra rozdělil částku přes 72 mil. Kč. Z Evropského fondu pro integraci byly podpořeny v roce 2013 například: Integrační centra, zlepšení podmínek nezletilých bez doprovodu, poskytování cílených služeb cizincům ze třetích zemí a realizace výzkumu zaměřený na integraci cizinců ze třetích zemí.⁸²

Graf 26: Shrnutí vývoje cizinců na území České republiky v roce 2013

Zdroj: ČSÚ 2016, vlastní zpracování

⁸⁰ Materiál MVČR- Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky 2013

⁸¹ Materiál MVČR- Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky 2013

⁸² Statistika Ministerstva vnitra ČR dostupné z <http://www.mvcr.cz/migrace/web-statistiky.aspx>

7. 6 Integrace cizinců v roce 2014

V rámci politiky integrace cizinců byl v roce 2014 kladen důraz na efektivitu integračních opatření i posílení jejich realizace v místech významného soustředění cizinců, na prohloubení spolupráce veřejné správy na regionální a lokální úrovni a na rozšíření spektra subjektů podporující integraci. V roce 2014 zůstával podíl cizinců z třetích zemí ještě většinový (59,7 % z celkového počtu cizinců s povoleným pobytem na území ČR), nicméně se každoročně snižuje oproti cizincům přicházejících ze zemí Evropské unie.⁸³

Lokální emergentní projekty obcí v roce 2014 podpořilo Ministerstvo vnitra částkou téměř 7,5 mil. Kč. V průběhu tohoto roku byla vyvolána řada jednání mezi samosprávami a Ministerstvem vnitra o možnosti řešit integraci v místě prostřednictvím tohoto projektu. Jednání byla úspěšná a řada dalších obcí podpořilo realizaci projektů pro rok 2015. Zájem o služby regionálních Integračních center projevilo přibližně 8500 klientů. Počet klientů v roce 2014 i minulých let značí každoroční nárůst cizinců využívající služby Center v krajích České republiky.⁸⁴

Ministerstvo vnitra vyhlásilo na rok 2014 dotační řízení pro nestátní neziskové organizace Integrace cizinců 2014. Tento projekt by měl podporovat oblasti jako například přímá asistence cizincům, streetwork v prostředí cizinců, realizace projektů zaměřených na přípravu předodjezdových informací a adaptačně-integračních kurzů, podporu integračních aktivit založených na vlastní aktivitě cizinců atd.

Ministerstvo práce a sociálních věcí aktualizovalo v roce 2014 informační leták s názvem Základní informace pro cizince o pracovněprávních předpisech v České republice. MPSV pokračovalo také v kurzech českého jazyka v rámci rekvalifikace, kdy tento kurz využilo ve sledovaném roce 7 104 cizinců. Dále MPSV podporovalo vzdělávání pracovníků Úřadu práce ČR v oblasti integrace cizinců a projekty na podporu integrace cizinců v roce 2014. Prioritou ve vzdělání cizinců zůstává získávání znalosti českého jazyka a schopnosti komunikace v češtině.⁸⁵

⁸³ Materiál MVČR- Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky 2014

⁸⁴ Materiál MVČR- Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky 2014

⁸⁵ Materiál MVČR- Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky 2014

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy si také za prioritu kladlo vzdělávání dětí cizinců. V roce 2014 bylo uskutečněno více jak 9000 zkoušek z českého jazyka jako jedna z podmínek pro udělení trvalého pobytu, kdy průměrná úspěšnost zkoušek dosáhla cca 70 %, což je o 10 % méně než v předešlém roce. Nečastějšími zkoušenými byli Ukrajinci, Vietnamci a občané Ruska. V roce 2014 byly také opakovaně řešeny i problémy s tzv. zprostředkovateli, kteří se dlouhodobě snaží ovlivnit průběh zkoušek a pro některé cizince získat osvědčení o úspěšně vykonané zkoušce nelegálně. Na řešení této problematiky se proto v úzké spolupráci podílejí zástupci jazykových škol, Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, Ministerstva vnitra a Policie ČR. Vliv zprostředkovatelů se však dosud nepodaří eliminovat.⁸⁶

Ministerstvo pro místní rozvoj realizovalo v roce 2014 celkové tři projekty. Jedná se o studie Soužití Čechů a Vietnamců v Hřensku, Soužití české majority a vietnamské minority ve Varnsdorfu a Soužití Čechů a Vietnamců ve vybraných obcích České republiky.

Nově také vláda pověřila usnesením Ministerstvo vnitra a Ministerstvo zdravotnictví k vypracování nové právní úpravy povinného zdravotního pojištění a kategorie cizinců, na které se bude vztahovat systém veřejného zdravotního pojištění. Tato novela by měla být předložena vládě do 30.9.2015.

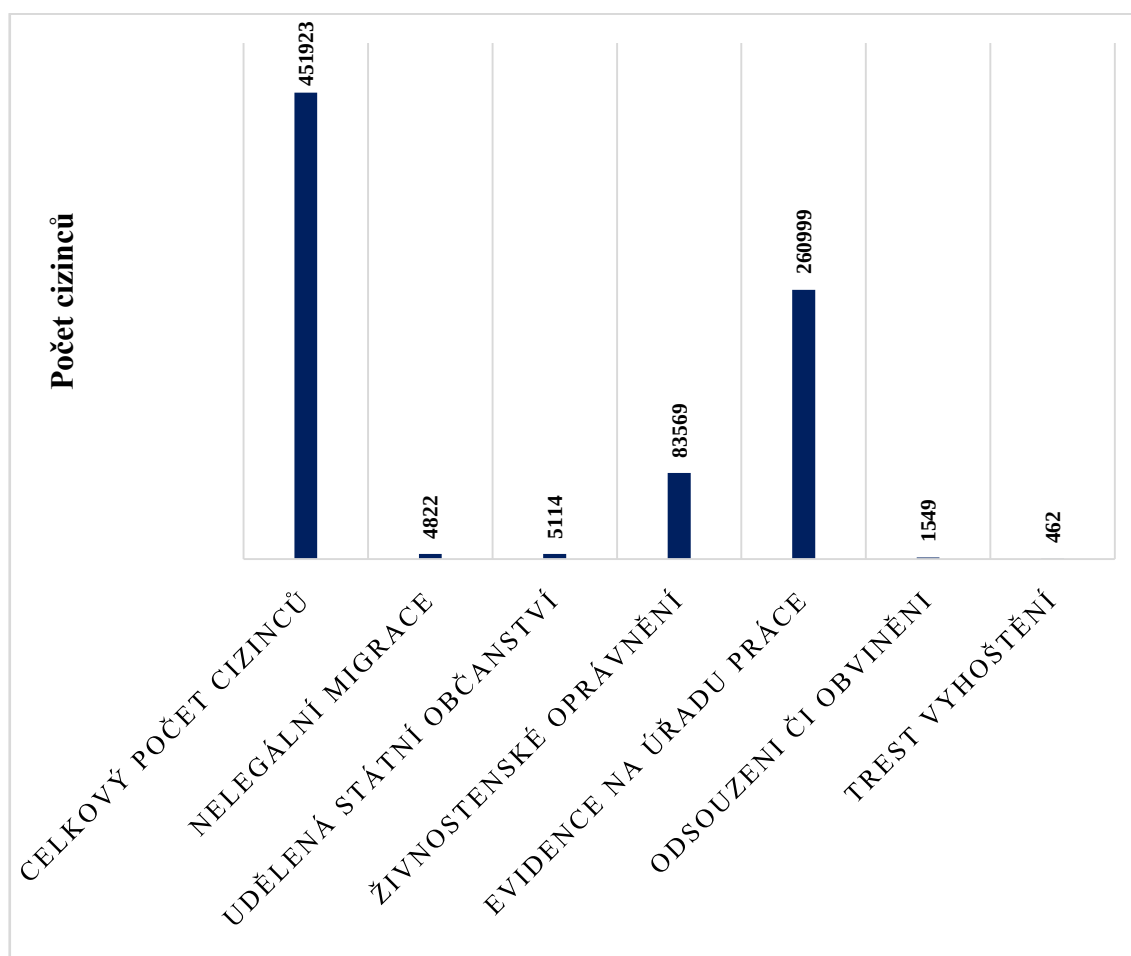
V roce 2014 byla na integraci cizinců z Evropského fondu pro integraci státních příslušníků třetích zemí 2007 - 2013 uvolněna částka 39,8 mil. Kč a ze státního rozpočtu částka činila 25 mil. Kč, což představuje stejnou částku jako v roce 2013. Částka byla mezi rezorty členěna takto⁸⁷:

- Ministerstvo vnitra – 18,3 mil. Kč,
- Ministerstvo kultury – 0,23 mil. Kč,
- Ministerstvo práce a sociálních věcí – 0,6 mil. Kč,
- Ministerstvo pro místní rozvoj – 0,6 mil. Kč,
- Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy – 3,8 mil. Kč.

⁸⁶ Materiál MVČR- Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky 2014

⁸⁷ Statistika Ministerstva vnitra ČR dostupné z <http://www.mvcr.cz/migrace/web-statistiky.aspx>

Graf 27: Shrnutí vývoje cizinců na území České republiky v roce 2014

Zdroj: ČSÚ 2016, vlastní zpracování

8 Hodnocení České republiky na základě MIPEx

Hodnocení MIPEx neboli Migrant Integration Policy Index představuje celosvětově uznávaný nástroj k posouzení, srovnávání a zlepšování integračních politik, který za pomoci velkého množství ukazatelů hodnotí integrační politiky včetně jejich zavádění do praxe celkem v 38 zemích Evropy, Asii, Austrálii a také v severní Americe.

V červnu roku 2015 byly na konferenci Strategie integrace, zveřejněny aktuální nové výsledky MIPEx. Česká republika se umístila na 23. místě z celkově hodnocených 38 zemí. Na jedné straně je ze států Střední Evropy hodnocena v rámci rozvoje integračních politik nejlépe, avšak hodnotící zpráva poukazuje na to, že cizinci ze třetích zemí se pro plné zapojení do společnosti potýkají s překážkami více než s nabízenou příležitostí. *„Česká republika dosáhla celkově 45 ze 100 možných bodů. Hodnocena je tedy ve výsledku stejně jako Rumunsko. Číslo, jež představuje finální skóre, je výsledkem komplikovaného propočtu a vychází z evaluace politik státu v osmi různých hlavních oblastech: Mobilita pracovního trhu, slučování rodin, vzdělání, zdraví, politická participace, trvalý pobyt, přístup ke státnímu občanství a ochrana proti diskriminaci.“*⁸⁸

Oblast, která je kritizována nejvíce, je opět oblast politické participace cizinců, i když ve srovnání s předchozím obdobím zaznamenala ČR nejvýraznější zlepšení. V České republice nemají cizinci z třetích zemí volební právo, nemají možnost se stát členy politických stran, nemají možnost volit ani být voleni, a to ani na lokální úrovni. Tuto situaci kritizuje také Rada vlády pro lidská práva. Nízké hodnocení získala ČR rovněž v kategorii vzdělávání. Z hodnocení vyplývá, že je nedostatečná nabídka programů, které by byla zaměřeny na odborné vzdělávání migrantů a je téměř nulová pobídka směrem k zaměstnavatelům, aby v oblasti byly aktivními. Ve srovnání s dřívějším stavem byl pozitivně hodnocen alespoň přístup vládní Koncepce integrace cizinců na území ČR, co se týká otázky bezplatné výuky češtiny pro přistěhovalce.

⁸⁸ Portál zaměřený na migraci v ČR – Migraceonline.cz, dostupné z <http://migraceonline.cz>

Závěr

Zahraniční imigrace znamená významný společenský fenomén, neboť tím co znamená, zasahuje všechny aspekty fungování moderní společnosti. Není tak jevem ryze společenským, ale jedná se také o jev ekonomický, geografický či geopolitický a kulturní. V současné době je celá Evropa vystavena značnému přílivu imigrantů ze Sýrie a dalších nestabilních regionů na Blízkém východě. Je otázka, jaké dopady může vyvolat imigrace v takovém rozsahu v jednotlivých evropských zemích. Je zřejmé, že takto složitá problematika vyžaduje komplexní kombinaci nástrojů, které stát, jako například Česká republika, k řešení imigrace využívá. S ohledem na snahu porozumět imigrační politice a zhodnotit imigrační politiku ČR bylo zvoleno období let 2009 - 2014, kdy imigrační politika ČR nebyla ovlivněna diskuzí kolem současné migrační krize. Po zpracovávání problematiky bylo zjištěno, jak složitá je celá koncepce imigrační politiky v České republice a zejména integrace cizinců do české společnosti prostřednictvím integračních center a neziskových organizací. Vzhledem k tomu, že problematika imigrace zasahuje téměř do všech hospodářsko-politických odvětví, a vzhledem k celkovému počtu cizinců na území ČR lze označit zahraniční imigraci za velmi důležité národohospodářské téma.

Některé teorie či definice uvedené v teoretické části vhodně posloužily k zhodnocení vybraných jevů uvedených v části praktické. Například ekonomické a sociální odůvodnění imigrace, kdy se migrující jedinec přesouvá například za vyšší mzdou nebo lepšími životními podmínkami, lze pozorovat také v případě zahraniční imigrace v ČR. Nejpočetněji zastoupené národnosti pocházejí ze zemí, kde je v průměru nižší životní úroveň než v ČR. Ekonomická motivace části imigrantů v ČR se také projevila v jejich významném úbytku po plném dopadu světové ekonomické krize v roce 2009 na ČR. Některé teorie také uvažují o imigraci jako o způsobu řešení problému vzniklých v důsledku stárnutí obyvatelstva, kdy dochází k „doplnění“ počtu pracovně schopného obyvatelstva prostřednictvím zahraniční imigrace. Tato teorie se do jisté míry skutečně odráží ve věkové struktuře cizinců v ČR, kdy podíl ekonomicky aktivních jedinců na celkovém počtu cizinců je výrazně vyšší než podíl ekonomicky aktivních občanů ČR na jejich celkovém počtu. Také analýza legislativního rámce migrační politiky v ČR a dalších strategických dokumentů přispěla ke zkoumání integrační politiky v ČR v jednotlivých letech.

V první kapitole praktické části byl sledován vývoj počtu cizinců v ČR. Pro srovnání celkového počtu cizinců v ČR byla zvolena delší časová řada a to v letech 1994 - 2014. V roce 2004 došlo ke vstupu ČR do Evropské unie a pohyb občanů jednotlivých členských zemí v rámci společenství se stal jednodušší. Na případu České republiky se však nepotvrdilo, že by tato změna vedla k výraznější změně v trendu vývoje počtu cizinců v ČR. V letech 1994 - 2004, kdy ČR nebyla členem EU, docházelo k průměrnému meziročnímu 10,45% nárůstu počtu cizinců v ČR. Naopak v letech 2004 - 2014 bylo průměrné meziroční tempo nárůstu cizinců 6,14 %. Z pozorovaných dat také vyplývá, že v roce 2014 pobývalo na území ČR nejvíce cizinců z celého sledovaného období. V tomto roce tvořil podíl všech cizinců včetně azylantů pobývajících na území ČR 4,2 % z celkového počtu obyvatel ČR. Je také důležité doplnit, že se postupně zvyšuje počet cizinců s trvalým pobytem na území ČR. Zatímco v roce 2004 mělo přibližně 41 % všech cizinců trvalý pobyt, tak v roce 2014 bylo již 55,6 % cizinců s trvalým pobytem. Tento nárůst lze interpretovat jako jistou snahu cizinců o usazování v ČR.

Zkoumán byl také počet žen a mužů z celkového počtu cizinců. Ve sledovaném období jednoznačně převažují mezi cizinci muži nad ženami. Tato skladba dle pohlaví je u populace cizinců značně odlišná, než je tomu v případě občanů ČR. Například v roce 2014 tvořila mužská část 56,5 % a ženská část 43,5 % z celkového počtu cizinců. V porovnání s tím bylo v roce 2014 mezi občany ČR přibližně 49 % mužů a 51 % žen. Z tohoto srovnání, tak mimo jiné vyplývá, že mezi cizinci je více ekonomicky aktivních mužů, kteří v ČR pobývají z důvodu pracovních příležitostí a zaopatření vlastní rodiny v domovské zemi. Místem, kde je dlouhodobě evidováno největší množství cizinců, je Praha s celkovým počtem 166 332 cizinců v roce 2014. V kontrastu lze uvést kraj Vysočina se 7806 evidovanými cizinci.

V návaznosti na strukturu cizinců dle pohlaví byla zkoumána také demografická skladba cizinců na území ČR. Ze zkoumaných dat vyplynulo, že mezi cizinci jsou dominantní skupinou ekonomicky aktivní jednotlivci ve věku 15 - 64 let. Členové spadající do této skupiny tvořili v roce 2014 až 85 % z celkového počtu cizinců. V porovnání s obyvateli ČR mimo zmíněné cizince se jedná o poměrně výrazný rozdíl, kdy v roce 2014 evidujeme ve věkové skupině obyvatel 15 - 64 let 67 % z celkového počtu původních občanů ČR. Opět tak lze poukázat na ekonomické motivace v případě migrantů směřujících do ČR. Z dalšího pozorování také vyplývá, že mezi cizinci v ČR

převažují cizinci z třetích zemí nad cizinci z EU. Tento poměr se však ve sledovaném období konstantně snižoval. Za snižujícím se počtem cizinců ze třetích zemí lze spatřit úbytek Ukrajinců pobývajících na území ČR, kdy jejich počet od roku 2009 do roku 2014 poklesl o 21 %. I přes tento úbytek byli Ukrajinci v roce 2014 nejpočetněji zastoupenou národností mezi cizinci. Druhou nejčetněji zastoupenou národností byly Slováci, u nichž lze naopak sledovat rostoucí trend v jejich počtu. Lze tak říci, že úbytek Ukrajinců byl částečně vyrovnáván přírůstkem počtu Slováků a dalších národností. Například zajímavý je 57 % nárůst počtu Němců od roku 2009 do roku 2014.

V části práce mapující vývoj udělování státních občanství v ČR lze považovat za významný rok 2014, kdy nabyl účinnosti zákon č. 186/2013 Sb., o státním občanství České republiky. Tento zákon přinesl zásadní změnu, která spočívá v tom, že žadatelé o udělení státního občanství ČR se nemusejí vzdát svého dosavadního státního občanství. Tento zákon tak stojí za 200% nárůstem udělených státních občanství mezi roky 2013 a 2014. Je však nutné podotknout, že v počtu udělených státních občanství patříme mezi pět zemí s nejnižším počtem udělovaných státních občanství v Evropské unii. Mezi nejčastější žadatele o české státní občanství patřili ve sledovaném období občané Slovenské republiky.

V analýze ekonomické aktivity cizinců v ČR jsem byl omezen absencí statistik zaměstnanosti cizinců, které jsou dostupné pouze do roku 2011. Při porovnávání zaměstnanosti cizinců v jednotlivých krajích dopadá přirozeně nejlépe hlavní město Praha, naopak nejméně zaměstnaných cizinců pozorujeme v kraji Vysočina a v Olomouckém kraji. Tento vývoj kopíruje vývoj počtu cizinců v jednotlivých krajích. Z dalšího pozorování také vyplynulo, že ve sledovaném období jednoznačně převažují cizinci evidovaní na úřadech práce oproti těm s živnostenským oprávněním. V roce 2014 byl pak rozdíl nejvyšší, kdy je až třikrát více evidovaných na úřadu práce. Tento rozdíl je také patrný v porovnání s občany ČR. Z grafu č. 13 vyplývá, že v roce 2014 vlastnilo 18,6 % cizinců živnostenské oprávnění z celkového počtu cizinců. Naopak Čechů s živnostenským oprávněním bylo přes 33 % z celkového počtu obyvatel ČR. Cizinci pocházejících ze třetích zemí také výrazně převyšují cizince ze členských zemí, kteří vlastní živnostenské oprávnění. Ve sledovaném období byl zjištěn klesající počet cizinců ze třetích zemí s živnostenským oprávněním a naopak každoroční nárůst těchto cizinců z EU.

Z analýzy trestné činnosti cizinců pobývajících na území ČR vyplynulo, že více než 1 % cizinců bylo každoročně pravomocně odsouzeno. Největší počet pravomocně odsouzených byl v roce 2009, kdy bylo celkem odsouzeno 5328 cizinců, což tvořilo 1,23 % z celkové populace cizinců v ČR. Naopak nejméně odsouzených cizinců bylo v roce 2014, celkem 4777 cizinců. Z následného srovnání s počtem pravomocně odsouzených občanů ČR vyplynulo, že podíl pravomocně odsouzených českých občanů na jejich celkovém počtu byl každoročně nižší, než v případě cizinců. Například v roce 2014 byl tento podíl 0,68 %. Nejčastěji byli ve sledovaném období pravomocně odsouzeni občané Slovenské republiky, kteří tvořili průměrně 40 % z celkového počtu odsouzených cizinců, a to i přesto, že po celé sledované období byli nejpočetněji zastoupenou národností na území ČR Ukrajinci. V roce 2014 tvořilo 1912 pravomocně odsouzených Slováků 40 % z celkového počtu odsouzených cizinců, zatímco Ukrajinci s 659 odsouzenými tvořili pouze 14 % všech odsouzených. Pro doplnění lze uvést, že v roce 2014 bylo v ČR evidováno 96 222 Slováků a 104 156 Ukrajinců.

Další kapitola byla zaměřena na integraci cizinců v ČR. V roce 2009 došlo k založení Center na podporu integrace cizinců (Integrační centra). Centra byla nejdříve založena ve vybraných krajích a postupně byla dobudována ve všech krajích ČR. Integrační centra zaznamenala nárůst počtu klientů v první polovině sledovaného období, a ve druhé polovině došlo již k poklesu a následné stagnaci počtu klientů. Integrační centra jsou financována jak ze státního fondu ČR, tak i z Evropského fondu pro integraci cizinců, přičemž vynakládané prostředky na integraci cizinců v ČR se ve sledovaném období konstantně zvyšovaly. I přes krátkou existenci integračních center, lze tedy pozorovat trend zvyšujících se finančních prostředků vynakládaných na integraci cizinců, proti němuž však protichůdně stojí trend snižujícího se počtu klientů integračních center. Přirozeně tak vyvstává otázka efektivnosti vynakládaných prostředků na integrační politiku v ČR.

Ohledně vedlejšího cíle práce, totiž verifikace hypotézy, že srovnání veřejných statistických údajů o počtu trestných činů spáchaných na území ČR ve sledovaném období 2009 - 2014 občany ČR a cizinců pobývajících na území ČR je pro závěry o srovnání počtu trestných činů obou skupin zavádějící, je možné konstatovat její pravdivost. Tento závěr je nutné doplnit kontextem nesrovnatelných veřejných statistických údajů o demografické skladbě cizinců (mezi trestanci) v porovnání s občany ČR nebo rozdělení obou skupin na muže a ženy. Mezi všemi pravomocně

odsouzenými jednotlivci v ČR skutečně dominantně převažují muži v ekonomicky aktivním věku. Současně ale platí, že mezi cizinci pobývajícími v ČR převažují právě muži v ekonomicky aktivním věku. Konkrétně v roce 2014 bylo 85 % všech cizinců ve věku od 15 - 64 let, u českých občanů spadalo 67 % do této věkové skupiny. Také rozdělení cizinců dle pohlaví zkresluje srovnání trestné činnosti obou zkoumaných skupin, neboť v roce 2014 bylo 57 % všech cizinců mužského pohlaví oproti 43 % žen. V témže roce byla skladba Čechů dle pohlaví značně odlišná – 49 % mužů a 51 % žen. Z toho vyplývá, že srovnávat poměr pravomocně odsouzených cizinců v ČR s českými občany je zavádějící.

Celkově z provedeného rozboru vyplynulo, že v České republice dochází k pozvolnému navyšování počtu cizinců. Jedná se především o jednotlivce ve věku ekonomické aktivity využívající pracovní příležitosti na českém trhu práce. Není patrné, že by ve sledovaném období imigrace představovala závažnější sociální, ekonomický či bezpečnostní problém pro Českou republiku. Z uvedených poznatků lze formulovat následující doporučení pro tvůrce české hospodářské politiky; česká vláda by měla v rámci evropských struktur maximalizovat své úsilí o prosazení koncepční společné obrany vnějších hranic evropské unie, neboť pouze detailní evidence všech cizinců je předpokladem pro efektivní imigrační politiku jednotlivých států EU. Pro další zkoumání by bylo vhodné sledovaná data podrobit srovnání se stejnými daty například zemí Visegrádské čtyřky. V budoucnosti by také bylo zajímavé pokusit se podrobněji zhodnotit efektivnost činnosti integračních center v České republice.

Seznam literatury a ostatních zdrojů

Knižní monografie

- BARŠOVÁ, A. *Přistěhovalectví a liberální stát*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2005. ISBN: 80-210-3875-6.
- BUCHER, Sabine. *Zahraniční migrace v České republice a její specifické rysy*. Diplomová práce. Praha: Vysoká škola ekonomická, 2014.
- DVOŘÁKOVÁ, Martina. *Mezinárodní migrace v ČR*. Bakalářská práce. Brno: Masarykova univerzita, 2006.
- LORD, Christopher. *Národnostní menšiny v Evropě a ve světě*. IN GABAL, Ivan a kol. *Etnické menšiny ve střední Evropě*. Praha: G plus G, 1999. ISBN 80-86-103-23-4.
- LENOMAR, Aleš. *Mezinárodní pracovní migrace ve vybraných zemích střední Evropy*. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, 2011.
- MASSEY, D. S. a kol. *Theories of International Migration: A Review and Appraisal*. IN Population and Development Review: 1993, č. 3. ISSN 0098-7921. Str. 433.
- STARK, O. BLOOM, D. *The New Economics of Labor Migration*. IN American Economic Review, 1985. č. 2. ISSN 0002-8282. Str. 173 – 178.
- STOJANOV, R. a GLADIŠOVÁ, L. *Úvod do tématu migrace a rozvoje a přehled klíčových teoretických konceptů*. IN Kol. autorů. *Migrace a rozvoj: Rozvojový potenciál mezinárodní migrace*. Praha: Fakulta sociálních věd Univerzity Karlovy v Praze, 2011. ISBN 978-80-87404-10-2.
- ŠELEŠOVSKÝ, Vít. *Založení neziskové organizace pro pomoc uprchlíkům a cizincům*. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, 2009.
- TAYLOR, J. E. *Migration*. IN DEMENY, Paul a MCNICOLL, Geoffrey. *Encyclopedia of Population*. New York: Macmillan Reference, 2003. Str. 642. ISBN 0-02-865677-6.
- VAVREČKOVÁ, Jana a kol. *Migrace odborníků do zahraničí a potřeba kvalifikovaných pracovních sil*. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí Praha, 2006. ISBN 80-87007-00-X.
- VAVREJNOVÁ, Marie. *Migrace obyvatelstva jako faktor ekonomického rozvoje*. Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, 2011. ISBN: 978-80-86729-66-4.

Elektronické zdroje

- BORJAS, George J. *Economic Theory and International Migration* [online], 1989. [cit. 2016-07-08]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/2546424>
- Český statistický úřad. *Vývoj počtu cizinců v ČR podle typu pobytu* [online], 2016. [cit. 2016-07-10]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/cizinci/cizinci-pocet-cizincu>
- Český statistický úřad. *Vývoj nelegální migrace cizinců v ČR v letech 2008 - 2014* [online], 2016. [cit. 2016-07-10] Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/cizinci/data-nelegalni-migrace-cizincu#cr>
- Český statistický úřad. *Nabývání státního občanství v ČR* [online], 2016. [cit. 2016-07-10]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/cizinci/2-ciz_nabyvani_obcanstvi
- Český statistický úřad. *Zaměstnanost cizincův ČR* [online], 2016. [cit. 2016-07-10]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/cizinci/4-ciz_zamestnanost#cr
- Český statistický úřad. *Kriminalita cizincův ČR* [online], 2016. [cit. 2016-07-10]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/cizinci/4-ciz_kriminalita#cr
- Český statistický úřad. *Legislativa a dokumenty v oblasti migrace a mezinárodní ochrany* [online], 2015. [cit. 2016-07-10]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/cizinci/legislativa-a-dokumenty-v-oblasti-migrace-a-mezinarodni-ochrany>
- Dokument MPO - Počty podnikatelů dle občanství podnikajících v České republice [online], 2016. [cit. 2016-07-15]. Dostupné z: <http://www.mpo.cz/dokument151024.html>
- ILINITCHI, Cristina Procházková. *Vybrané teorie migrace a jejich význam při vytváření migračních politik*. IN archiv časopisu Ekonomická teorie [online], 2016. [cit. 2016-07-08]. Dostupné z: <https://www.vse.cz/polek/archiv.php>.
- Integrace imigrantů v České republice, *International organization for migration* [online], 2016. [cit. 2016-07-21]. Dostupné z: <http://www.iom.cz/aktivita/integrace-imigrantu-v-ceske-republice>
- Integrovaný portál MPSV – Zaměstnávání cizích státních příslušníků [online], 2016. [cit. 2016-07-08]. Dostupné z: http://portal.mpsv.cz/sz/stat/zam_ciz_stat_prisl
- KABELEOVÁ, Hana. *Ekonomické ukazatele ovlivňující migraci*. In Migrace online [online], 2003. [cit. 2016-06-29]. Dostupné z: <http://migraceonline.cz/cz/e-knihovna/ekonomicke-ukazatele-ovlivnujici-migraci>

- KUŠNIRÁKOVÁ, Tereza a ČIŽINSKÝ, Pavel. *Dvacet let české migrační politiky. Geografie* [online], 2011. [cit. 2016-07-06]. Dostupné z: http://geography.cz/sbornik/wp-content/uploads/2012/01/g11-4-7kusnirakova_cizinsky.pdf
- Materiál MVČR - Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky 2009-2014 [online], 2016. [cit. 2016-08-02]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/migracni-a-azylova-politika-ceske-republiky-470144.aspx?q=Y2hudW09NA%3D%3D>
- Ministerstvo vnitra – Udělení státního občanství [online], 2016. [cit. 2016-07-25]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/udeleni-statniho-obcanstvi-ceske-republiky.aspx>
- Migration Policy* [online], 2016. [cit. 2016-06-28]. Dostupné z: www.migrationpolicy.org
- Portál zaměřený na migraci v ČR – Migraceonline.cz [online], 2016. [cit. 2016-06-28]. Dostupné z: <http://migraceonline.cz>
- Registr živnostenského podnikání [online], 2016. [cit. 2016-07-10]. Dostupné z: <http://www.rzp.cz/statistiky>
- SEIDENGLANZ, Daniel. *Ukazatele migrace* [online]. [cit. 2016-07-02]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/el/1431/jaro2004/Z0044/29000/>
- Statistika Ministerstva vnitra ČR [online], 2016. [cit. 2016-07-24]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/migrace/web-statistiky.aspx>
- VOJTKOVÁ, Michaela. *Teorie mezinárodní migrace* [online]. [cit. 2016-07-02]. Dostupné z: <http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=253&lst>
- Vývoj počtu cizinců v ČR* [online]. [cit. 2016-06-09]. Dostupné z: <http://www.statistikaamy.cz/2016/02/vyvoj-poctu-cizincu-v-cr/>
- Výzkumný ústav práce a sociálních věcí* [online]. [cit. 2016-07-10]. Dostupné z: <http://www.vupsv.cz/>
- UHEREK, Zdeněk. *Reflexe migračních teorií*. Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy v Praze [online]. [cit. 2016-07-03]. Dostupné z: <https://web.natur.cuni.cz/ksgrrek/illegal/clanky/Uherek-Teorie.pdf>
- WALLERSTEIN, I. *The Modern World-System: Capitalist Agriculture and the Origins of the European World-Economy in the Sixteenth Century*. New York: Academic Press, 1976. [cit. 2016-06-29]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/3010968>

Seznam tabulek, grafů a obrázků

Seznam grafů

Graf 1: Vývoj počtu cizinců v ČR podle typu pobytu	25
Graf 2: Vývoj počtu cizinců v ČR v letech 1994 - 2014	29
Graf 3: Počet cizinců v ČR podle typu pobytu v letech 2009 - 2014	30
Graf 4: Počet cizinců v ČR podle pohlaví v 2009 - 2014	31
Graf 5: Počet cizinců v ČR v období 2009 - 2014 podle věku	33
Graf 6: Demografické složení cizinců a Čechů v ČR v roce 2014	33
Graf 7: Počet cizinců ze zemí EU a ze třetích zemí v ČR v letech 2008 - 2014	35
Graf 8: TOP 10 nejpočetnějších skupin cizinců v ČR v letech 2009 - 2014	36
Graf 9: Celková nelegální migrace cizinců v ČR v letech 2009 - 2014	38
Graf 10: Počet získaných státních občanství v ČR v období 2009 - 2014	40
Graf 11: Počet státních občanství v ČR udělených cizincům z vybraných zemí EU v letech 2009 - 2014	41
Graf 12: Zaměstnanost cizinců v ČR podle postavení v zaměstnání za období 2009 - 2014	47
Graf 13: Srovnání platných živnostenských oprávnění pro cizince a občany ČR v letech 2009 - 2014	48
Graf 14: Cizinci s živnostenským oprávněním s rozlišením na cizince z EU a třetích zemí za období 2009 - 2014	50
Graf 15: Cizinci s živnostenským oprávněním podle pohlaví za období 2009 - 2014	51
Graf 16: Cizinci evidovaní na úřadech práce podle země původu v letech 2009 - 2014	54
Graf 17: Cizinci evidovaní na úřadech práce podle pohlaví v letech 2009 - 2011	55
Graf 18: Pravomocně odsouzení cizinci na území České republiky v letech 2009 - 2014	56
Graf 19: Vývoj počtu odsouzených na území České republiky v letech 2009 - 2014	57
Graf 20: TOP 3 odsouzených cizinců dle státní příslušnosti na území České republiky v letech 2009 - 2014	59
Graf 21: Uložené tresty cizincům vyhoštěním v letech 2009 - 2014	60
Graf 22: Shrnutí vývoje cizinců na území České republiky v roce 2009	63
Graf 23: Shrnutí vývoje cizinců na území České republiky v roce 2010	65
Graf 24: Shrnutí vývoje cizinců na území České republiky v roce 2011	67
Graf 25: Shrnutí vývoje cizinců na území České republiky v roce 2012	69
Graf 26: Shrnutí vývoje cizinců na území České republiky v roce 2013	71
Graf 27: Shrnutí vývoje cizinců na území České republiky v roce 2014	74

Seznam tabulek

Tabulka 1: Počet cizinců v ČR podle krajů v letech 2009 - 2014	32
Tabulka 2: Počet přidělených státních občanství ČR v letech 2009 - 2014 podle jednotlivých zemí.....	43
Tabulka 3: Celková zaměstnanost cizinců v jednotlivých krajích ČR v letech 2006 - 2011	46
Tabulka 4: Cizinci s živnostenským oprávněním v jednotlivých krajích v letech 2009 - 2014	49
Tabulka 5: Zaměstnaní cizinci evidovaní na úřadech práce v jednotlivých krajích ČR v letech 2004 - 2011.....	53